

2011 | 6

PASIJONSKI DONESKI

Mednarodni
znanstveni
simpozij

Škofja Loka
17. - 20. marec
2011

PASIJONI V EVROPI

Bogata
dediščina za
prihodnost

PI

škofjeloški pasijon
PROCESSIO LUCEOPOLLITANA
1721-1999

LOŠKI RAZGLEDI
Doneski 24

LONKA
Memorabilia Locopolitana 13

Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije.

Občina Škofja Loka je na razpisu v sklopu evropskega programa *Evropa za državljane 2007-2013*, aktivnost *Tematsko mreženje partnerskih mest* uspešno kandidirala s projektom **SPODBUJANJE LOKALNIH SKUPNOSTI K OHRANJANJU KULTURNE DEDIŠČINE ZGODOVINSKIH MEST**. Projekt vključuje tri mednarodne dogodke, prvi in drugi dogodek sta bila organizirana v letu 2010.

Tretji dogodek bo mednarodni znanstveni simpozij, ki bo potekal v Škofji Loki od 17. do 20. marca 2011. V projekt so poleg občine prijaviteljice vključena še partnerska mesta: Maasmechelen, Medicina, Tabor, Freising, Auersmacher, St. Margarethen, Pasijska baština iz Zagreba in Oberammergau.

Vsebina publikacije je izključno odgovornost Občine Škofja Loka in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

PASIJONSKI DONESKI

2011 | 6

Zbornik

PASIJONI V EVROPI
BOGATA DEDIŠČINA ZA PRIHODNOST
Mednarodni znanstveni simpozij

17. – 20. marec 2011

Muzejsko društvo Škofja Loka
Škofja Loka 2011

Muzejsko društvo Škofja Loka
&
Lonka

Škofja Loka, Stara Loka 2011

Loški razgledi

Doneski 24

Lonka

Memorabilia Locopolitana 13

PASIJONSKI DONESKI 2011

Uredniški odbor Metod Benedik
Alojzij Pavel Florjančič
Marta Gartner
Aleksander Igljučar
Andreja Megušar

Uredil in oblikoval Alojzij Pavel Florjančič

Fotografije Jure Nastran, A. P. Florjančič, Aleksander Igljučar,
Helena Rebek, Jure Vombergar

Jezikovni pregled Ludvik Kaluža

Prevodi v nemščino Matej Polajnar
in iz nemščine

Oblikovanje naslovnice: Studio Jure Miklavc, zanj Barbara Šušteršič

Priprava za tisk Jože Šenk Salve

Naklada 500 izvodov

Založilo in izdalo Muzejsko društvo Škofja Loka, zanj predsednik,
mag. Aleksander Igljučar

www.mdloka.si

Izdajo je omogočila Občina Škofja Loka,
zanjo župan, mag. Miha Ješe

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

ISSN 2232-2965

KAZALO

PASIJONSKI SIMPOZIJ

PASIJONI V EVROPI BOGATA DEDIŠČINA ZA PRIHODNOST.....	12
Škofja Loka, 17. – 20. marec 2011	12
Internationales Wissenschaftssymposium	13
PASSIONEN IN EUROPA REICHES ERBE FÜR DIE ZUKUNFT	13
Škofja Loka, 17. – 20. März 2011.....	13

NAGOVORI / ANSPRACHEN.....	24
----------------------------	----

REFERATI / REFERATEN

Metod Benedik	
OZADJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA.....	40
HINTERGRÜNDE DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA	41
Franc Križnar	
GLASBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA IN POSKUS NJENE PRIMERJAVE Z NEKATERIMI DRUGIMI PASIJONI	42
Matija Ogrin	
MISLI O BESEDILNI TRADICIJI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA	44
GEDANKEN ÜBER DIE TEXTTRADITION IN DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA	45
Borut Gartner	
KOMU IN ZAKAJ PASIJONI DANES IN JUTRI ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009.....	46

FÜR WEN UND WOZU DIE PASSIONEN HEUTE UND MORGEN DIE PASSION VON ŠKOFJA LOKA 2009	47
TRADICIJA IN NALOGA.....	50
TRADITION UND AUFGABE	51
Rupret Widmann	
ROSNERJEV PASIJON V FREISINGU 1998, 2000, 2010	52
DIE ROSNER-PASSION IN FREISING 1998, 2000, 2010	53
Franz Miehl	
PASIJONSKE IGRE ST. MARGARETHEN	54
PASSIONSSPIELE ST. MARGARETHEN	55
Jozo Cikeš	
O PASIJSKOJ BAŠTINI	56
 PASIJONSKI DONESKI	
Metod Benedik	
OZADJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA.....	63
Franc Križnar	
GLASBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA IN POSKUS NJENE PRIMERJAVE Z NEKATERIMI DRUGIMI PASIJONI.....	81
Franc Saleški Finžgar	
PASIJON <i>TRPLJENJE IN SMRT JEZUSA KRISTUSA</i>	99
Alojzij Pavel Florjančič	
FINŽGARJEV PASIJON IN DUHOVNA DRAMA PRI SLOVENCIH V 19. STOLETJU	133
 PASIJONSKI RAZGLEDI.....	143
 DOPOLNILA POPRAVKI.....	162
 PASIJONSKA PRILOGA.....	165

Bogata dediščina za prihodnost

Pasijonski doneski, ta, neke vrste vseslovenska, pasijonska revija je letos gostiteljica mednarodnega posvetovanja o krepitvi evropske identitete. Zato so letošnji doneski istočasno tudi zbornik tega posvetovanja.

Namen posvetovanja, simpozija, je, da bi se v polno zavedali pomena ohranjanja evropske kulturne dediščine. Škofja Loka kot pasijonsko mesto si je za moto izbrala misel našega kapucina Metoda: *Pasijon, bogata dediščina za prihodnost*. Častni gost posvetovanja, generalni sekretar Europassiona Josef Lang, nam med drugim sporoča: „V naši spreminjajoči se družbi želimo posebej poudariti medkulturni in ekumenski dialog. Zelo pomembno pri našem delu je vključevanje mladih, saj oni oblikujejo našo prihodnost.“ Borut Gartner, režiser zadnje uprizoritve Škofjeloškega pasijona, je Langove misli leta 2009 v svoji postavitvi imenitno udejanil, kar v svojem referatu še posebej izpostavlja. On, kakor tudi dr. Metod Benedik, dr. Franc Križnar, dr. Matija Ogrin in drugi domači in tuji referenti so poskrbeli za bogato in tehtno vsebino posvetovanja in naše revije. Med domačimi pasijonskimi kraji, ki se predstavljajo, naj omenimo birmanske pasijonce iz Vipavskega križa in mlade „rock pasijonce“ iz Ribnice. Ne manjkajo pa niti pasijonci s Koroškega niti iz Argentine, pa kaj drugega boste tudi še našli.

Za posladek objavljamo izvirno integralno besedilo Finžgarjevega pasijona iz leta 1896, ki smo ga po dolgem iskanju odkrili lani in ga tokrat prvič natisnjenega pošiljamo med bralce.

*Alojzij Pavel Florjančič,
urednik*

Reiches Erbe für die Zukunft

Pasijonski doneski, die eine Art allslowenische Passionszeitschrift ist, ist heuer die Gastgeberin der internationalen Besprechung zur Festigung der europäischen Identität. Die Absicht der Besprechung bzw. des Symposiums ist, sich in vollem Maße der Bedeutung für die Erhaltung des europäischen Kulturerbes bewusst zu werden. Škofja Loka als eine Passionsstadt suchte sich für einen Leitspruch den Gedanken von unserem Kapuziner Metod aus: *Reiches Erbe für die Zukunft*. Der Ehrengast in der Besprechung, der Generalsekretär der Europassion Josef Lang teilt uns unter anderem mit: „In unserer wandelnden Gesellschaft möchten wir eine besondere Betonung auf den interkulturellen und ökumenischen Dialog geben. Bei unserer Arbeit ist die Einbindung der Jugendlichen von großer Bedeutung, weil sie unsere Zukunft gestalten.“ Borut Gartner, der Regisseur der letzten Inszenierung der Passion von Škofja Loka, setzte die Gedanken von Lang im Jahr 2009 in seiner Aufführung um, worauf er in seinem Referat auch besonders hinweist. Sowohl er als auch Dr. Metod Benedik, Dr. Franc Križnar, Dr. Matija Ogrin und andere inländische und ausländische Referenten tragen Sorge für den reichen und triftigen Inhalt in der Besprechung und unserer Zeitschrift. Unter den inländischen Passionsorten, die sich vorstellen, sind vielleicht die gefirmten Passionsmitwirkenden aus Vipavski Križ und die jungen „Rock-Passionsmitwirkenden“ aus Ribnica zu erwähnen. Es fehlen auch nicht die Passionsmitwirkenden aus Kärnten und Argentinien. Es wird sich für jeden etwas finden.

Als Leckerbissen wird noch der originelle integrale Text der Finžgars Passion aus dem Jahr 1896 veröffentlicht, den wir nach langem Suchen voriges Jahr entdeckten und diesmal zum ersten Mal den Lesern zur Verfügung gestellt wird.

Alojzij Pavel Florjančič
Redakteur

Škofja Loka, gostiteljica mednarodnega znanstvenega simpozija o pasijonih v Evropi. Letalski posnetek je bil narejen aprila 2009 med uprizorjanjem Škofjeloškega pasijona. Foto Jure Nastran.

OBČINA ŠKOFJA LOKA

PASIJONI V EVROPI BOGATA DEDIŠČINA ZA PRIHODNOST

Mednarodni znanstveni simpozij

ŠKOFJA LOKA, 17. – 20. MAREC 2011

Četrtek, 17. 3. 2011

SOKOLSKI DOM, ŠKOFJA LOKA, MESTNI TRG 16-17

Prihod in nastanitev udeležencev iz partnerskih mest:
Maasmechelen, Freising, Tabor, Medicina, Auersmacher,
Pasijonska Baština iz Zagreba, Oberammergau, St. Margarethen

19.00

- UVODNI POZDRAV
mag. Miha Ješe, župan Občine Škofja Loka
mag. Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
- SLAVNOSTNO ODPRTJE KONFERENCE IN RAZSTAVE
»SLOVENSKI PASIJONI«
Josef Lang, predsednik Združenja evropskih pasijonskih mest
Europassion
- Predstavitev Pasijonski doneski 6/2011
Urednik: Alojzij Pavel Florjančič
- Simpozij Pasijoni v Evropi - bogata dediščina za prihodnost
Organizatorica: mag. Andreja Ravnihar Megušar
- Kulturni program: Glasbena šola Škofja Loka »Otroci ritmov« -
vojaki bobnarji pod mentorstvom prof. Jake Strajnarja
- Razstava: SLOVENSKI PASIJONI
Muzejsko društvo Škofja Loka,
avtor: Alojzij Pavel Florjančič
- Vhodna dvorana Sokolskega doma, Škofja Loka /17.3. – 19.3./
- Pasijonska pisarna na Mestnem trgu, Škofja Loka /19.3. – 3.5./
Razstava: PROCESSIO LOCOPOLITANA
Kapucinska knjižnica, avtorica: Marta Gartner
- Mala razstavna galerija Občine Škofja Loka /15.3. - 3.5. 2011/

GEMEINDE ŠKOFJA LOKA

PASSIONEN IN EUROPA REICHES ERBE FÜR DIE ZUKUNFT

Internationales Wissenschaftssymposium

ŠKOFJA LOKA, 17. – 20. MÄRZ 2011

Donnerstag, 17. 3. 2011

SOKOLSKI DOM, ŠKOFJA LOKA, MESTNI TRG 16-17

Ankunft und Unterbringung der Teilnehmer aus den Partnerstädten:
Maasmechelen, Freising, Tabor, Medicina, Auersmacher, Pasijonska
Baština aus Zagreb, Oberammergau, St. Margarethen

19.00

- EINFÜHRUNGSGRUß
Mag. Miha Ješe, Bürgermeister der Gemeinde Škofja Loka
Mag. Aleksander Igličar, Vorsitzender des Historischesverein
Muzejsko društvo Škofja Škofja Loka
- FESTLICHE KONFERENZ- UND
AUSSTELLUNGSERÖFFNUNG »SLOWENISCHE PASSIONEN«
Josef Lang, Vorsitzender des Verbandes der europäischen
Passionsstädten *Europassion*
- Vorstellung Sammelbuch Pasijonski doneski 6/2011
 Redakteur: Alojzij Pavel Florjančič
- Symposiumprogramm: Mag. Andreja Ravnihar Megušar
 Organizatorin
- Kulturprogramm: Musikschule Škofja Loka »Kinder der Rhythmen«
- Trommlersoldaten unter der Leitung von Prof. Jaka Strajnar
- Ausstellung: SLOWENISCHE PASSIONEN
 Historischesverein Muzejsko društvo Škofja
 Loka, Autor: Alojzij Pavel Florjančič
- Eingangssaal des Kulturzentrums Sokolski dom /17.3. – 19.3./
- Passionsbüro auf dem Stadtplatz (Mestni trg), Škofja Loka /19.3. – 3.5./
 Ausstellung: PROCESSIO LOCOPOLITANA
 Kapuzinerbibliothek, Autor: Marta Gartner
- Kleine Ausstellungsgalerie der Gemeinde Škofja Loka /15.3. - 3.5. 2011/

Petek, 18. 3. 2011

KRISTALNA DVORANA SOKOLSKEGA DOMA, MESTNI TRG 16-17

8.30 – 9.00 REGISTRACIJA UDELEŽENCEV

8.30 – 8.50 NOVINARSKA KONFERENCA
(Mala dvorana Sokolskega doma)

9.00 – 12.30 PLENARNI DEL KONFERENCE

Moderator: Alojzij Pavel Florjančič

● **UVODNI NAGOVOR**

mag. Miha Ješe, župan Občine Škofja Loka

msg. dr. Anton Jamnik, Ljubljanski pomožni škof

Predstavnik Ministrstva za kulturo RS

REFERATI

- dr. Metod Benedik OZADJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA
- dr. Franc Križnar GLASBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA IN POSKUS NJENE PRIMERJAVE Z NEKATERIMI DRUGIMI PASIJONI
- Razprava

11.00 ODMOR

11.15 REFERATI

- dr. Matija Ogrin MISLI O BESEDILNI TRADICIJI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA
- Borut Gartner KOMU IN ZAKAJ PASIJONI DANES IN JUTRI
- Rupert Widmann ROSNERJEV PASIJON V FREISINGU 1998, 2000, (Freising) 2010
- Razprava

13.00 – 14.00 KOSILO

14.00 REFERATI

- Arno Nunn, župan Občine Oberammergau
- Franz Miehl, Občina St. Margareten

Freitag, 18. 3. 2011

KRISTALLSAAL DES KULTURZENTRUMS SOKOLSKI DOM, MESTNI TRG 16-17

8.30 – 9.00 TEILNEHMERANMELDUNG

8.30 – 8.50 PRESSEKONFERENZ
(Kleiner Saal des Kulturzentrums Sokolski dom)

9.00 – 12.30 PLENARTEIL DER KONFERENZ

Moderator: Alojzij Pavel Florjančič

● **EINFÜHRUNGSREDE**

Mag. Miha Ješe, Bürgermeister der Gemeinde Škofja Loka

Msgr. Dr. Anton Jamnik, Laibacher Weihbischof

Vertreter des Ministeriums für Kultur der Republik Slowenien

REFERATE

● Dr. Metod Benedik **HINTERGRÜNDE DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA**

● Dr. Franc Križnar **MUSIK IN DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA UND VERGLEICHVERSUCH MIT EINIGEN ANDEREN PASSIONEN**

● Diskussion

11.00 PAUSE

11.15 REFERATE

● Dr. Matija Ogrin **GEDANKEN ÜBER DIE TEXTTRADITION IN DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA**

● Borut Gartner **FÜR WEN UND WOZU DIE PASSIONEN HEUTE UND MORGEN**

● Rupert Widmann **DIE ROSNER-PASSION IN FREISING 1998, 2000, (Freising) 2010**

● Diskussion

13.00 – 14.00 MITTAGESSEN

14.00 REFERATE

● Arno Nunn, Bürgermeister der Gemeinde Oberammergau

● Franz Miehler, Gemeinde St. Margareten

14.45 ODMOR**15.00 OKROGLA MIZA: VKLJUČEVANJE LOKALNIH SKUPNOSTI V TURISTIČNI IN KULTURNI RAZVOJ MEST**

Moderator: mag. Aleksander Igličar

Sodelujoči:

- ing. Lenka Horejsková, Občina Tabor
- mag. Andreja Ravnihar Megušar, Občina Škofja Loka
- Matteo Montanari, Občina Medicina
- Rok Šimenc, Razvojna agencija Sora Škofja Loka

16.30 ZAKLJUČEK**19.00 KULTURNI PROGRAM V CERKVI SV. JURIJA V STARI LOKI
NAGOVOR**

- msgr. dr. Alojzij Snój, dekan dekanije Škofja Loka
- dr. Andrej Misson, Akademija za glasbo, Univerza v Ljubljani

KONCERT

- prof. Tone Potočnik in dr. Andrej Misson v sodelovanju s Koralnim zborom ljubljanske Akademije za glasbo

Sobota, 19. 3. 2010**VELIKA SEJNA SOBA OBČINE ŠKOFJA LOKA, POLJANSKA C. 2****8.30 – 9.00 REGISTRACIJA UDELEŽENCEV****9.00 – 13.00 PLENARNI DEL**

Moderator: Marko Črtalič

UVODNI POZDRAV

- Tine Radinja, podžupan Občine Škofja Loka

NAGOVOR

- Predstavniki programa Evropa za državljane
- Predstavniki Urada za UNESCO, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
- Predstavniki Direktorata za kulturno dediščino, Ministrstvo za kulturo

REFERATI

- Predstavniki Občine Maasmechelen
- Predstavniki Pasijonske baštine iz Zagreba

14.45 PAUSE

**15.00 RUNDER TISCH: EINBINDUNG DER GEBIETSKÖRPERSCHAFTEN
IN DIE TOURISTISCHE UND KULTURELLE STADTENTWICKLUNG**

Moderator: Mag. Aleksander Igličar

Mitwirkende:

- Ing. Lenka Horejsková, Gemeinde Tabor
- Mag. Andreja Ravnihar Megušar, Gemeinde Škofja Loka
- Matteo Montanari, Gemeinde Medicina
- Rok Šimenc, Razvojna agencija Sora Škofja Loka

16.30 ABSCHLUSS

**19.00 KULTURPROGRAMM IN DER ST. GEORGSKIRCHE IN STARA LOKA
ANSPRACHE**

- Msgr. Dr. Alojzij Snoj, Dekan des Dekanates Škofja Loka
- Dr. Musikakademie, Universität Ljubljana

KONZERT

- Prof. Tone Potočnik und Dr. Andrej Misson in Zusammenarbeit
mit dem Chor Koralni zbor der Musikakademie Ljubljana

Samstag, 19. 3. 2010

GROSSER SITZUNGSSAAL DER GEMEINDE ŠKOFJA LOKA, POLJANSKA C. 2

8.30 – 9.00 TEILNEHMERANMELDUNG

9.00 – 13.00 PLENARTEIL

Moderator: Marko Črtalič

EINFÜHRUNGSGRUSS

- Tine Radinja, Beigeordneter der Gemeinde Škofja Loka

ANSPRACHE

- Vertreter des Programms Europa für die Bürgerinnen und Bürger
- Vertreter des UNESCO-Amtes, Ministerium für tertiäre Bildung,
Wissenschaft und Technologie
- Vertreter des Direktorats für Kulturerbe, Ministerium für Kultur

REFERATE

- Vertreter der Gemeinde Občina Maasmechelen
- Vertreter von Pasijonska baština aus Zagreb

11.00 ODMOR*Mednarodna sekcija***VELIKA SEJNA SOBA OBČINE ŠKOFJA LOKA, Poljanska c. 2****11.15 OKROGLA MIZA: IZZIV PROSTOVOLJNEGA DELA
PRI ORGANIZACIJI PASIJONSKIH - SREDNJEVEŠKIH
DOGODKOV**

Moderator: Romana Bohinc

Sodelujoči:

- Tomaž Paulus, vodja organizacijskega odbora Škofjeloški pasijon 2009
- Tina Oblak, vodja projekta Škofjeloški pasijon 1999 in 2000
- Predstavnik občine Oberammergau
- Predstavnik občine Auersmacher

*Slovenska sekcija***MALA SEJNA SOBA OBČINE ŠKOFJA LOKA, Poljanska c. 2****11.15 OKROGLA MIZA: SODELOVANJE IN POVEZOVANJE
SLOVENSkih PASIJONSKIH KRAJEV**

Moderator: Alojzij Pavel Florjančič, Skupina za pasijon Škofja Loka

Sodelujoči: predstavniki drugih pasijonskih skupin

*Skupaj obe sekciji***VELIKA SEJNA SOBA OBČINE ŠKOFJA LOKA, Poljanska c. 2****12.30 ZAKLJUČEK**

- Mag. Andreja Ravnihar Megušar, koordinatorka mednarodnega znanstvenega simpozija
PASIJONI V EVROPI - BOGATA DEDIŠČINA ZA PRIHODNOST

**12.50 Prihod konjenikov Škofjeloškega pasijona
(Mestni trg, Škofja Loka)****18.00 Ogled Kapucinske knjižnice v Škofji Loki****19.00 Koncert v okviru III. Mednarodnega cikla koncertov, kapela na
Loškem gradu**

- (Ana Kavčič Pucihar - flavta, Ivan Pejić - violina, Jasumi Sinichi - viola, Uršula Ivanuš - violončelo)

11.00 PAUSE

Internationale Sektion

GROßER SITZUNGSSAAL DER GEMEINDE ŠKOFJA LOKA

11.15 RUNDER TISCH: HERAUSFORDERUNG DER EHRENAMTLICHEN ARBEIT BEI DER ORGANISATION DER PASSIONS- UND MITTELALTERLICHEN VERANSTALTUNGEN

Moderator: Romana Bohinc

Mitwirkende:

- Tomaž Paulus, Leiter des Organisationsausschusses der Passion von Škofja Loka 2009
- Tina Oblak, Projektleiter der Passion von Škofja Loka 1999 und 2000
- Vertreter der Gemeinde Oberammergau
- Vertreter der Gemeinde Auersmacher

Slowenische Sektion

KLEINER SITZUNGSSAAL DER GEMEINDE ŠKOFJA LOKA

11.15 RUNDER TISCH: ZUSAMMENARBEIT UND VERBINDUNG DER SLOWENISCHEN PASSIONSORTEN

Moderator: Alojzij Pavel Florjančič, Passionsgruppe Škofja Loka

Mitwirkende: Vertreter anderer Passionsgruppen

Beide Sektionen

GROßER SITZUNGSSAAL DER GEMEINDE ŠKOFJA LOKA

12.30 ABSCHLUSS

- Mag. Andreja Ravnihar Megušar, Koordinatorin des internationalen Wissenschaftssymposium
PASSIONEN IN EUROPA – REICHES ERBE FÜR DIE ZUKUNFT

12.50 Ankunft der Kavallerie der Passion von Škofja Loka (Mestni trg, Škofja Loka)

18.00 Besichtigung der Kapuzinerbibliothek in Škofja Loka

19.00 Konzert im Rahmen des III. Internationalen Konzertzyklus, Kapelle im Schloss von Škofja Loka

(Ana Kavčič Pucihar - Flöte, Ivan Pejić – Geige, Jasumi Sinichi - Viola,
Uršula Ivanuš - Violoncello)

Nedelja, 20. 3. 2011

TURISTIČNI PROGRAM ZA UDELEŽENCE PARTNERSKIH MEST

Odhod domov

V SKLOPU SIMPOZIJA BO ORGANIZIRANO:

- Razstava SLOVENSKI PASIJONI - Sokolski dom (17. – 20. 3. 2011)
- Razstava PROCESSIO LOCOPOLITANA – Mala razstavna galerija Občine Škofja Loka (15.3. – 3.5. 2011)
- Izdaja zbornika - Pasijonski doneski (17. 3. 2011)
- Koncert s kulturnim programom v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki (18. 3. 2011)
- Koncert s kulturnim programom v kapeli Loškega gradu (19. 3. 2011)

Uradni jezik simpozija je slovenščina.

Predstavitve partnerskih mest bodo potekale v nemščini in angleščini. Zagotovljeno je simultano prevajanje v slovenščino, nemščino in angleščino.

Organizator simpozija je OBČINA ŠKOFJA LOKA.

Organizator si pridržuje pravice do manjših sprememb v programu.

PUBLIKACIJA:

- Zbornik mednarodnega simpozija (Pasijonski doneski 6/2011)

STIK IN PRIJAVA:

- Julija Primožič
- Razvojna agencija Sora, Spodnji trg 2, 4220 Škofja Loka
julija.primozic@ra-sora.si

KOORDINATORKA:

- mag. Andreja Ravnihar Megušar

PROGRAMSKI SVET:

dr. Metod Benedik	Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani
dr. Andrej Misson	Akademija za glasbo, Univerza v Ljubljani
dr. Kozma Ahačič	Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
mag. Andreja Ravnihar Megušar	Občina Škofja Loka

Sonntag, 20. 3. 2011

TOURISTISCHES PROGRAMM FÜR DIE TEILNEHMER AUS DEN PARTNERSTÄDTEN

Abreise

IM RAHMEN DES SYMPOSIUMS WIRD ORGANISIERT:

- Ausstellung in Sokolski dom (17. – 19. 3. 2011)
- Ausstellung PROCESSIO LOCOPOLITANA - Kleine Ausstellungsgalerie der Gemeinde Škofja Loka (15.3 – 3.5. 2011)
- Herausgabe des Sammelbuches - Pasijonski doneski (17. 3. 2011)
- Konzert mit Kulturprogramm in der St. Georgskirche in Stara Loka (18.3.2011)
- Konzert mit Kulturprogramm in der Kapelle im Schloss von Škofja Loka (19. 3. 2011)

Symposiumssprache ist Slowenisch.

Vorstellungen der Partnerstädte werden auf Deutsch und Englisch abgehalten. Simultandolmetschen ins Slowenische, Deutsch und Englisch ist sichergestellt.

Organisator des Symposiums ist die GEMEINDE ŠKOFJA LOKA.

Organisator behält sich kleine Programmänderungen vor.

PUBLIKATION:

- Sammelbuch des internationalen Symposiums (Pasijonski doneski 6/2011)

KONTAKT UND ANMELDUNG:

- Julija Primožič
- Razvojna agencija Sora, Spodnji trg 2, 4220 Škofja Loka
julija.primozic@ra-sora.si

KOORDINATORIN:

- Mag. Andreja Ravnihar Megušar

PROGRAMMRAT:

Dr. Metod Benedik	Theologische Fakultät, Universität Ljubljana
Dr. Andrej Misson	Musikakademie, Universität Ljubljana
Dr. Kozma Ahačič	Institut für Slowenische Sprache Fran Ramovš, ZRC SAZU, Ljubljana
Mag. Andreja Ravnihar Megušar	Gemeinde Škofja Loka

mag. Aleksander Igličar Muzejsko društvo Škofja Loka
A. P. Florjančič Muzejsko društvo Škofja Loka
Romana Bohinc Vodja projekta Škofjeloški pasijon 2009

ORGANIZACIJSKI ODBOR:

dr. Franc Križnar Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti
 CIMRS, Univerza v Mariboru
mag. Andreja Ravnihar Megušar Občina Škofja Loka
Jernej Tavčar Občina Škofja Loka
Rok Šimenc Razvojna agencija Sora
Julija Primožič Razvojna agencija Sora
Tomaž Paulus Svetnik Občine Škofja Loka in vodja
 organizacijskega odbora Škofjeloškega pasijona
 2009
Marta Gartner Kapucinska knjižnica Škofja Loka
 Skupina za pasijon Škofja Loka

Mag. Aleksander Igličar	Historischesverein Muzejsko društvo Škofja Loka
Alojzij Pavel Florjančič	Historischesverein Muzejsko društvo Škofja Loka
Romana Bohinc	Projektkoordinator der Passion von Škofja Loka 2009

ORGANISATIONSAUSSCHUSS:

Dr. Franc Križnar	Institut für Musik- und Informationswissenschaften CIMRS, Universität Maribor
Mag. Andreja Ravnihar Megušar	Gemeinde Škofja Loka
Jernej Tavčar	Gemeinde Škofja Loka
Rok Šimenc	Entwicklungsagentur Sora
Julija Primožič	Entwicklungsagentur Sora
Tomaž Paulus	Gemeinderatsmitglied der Gemeinde Škofja Loka und Leiter des Organisationsausschuß der Passion von Škofja Loka 2009
Marta Gartner	Kapuzinerbibliothek Škofja Loka Passiongruppe Škofja Loka

BESEDA – PODOBA – GESTA – ODPRTE SVETU

Škofja Loka je bila majhno, a nikoli v zgodovini ne nepomembno mesto. Živahno obrtniško in trgovsko mesto je zraslo na predgorskem pomolu, razprtem v ravninsko osrčje Kranjske. Tod so se križala stoletna pota iz toplega Mediterana naprej na sever v Alpe in na širni panonski vzhod. Odprtost evropskemu svetu je zato eno njenih temeljnih obeležij. Ustvarjalna, gospodarska in kulturna zmogljivost gotovo druga.

V zdajšnjih kriznih časih, ki od nas zahtevajo zmeraj nova preizpraševanja, vendarle začenjamo spoznavati, da je prav ustvarjalnost na vseh področjih pravi temelj naše narodne – in krajevne – identitete. Hkrati s tem se tako čedalje bolj zavedamo, da je bilo prav umetniško ustvarjanje cele vrste ljudi, ki izhajajo s škofjeloškega območja, pomembno za izoblikovanje naše narodne samobitnosti.

To pa je lahko samo zato, ker je bil ta prostor dovolj odprt in strpen do *drug*(a)čn(e)ga; prav kreativno prežemanje avtohtone, samonikle ustvarjalnosti in večkrat inspirativnih tujih vplivov je lahko ustvarilo tako imenitna in pomembna dela.

Brižinski spomeniki – prvo v slovenskem jeziku napisano besedilo – so bili najdeni v popotnem obredniku freisinškega škofa Abrahama, prvega loškega zemljiškega gospoda. Smemo torej domnevati, da je bila prva, tako rekoč utemeljivna Beseda, namenjena prav našim davnim prednikom, ki so bivali ob bregovih Sor.

V tem mestu so se v njegovi novi dobi, po uničujočem potresu leta 1511, razcvetele tudi čarobne podobe slikarskega mojstra Jerneja iz Loke, njegove freske so zaljšale tako svete kot mnoge posvetne prostore na Kranjskem in Goriškem, vsi pa so pričali o novem življenjskem – gospodarskem ter kulturnem in umetnostnem preporodu.

Leta 1721 pa so rajske, a tudi peklenške, podobe v Loki dobesedno oživele: tega leta je v našem mestu nastal Škofjeloški pasijon kapucina p. Romualda Marušiča, najstarejše v celoti ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku. Po zavutih ulicah baročne Škofje Loke je tako naredilo svoje prve korake slovensko gledališče ... in skoraj dve stoletji pozneje so se v tem "slovenskem Barbizonu" z našimi impresionisti podobe te pokrajine za zmeraj vtisnile v narodov spomin ...

Sami pomembni umetnostno-zgodovinski mejniki, same ključne umetniške in identitetne referenčne točke. Ampak tudi to ne bi bilo tako pomembno, če te ne bi pomenile trajnega vira ustvarjalnega navdiha našim sodobnikom.

Da v našem mestu lepa beseda še zmeraj pravo mesto najde, dokazuje naša častna občanka in mladostna jublantka Neža Maurer in z njo vrsta naših mladih ljubiteljev literature. Danes nadarjeni loški umetniki obiskujejo sloviti Bauhaus, kjer je njega dni poučeval slavni učenec našega Antona Ažbeta Vasilij V. Kandin-

WORT – SINNBILD – GESTE – OFFEN FÜR DIE WELT

Škofja Loka war eine kleine, aber in der Geschichte nie eine unbedeutende Stadt. Die lebendige Heimwerker- und Handelsstadt entwickelte sich im Vorland, im Herzen des breiten und flachen Landes Krain. Hier kreuzten sich die mehrere hundert Jahre alten Wege, die aus dem warmen Mittelmeerraum in den Norden in Richtung Alpen und in den pannonischen Osten führten. Die Offenheit gegenüber der europäischen Welt ist deswegen eines der Grundmerkmale der Stadt. Der Schöpfergeist, die Wirtschafts- und Kulturleistung zählen ganz bestimmt zu den weiteren Merkmalen.

In der heutigen Krisenzeit, wenn man immer wieder zur Vorbefragung gezwungen wird, beginnt man zu erkennen, dass gerade der Schöpfergeist in allen Bereichen die richtige Grundlage unserer Volks- und Ortsidentität darstellt. Zugleich wird man sich immer mehr bewusst, dass gerade das Kunstschaffen einer ganzen Reihe aus der Region von Škofja Loka stammenden Menschen, von großer Bedeutung für die Gestaltung von unserem nationalen Bewusstsein war.

Das konnte nur deswegen zustande kommen, weil der Raum offen und tolerant gegenüber Andersheit und Verschiedenartigkeit war; durch die kreative Durchdringung von autochthoner, urwüchsiger Schaffenskraft und oft inspirativen fremden Einflüssen konnten vornehme und bedeutende Werke entstehen.

Die Freisinger Denkmäler – der erste niedergeschriebene Text in slowenischer Sprache – wurden im Ritualbuch vom Freisinger Bischof, dem ersten Grundbesitzer in der Region von Škofja Loka, gefunden. Daher kann es angenommen werden, dass das erste Wort für unsere Vorfahren bestimmt war, die an den Ufern vom Fluss Sora lebten.

In der neuen Stadtepoche nach dem verheerenden Erdbeben im Jahr 1511 erblühten die Zauberbilder des Malers Jernej aus Loka. Seine Wandmalereien schmückten sowohl heilige als auch viele weltliche Räumlichkeiten im Land Krain und Görz. Alle Werke zeugten über eine neue Lebens-, Wirtschafts- und Kulturerneuerungsbewegung.

Im Jahr 1721 wurden himmlische, aber auch teuflische Sinnbilder in Loka wortwörtlich ins Leben gerufen. In diesem Jahr entstand in unserer Stadt die Passion von Škofja Loka vom Pater Kapuziner Romuald Marušič, die als der älteste erhaltene dramaturgische Text in slowenischer Sprache gilt. In den kurvigen Straßen der Barockstadt Škofja Loka machte das slowenische Theater seine ersten Schritte. Fast zwei Jahrhunderte später werden sich in diesem „slowenischen Barbizon“, die Landschaftsbilder unserer Impressionisten für immer in die Volkserinnerung einprägen.

ski. Ulice »pisane Loke« čedalje bolj postajajo tudi o'glasbljene – vsaj tako, kot kažejo živopisni prizori crngrobške "Svete nedelje".

In Marušičeva pasijonska procesija je bila le začetek dolge in bogate škofjeloške gledališke tradicije, ki je svoje vrhove doživljala že v predvojnih delnih uprizoritvah Škofjeloškega pasijona, pa v kasnejših nepozabnih spektakularnih postavitvah iger po Tavčarjevih predlogah na Loškem gradu, pa v stalnem intenzivnem delovanju domačega gledališkega ansambla. Zato nikakor ni moglo biti naključje, da je prav v našem mestu na svojo samotno umetniško pot stopil veliki prvak Stane Sever.

Na ta siloviti, dramatični nastop, ki se je mnogo prekmalu iztekel na robu pohorskih gozdov, smo Ločani še posebej ponosni, saj s slovesno podelitvijo "Severjevih nagrad" najboljšim gledališkim igralcem že 40 let ohranjamo spomin na tega izjemnega umetnika.

Z vnovično uprizoritvijo celotnega Škofjeloškega pasijona v letih 1999, 2000 in 2009 smo jasno pokazali in dokazali, da je ta velika pasijonska predstava na prostem, ki je hkrati verski misterij in ljudska igra v najžlahtnejšem pomenu besede, neločljivi del naše lokalne (kulturne) samobitnosti in tradicije.

Pasijon bomo v Loki tako vnovič uprizorili leta 2015 in 2021, v vmesnih "medpasijonskih" letih pa bomo z različnimi prireditvami in dogodki poskrbeli za ohranjanje "pasijonske kondicije".

Kako pomembna nacionalna dediščina je Škofjeloški pasijon, kot prvo dramsko besedilo, zapisano v slovenskem jeziku, pa priča dejstvo, da je bil kot prvi vpisan v register žive dediščine.

Še enkrat pa bi rad poudaril, da ne gre samo za ohranjanje dediščine in kulturno-zgodovinski pomen pasijona. Ustvarjalci te procesije so leta 2010 na prireditvi, ki jo je organiziral Mladinski svet Slovenije, v kategoriji "Naj prostovoljski projekt 2009" prejeli posebno priznanje: *"Za uprizoritev prvega slovenskega dramskega besedila, za edinstven in odmeven kulturni dogodek v Sloveniji, ki je hkrati z ohranjanjem kulturne dediščine pomenil izjemen dosežek prostovoljstva pri nas."* Tudi na to smo lahko v letošnjem letu, ki ga je Evropska unija razglasila za "Evropsko leto prostovoljstva", še posebej ponosni.

Vse to hkrati priča, da so doma, v Sloveniji, Škofjo Loko in Škofjeloški pasijon prepoznali kot izjemen, zelo poseben in v slovenskem – tudi zamejskem – prostoru zelo odmeven dogodek.

Ker pa si želimo v naslednjih 10 letih Škofjo Loko (vnovič) postaviti na evropski turistični zemljevid in ker se dobro zavedamo pristnosti in kulturno-turističnega potenciala pasijona, si želimo to edinstveno igro predstaviti tudi širšemu evropskemu prostoru.

Lauter wichtige kunsthistorische Meilensteine, lauter künstlerische Schlüssel-, Identitäts- und Referenzpunkte. Auch das wäre nicht von so großer Bedeutung, wenn sie für unsere Zeitgenossen nicht eine nachhaltige Inspirationsquelle darstellen würden.

Dass in unserer Stadt das schöne Wort noch immer gut ankommt, zeugt unsere Ehrenbürgerin und jugendliche Jubilarin Neža Maurer sowie eine ganze Reihe vom jungen Literaturliebhaber. Heutzutage besuchen die begabten Stadtbürger das berühmte Bauhaus, wo zu seiner Zeit auch Wassily W. Kandinsky unterrichtete und er einer der bekanntesten Schüler von unserem Anton Ažbe war. Die Straßen des bunten Loka werden auch immer mehr musikalisiert – das zeigt sich zumindest in den farbenfrohen Szenen vom ‚Heiligen Sonntag‘ in Crngrob.

Die Passionsprozession von Marušič war nur der Anfang einer langen und reichen Theatertradition in Škofja Loka, die ihre Höhenpunkte schon in den Teilszenierungen in der Vorkriegszeit, in den späteren unvergesslichen spektakulären Aufführungen nach den Vorlagen von Ivan Tavčar im Schloss von Škofja Loka sowie in der ständigen intensiven Tätigkeit der heimischen Theatergruppe erreichte. Aus diesem Grund war es kein Zufall, dass gerade in unserer Stadt seinen einsamen künstlerischen Weg der große Stane Sever beschritt.

Auf diesen heftigen, dramatischen Auftritt, der viel zu früh am Waldrande von Pohorje abgeschlossen wurde, sind wir die Stadtbürger von Škofja Loka noch besonders stolz. Durch die festliche Verleihung der nach ihm genannten Preisen an die besten Theaterschauspieler wird seit 40 Jahren an diesen außerordentlichen Künstler gedacht.

Mit der Wiederaufführung der ganzen Passion von Škofja Loka in den Jahren 1999, 2000 und 2010 wurde deutlich gezeigt und bewiesen, dass diese große Inszenierung der Passion im Freien, die zugleich ein Glaubensmysterium und ein Volksspiel in wahrsten Sinne des Wortes ist, auch ein untrennbares Teil unserer lokalen (kulturellen) Identität und Tradition darstellt.

Die Passion wird in Loka wieder in den Jahren 2015 und 2021 aufgeführt. In den Jahren zwischen den Passionen wird die entsprechende ‚Passionskondition‘ durch verschiedene Veranstaltungen und Ereignisse sichergestellt.

Wie groß die Bedeutung der Passion von Škofja Loka als erster dramatischer Text in slowenischer Sprache fürs nationale Erbe ist, beweist die Tatsache, dass er als erster in die Liste des immateriellen Erbes eingetragen wurde.

Ich möchte noch einmal hervorheben, dass es nicht nur um die Erbeerhaltung und kulturwissenschaftliche Bedeutung der Passion geht. Die Kunstschaffenden der Prozession im Jahr 2010 erhielten auf einer Veranstaltung, die vom Mladinski svet (Jugendrat Sloweniens) organisiert wurde, in der Kategorie „Das beste ehrenamtliche Projekt 2009“, einen Anerkennungspreis: *„Für die Inszenierung des*

Prvi koraki za njegovo mednarodno prepoznavnost in uveljavitev so bili z uradnim sprejemom v mednarodno Združenje evropskih pasijonskih mest Europassion storjeni že leta 2007. Tokratni mednarodni znanstveni simpozij z naslovom "Pasijoni v Evropi – bogata dediščina za prihodnost", ki bo od 17. do 20. marca potekal v Škofji Loki, je nov pomemben korak k njegovi mednarodni predstavitvi in uveljavitvi. Partnerska mesta so nam dober zgled v razvoju mestnega, kulturnega in historičnega turizma, zlasti Auersmacher, St. Margarethen in Oberammergau, ki so s svojimi pasijonskimi igrami postali prepoznavni kot pasijonska mesta.

Tudi Škofjeloški pasijon je na poseben način zaznamoval identiteto našega mesta; čedalje bolj se zavedamo, da je naš pasijon nekaj posebnega, avtentična, spektakularna predstava, ki v času igre poveže celotno skupnost in oživi ulice tisočletnega mesta. Naš pasijon je edinstven predvsem zaradi svoje izvedbe; prizorišče te procesije je staro mestno središče. Vsako sliko uprizarja druga igralska skupina iz različnih krajev na Loškem, in prav to mu daje še posebno veličino.

Zdaj je čas pravih priložnosti, da Škofja Loka s svojim pasijonom doseže globalno prepoznavnost, tako kot so prepoznavni Oberammergau s svojim pasijonom, Bayreuth s festivalom Wagnerjevih oper ali Salzburg s tradicionalnim poletnim festivalom.

*Mag. Miha Ješe,
župan Občine Škofja Loka*

ersten slowenischen dramaturgischen Textes, für das einzigartige und vielbeachtete Kulturereignis in Slowenien, das nicht nur von großer Bedeutung für die Erhaltung des Kulturerbes ist, sondern stellt auch eine Ausnahmeleistung in Bezug auf die ehrenamtliche Arbeit bei uns dar. Auch darauf können wir in diesem Jahr, das in der Europäischen Union zum „Europäischen Jahr der Freiwilligentätigkeit“, ausgerufen wurde, sehr stolz sein.

All das zeugt davon, dass zu Hause, in Slowenien, Škofja Loka und die Passion von Škofja Loka als ein Ausnahmeereignis im slowenischen aber auch im ausländischen Raum anerkannt wurde.

Es ist unser Anliegen, dass in den nächsten 10 Jahren Škofja Loka (wieder) seinen Platz auf der touristischen Karte findet. Weil wir uns der Echtheit und der kulturellen und touristischen Entwicklungsmöglichkeiten bewusst sind, möchten wir dieses einzigartige Spiel auch dem europäischen Raum vorstellen.

Die ersten Schritte zur internationalen Erkennung und Anerkennung wurden mit der offiziellen Aufnahme in den internationalen Verband der europäischen Passionsstädte schon im Jahr 2007 gemacht. Das diesmalige internationale Fachsymposium mit dem Titel ‚Die Passionen in Europa – reiches Erbe für die Zukunft‘ zwischen dem 17. und 20. März in Škofja Loka ist ein neuer bedeutender Schritt zu ihrer Durchsetzung und Darstellung. Die Partnerstädte stellen für uns ein gutes Vorbild in der Entwicklung vom Städte- und Kulturtourismus sowie historischem Tourismus dar. Auersmacher, St. Margarethen und Oberammergau wurden mit ihren Passionsspielen als Passionsstädte erkenntlich.

Auch die Passion von Škofja Loka kennzeichnete auf eine besondere Art und Weise die Identität unserer Stadt. Wir werden uns immer mehr bewusst, dass die Passion eine besondere, authentische, spektakuläre Vorstellung ist, die in der Zeit der Aufführungen die ganze Gemeinschaft verbindet und die Straßen einer tausend Jahre alten Stadt wiederbelebt. Unsere Passion ist vor allem wegen ihrer Durchführung einzigartig; der Aufführungsort ist das Altstadtzentrum. Jede Szene wird von einer anderen Schauspielergruppe gespielt, die aus verschiedenen Orten im Gebiet von Škofja Loka kommt. Gerade das ist das Große an ihr.

Jetzt ist die Zeit der richtigen Möglichkeiten, dass die Stadt Škofja Loka mit ihrer Passion die globale Erkennung erreicht. In der Art und Weise wie Oberammergau mit seiner Passion, Bayreuth mit den Richard-Wagner-Festspielen oder Salzburg mit den Sommerfestspielen.

*Mag. Miha Ješe,
Bürgermeister der Gemeinde Škofja Loka*

PASIJONSKI DUH V ŠKOFJI LOKI

Spoštovani udeleženci mednarodnega simpozija, člani Muzejskega društva Škofja Loka, predragi Ločani!

Muzejsko društvo Škofja Loka že več kot 70 let neguje vrednote domoznanstva in domoljubja ter s tem skrbi za ohranjanje bogate loške kulturne dediščine, med katero je Škofjeloški pasijon izjemen biser. Lahko rečemo, da je bil pasijonski duh Muzejskemu društvu ob njegovi ustanovitvi nekako položen v zibelko. Eden naših ustanoviteljev, dr. Tine Debeljak, je leta 1936, torej leto dni pred ustanovitvijo društva, po več kot 150 letih Škofjeloški pasijon pripravil, priredil in postavil na prosvetni oder v Škofji Loki. Debeljak je tedaj zapisal: *»Želimo, da bi Škofjeloški pasijon dobil v Loki svoje stalno pribežališče morda v smislu Oberammergaua: v Loki se je spočel, v Loki naj živi!«*

Žal je bil pasijonski duh nato dolga leta navzven neviden, v vsej svoji polnosti pa se je razbohotil med pripravami na uprizoritev škofjeloške pasijonske procesije leta 1999 in 2000. Pasijonski duh je tedaj globoko nagovoril sodobnega človeka, ki je bil videti trden in neomajen, navznoter pa je že čutil potrebo po drugačnih vrednotah, ki jih ozaveščajo angeli, ki v škofjeloškem pasijonu neposredno nagovarjajo obiskovalce. Nekateri pa so menili, da je pasijonsko sporočilo zastarelo, zato si je pasijonski duh nadel novo oblačilo, ki ga v našem društvu pooseblja Alojzij Pavel Florjančič, dolgoletni predsednik in urednik Pasijonskih doneskov. *»Vrednote pasijona moramo negovati ves čas, stalno moramo skrbeti za pasijonsko kondicijo«*, nas je nagovarjal in vodil. V tem duhu so se rojevali Pasijonski doneski, tematski pasijonski večeri, razstave, koncerti ... Škofjeloški pasijonski duh se je širil tudi zunaj loškega območja, sodelovati smo začeli z drugimi pasijonskimi mesti, na našo pobudo se je Škofja Loka včlanila v evropsko združenje Europassion.

Zadnja uprizoritev Škofjeloškega pasijona leta 2009 se je po zaslugi njenega režiserja Boruta Gartnerja izjemno naslonila na prostovoljstvo, ki sodelujočim prinaša notranja občutenja, ki jih sodobni materialistični svet, ki se je znašel v krizi, nikakor ne more nadomestiti. Režiser je preroško začutil notranjo potrebo sodobnega človeka, utelešenega v celotni Evropi. Letošnje leto je ta Evropa razglasila za leto prostovoljstva.

V Muzejskem društvu pasijonski duh širimo naprej. Želimo, da bi Pasijonski doneski postali osrednje mesto za pisano besedo o slovenskih pasijonih. Veseli in ponosni smo, da so letošnji Pasijonski doneski nadgradnja naše usmeritve, saj so v njih zbrani prispevki mednarodnega simpozija *Pasijoni v Evropi – bogata dediščina za prihodnost*, ki je med nas pripeljal predstavnike pomembnih evrop-

PASSIONSGEIST IN ŠKOFJA LOKA

Sehr geehrte Teilnehmer des Internationalen Symposiums, sehr geehrte Mitglieder des Museumsvereins, liebe Bürger von Škofja Loka!

Der Museumsverein Škofja Loka pflegt seit über 70 Jahren die Werte der Heimatkunde und –liebe und kümmert sich damit um die Erhaltung reichen Kulturerbes von Škofja Loka, in dem die Passion von Škofja eine Ausnahmepelerle ist. Wir können sagen, dass der Passionsgeist dem Museumsverein schon bei seiner Gründung in die Wiege gelegt wurde. Einer unserer Gründer Dr. Tine Debeljak, setzte im Jahr 1936, also ein Jahr vor der Museumsgründung und nach mehr als 150 Jahren die Passion von Škofja Loka, die Vorbereitungen, Organisation in Gang und brachte sie auf die weltliche Bühne in Škofja Loka. Debeljak schrieb damals nieder: *Unser Anliegen ist, dass die Passion von Škofja Loka ihre ständige Zuflucht bekommt, vielleicht im Sinne von Oberammergau: »in Loka wurde es gezeugt, es lebe auch weiterhin in Loka!«*

Leider war der Passionsgeist lange Jahre nach außen unsichtbar. In ihrer Vollheit wucherte sie in der Vorbereitungszeit auf die Inszenierung der Passionsprozession von Škofja Loka in den Jahren 1999 und 2000. Der Passionsgeist sprach damals sehr tief den derzeitigen Menschen an, der charakterstark und fest schien, in seinem Inneren fühlte er aber schon den Bedarf nach neuen Werten. Sie nahmen Engelsgestalten an und redeten unmittelbar die Passionsbesucher an. Einige waren der Meinung, dass die Passionsbotschaft veraltet ist. Deswegen wurde der Passionsgeist in unserem Verein neu umgekleidet. Er ist verkörpert in Alojzij Pavel Florjančič, langjährigem Vorsitzenden und Redakteur des Sammelbuches Pasijonski doneski. *»Die Passionswerte müssen ständig gepflegt werden, kontinuierlich muss man sich auch um die Passionskondition kümmern«*, nas je nagovarjal in vodil. In dieser Stimmung entstanden Sammelbücher Pasijonski doneski, thematische Passionsabende, Ausstellungen, Konzerte ... Der Passionsgeist von Škofja Loka breitete sich auch außerhalb des Gebietes von Škofja Loka aus. Wir begannen mit anderen Passionsstädten zusammenzuarbeiten. Auf unsere Initiative wurde Škofja Loka Mitglied im europäischen Verband Europassion.

Die letzte Aufführung der Passion von Škofja Loka ging im Jahr 2009 über die Bühne. Dank seines Regisseurs Borut Gartner wurde sie an die ehrenamtliche Arbeit angelehnt. Die Ehrenamtlichkeit erweckte bei den Mitwirkenden innere Gefühle, welche durch die gegenwärtige Materialwelt, die sich in einer Krise befindet, nicht ersetzt werden können. Der Regisseur verspürte prophetisch den inneren Bedarf des gegenwärtigen Menschen. Dieser Bedarf verkörperte sich in ganz Europa, indem dieses Jahr zum Jahr der freiwilligen Tätigkeit ausgerufen wurde.

skih pasijonskih mest in drugih partnerskih mest. Našim gostom bomo prikazali različne vidike Škofjeloškega pasijona, ob izmenjavi izkušenj in pogledov pa bomo iskali odgovore na vprašanje, kako iz bogate pasijonske dediščine črpati navdihe za prihodnji čas. Odprimo naša srca in misli, da bo v njih pasijonski duh našel toplo zavetišče za svoje nadaljnje delovanje.

*mag. Aleksander Igličar,
predsednik Muzejskega društva Škofja Loka*

Im Museumsverein wird der Passionsgeist weiter ausgebreitet. Unser Anliegen ist, dass Pasijonski doneški zum zentralen Sammelbuch über slowenische Passionen wird. Mit Freude und Stolz stellen wir fest, dass das heurige Pasijonski doneški eine Richtungerweiterung darstellt, indem in ihm Beiträge vom internationalen Symposium Passionen in Europa – reiches Erbe für die Zukunft veröffentlicht wurden und zu uns Vertreter aus verschiedenen europäischen Passionsstädten und anderen Partnerstädten brachte. Unseren Gästen wird die Passion von Škofja Loka unter verschiedenen Gesichtspunkten dargestellt. Beim Erfahrungs- und Meinungsaustausch wird nach den Antworten gesucht, wie anhand vom reichen Passionserbe Inspirationen für die Zukunft geschöpft werden können. Öffnen wir unsere Herzen und Gedanken, damit der Passionsgeist in ihnen eine freundliche Zuflucht für die weitere Tätigkeit finden wird.

*Mag. Aleksander Igličar,
Vorsitzender des Museumsvereins Škofja Loka*

EVROPASIJON

ENAKA VERA, ENAK IDEAL ...

„Europassion“ je združenje več kot osemdeset pasijonskih igralskih skupin iz petnajstih evropskih držav. Najvišji cilj je širjenje Kristusovega sporočila skozi uprizoritev pasijona.

Z našimi pasijonskimi igrami želimo opozoriti na krščanske korenine Evrope in skupaj delovati za krščansko Evropo. Še posebej želimo posredovati naprej osrednjo sporočilo krščanstva: **„Ljubite drug drugega.“**

S prijateljskimi odnosi želimo biti zgled in nekoliko prispevati k razumevanju med ljudmi in narodi ter na ta način prispevati k miru.

S pasijonskimi igrami, vseeno v kakšni obliki, želimo ohranяти tudi tradicijo. Želimo biti odprti za napredek brez izgube bistva in tako pomembnega sporočila s ciljem, da ohranimo tradicijo za današnji in prihodnji čas ter jo posredujemo naprej.

V naši spreminjajoči družbi želimo dati poseben podarek medkulturnemu in ekumenskemu dialogu. Zelo pomembno pri našem delu je vključevanje mladih, saj oni oblikujejo našo prihodnost.

Z vami želimo oblikovati našo skupno Evropo.

Josef Lang
generalni sekretar Evropassiona

EUROPASSION

DER GLEICHE GLAUBE, DAS GLEICHE IDEAL ...

„Europassion“ ist die Vereinigung von über 80 Passionsspielgruppen aus 15 Ländern Europas. Oberstes Ziel ist die Verkündigung der Botschaft Christi durch die Darstellung der Passion.

Mit unseren Passionsspielen wollen wir auf die christlichen Wurzeln Europas hinweisen und gemeinsam für ein christliches Europa wirken. Wir wollen insbesondere die zentrale christliche Botschaft vermitteln: „**Liebet einander.**“

Durch freundschaftliche Beziehungen wollen wir ein Beispiel geben und auch ein wenig zur Verständigung unter den Menschen und Völkern und damit auch zum Frieden beitragen.

Mit den Passionsspielen, ganz gleich in welcher Form, wollen wir aber auch Traditionen bewahren. Wir wollen uns dem Fortschritt öffnen ohne Verlust des Wesentlichen und ohne Verlust der so wichtigen Botschaft, damit wir diese Traditionen in unserer Zeit und darüber hinaus bewahren und weitervermitteln können.

In unserer sich wandelnden Gesellschaft wollen wir aber auch besonderen Wert auf den interkulturellen und ökumenischen Dialog legen. Große Bedeutung bei unserer Arbeit hat die Einbeziehung der Jugendlichen, sie gestalten unsere Zukunft.

Mit ihnen wollen wir unser gemeinsames Europa mitgestalten.

Josef Lang
Generalsekretär der Europassion

POMEN OHRANJANJA EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE ZA KREPITEV EVROPSKE IDENTITETE

Škofja Loka je leta 2010 v okviru evropskega programa »Evropa za državljane« uspešno kandidirala s projektom *Spodbujanje lokalnih skupnosti k ohranjanju kulturne dediščine zgodovinskih mest*. Projekt vključuje tri mednarodne dogodke. Prvo in drugo mednarodno srečanje sta bili že organizirani.

Z izvajanjem mednarodnih programov in pripravo projektov ima Občina Škofja Loka bogate izkušnje, saj prav to sodelovanje omogoča odkriti več o vsakdanjem življenju v drugih evropskih državah, pobratenje pa je uporabno ogrodje, v okviru katerega se uresničujejo projekti skupnega interesa. Mednarodni simpozij dokazuje, da vendarle presega okvire dosedanjega mednarodnega sodelovanja, ga nadgrajuje in hkrati ponuja nove strokovne vsebine tako na občinski kot tudi nacionalni ravni. Aktualne in zanimive vsebine odpirajo vrata tudi kongresnemu turizmu, ki ga Škofja Loka šele razvija.

Z željo po ohranjanju tako imenovane »pasijonske kondicije« v letih od 2009 do 2015 pa smo se odločili, da s tretjim mednarodnim dogodkom povečamo prepoznavnost Škofje Loke kot kulturnega in pasijonskega mesta. Kot središče pasijonskega dogajanja ga želimo umestiti na zemljevid evropskih pasijonov in ga znova predstaviti širši evropski javnosti s procesijo z več kot 900 nastopajočimi.

Še preden je bila Evropa združena na ekonomski ravni, je vse evropske dežele že združevala kultura. Umetnost, literatura, glasba so povezujoči člani Evrope. Zares, Evropejce združuje skupna kulturna dediščina, ki je plod večstoletne ustvarjalnosti, migracijskih tokov in izmenjav.

V želji po spoznavanju skupnih evropskih kulturnih korenin se bo v dneh od 17. do 20. marca odvijal mednarodni znanstveni simpozij z naslovom *Pasijoni v Evropi – bogata dediščina za prihodnost*.

Na mednarodnem simpoziju se bomo zbrali raziskovalci, slovenski in tuji strokovnjaki, državni in občinski sodelavci, ki nas povezuje osrednja, edinstvena pasijonska dediščina na Loškem – *Škofjeloški pasijon*. Prav tako bodo sodelovala partnerska mesta, v katerih uprizarjajo pasijone ali procesije in so povezana v evropskem pasijonskem združenju *Europassion*. V projekt so poleg škofjeloške občine kot prijaviteljice vključena pobratena mesta Maasmechelen, Medicina, Tabor, Freising. Poleg njih tudi pasijonska mesta Auersmacher, St. Margarethen, Pasijonska baština iz Zagreba in Oberammergau. Slednji, ki leži na robu bavarskih Alp, je prepoznaven z najslavnejšim pasijonom na svetu. Tradicionalno uprizarjanje vsakih 10 let že od leta 1634 privabi več kot 500.000 obiskovalcev, od tega več kot polovico gostov iz tujine. Veseli nas, da bomo lahko v okviru simpozija predstavili primere dobre prakse, primere uspešnih turističnih dogodkov, saj je

DIE BEDEUTUNG DER VERBINDUNG EUROPÄISCHER PARTNERSTÄDTE FÜR DIE FESTIGUNG DER EUROPÄISCHEN IDENTITÄT

Die Pflege und Erhaltung der europäischen Kulturwurzeln und gemeinsamen Erbes

Die Gemeinde Škofja Loka stellte im Jahr 2010 im Rahmen vom europäischen Programm „Europa für Bürgerinnen und Bürger 2007-2013“ erfolgreich den Projektantrag »FÖRDERUNG DER GEBIETSKÖRPERSCHAFTEN ZUR ERHALTUNG DES KULTURERBES IN DEN HISTORISCHEN STÄDTEN«. Das erste und das zweite internationale Treffen fanden schon statt. Mit der Durchführung von internationalen Programmen und der Projektvorbereitungen sammelte die Gemeinde Škofja Loka schon zahlreiche Erfahrungen. Die Zusammenarbeit ermöglicht mehr über das alltägliche Leben in anderen europäischen Ländern zu erfahren, die Partnerstadtschließungen stellen aber einen nützlichen Rahmen dar, in dem Projekte von gemeinsamen Interesse verwirklicht werden. Das internationale Symposium geht über die bisherige internationale Zusammenarbeit hinaus, sie wird erweitert und gleichzeitig bietet sie einen neuen Fachinhalt sowohl auf der Gemeindeebene als auch auf nationaler Ebene. Die aktuellen und interessanten Inhalte öffnen die Türe auch dem Kongress Tourismus, der sich in Škofja Loka erst zu entwickeln begann. Mit dem Wunsch nach der Erhaltung der sog. »Passionskondition« zwischen den Jahren 2009 und 2015 fiel die Entscheidung, durch das dritte internationale Ereignis eine größere Erkennbarkeit der Stadt als einer Kultur- und Passionsstadt zu erzielen. Unser Anliegen ist, dass die Stadt als Zentrum des Passionsgeschehens seinen Platz auf der Karte der europäischen Passionen bekommt und die Passion wieder dem europäischen Publikum mit der Prozession mit über 900 Mitwirkenden darzustellen.

Die Kunst, Literatur, Musik sind die Bindungselemente Europas. In der Tat, die Europäer vereinigt das gemeinsame Kulturerbe, welches ein Ergebnis mehrerer hundert Jahre Schaffenskraft, Migrationsströmungen und Austausch ist. Mit dem Wunsch nach Kennenlernen gemeinsamer europäischen Kulturwurzeln findet zwischen dem 17. und 20. März ein internationales Symposium mit dem Titel Die Passionen in Europa – reiches Erbe für die Zukunft statt.

Auf dem Symposium werden sich die Erforscher, slowenische und ausländische Fachleute, Staats- und Gemeindebedienstete versammeln, die sich durch das zentrale, einzigartige Passionserbe im Gebiet von Škofja Loka verbindet – *die Passion von Škofješki pasijon*. Daran werden auch die Partnerstädte teilnehmen, in denen die Passionen und Prozessionen aufgeführt werden und Mitglieder im europäischen Verband *Europassion* sind. Im Projekt sind neben der antragstellenden Gemeinde noch folgende Partnerstädte eingebunden: Maasmechelen, Medicina, Tabor, Freising. Es nehmen auch die Passionsstädte daran teil: Auersmacher,

za turistični razvoj mesta pomembna njegova vrednost v smislu tako imenovane prireditve *hallmark*. Škofja Loka je s Škofjeloškim pasijonom dosegla merila za tovrstne prireditve. V slovenskem prostoru se tako omemba besede pasijon že samoumevno povezuje z mestom Škofja Loka.

Način uprizoritve in izvedbe je nekaj svojstvenega v današnjem času in ima možnost, da se med vsemi evropskimi pasijoni posebej uveljavi in privabi prebivalce širše Evrope. To pa pomeni nov korak in izziv pri mednarodni uveljavitvi srednjeveškega mesta. Škofjeloški pasijon lahko s svojo unikatno izvedbo in kot najstarejše ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku postane blagovna znamka državnega pomena. Kot nadnacionalno pomemben dogodek pa se bo lahko potegoval za uvrstitev v Unescovo živo dediščino, kar bi mu med drugim še povečalo prepoznavnost in lažjo promocijo na svetovnem turističnem zemljevidu.

Ponosni smo, da nam je uspelo pripraviti program, ki je privabil loško, slovensko strokovno javnost, strokovno javnost naših partnerskih mest ter predstavnike slovenskih in evropskih pasijonov. Nenazadnje gostimo predstavnike občin, ki jim je ta tema blizu in se z njo tudi profesionalno ukvarjajo. Na plenarnih predavanjih bodo v teh dneh sodelovali referenčni predavatelji z Univerze v Ljubljani, kakšne so izkušnje v posameznih občinah, pa se bo pokazalo na okroglih mizah in ob predstavitvi že preizkušenih primerov iz prakse. Namen simpozija je torej predstavitev najnovejših spoznanj o vrednosti, pomenu in moči pasijona iz različnih zornih kotov, hkrati pa izmenjava izkušenj ter vzpostavitev novih in utrditev dosedanjih strokovnih vezi.

Iskrena zahvala velja vsem sodelujočim pri izvedbi mednarodnega simpozija, še posebej pa članom programskega in organizacijskega odbora.

*mag. Andreja Ravnihar Megušar,
organizatorica simpozija*

St. Die letzte angegebene Stadt, die am Rande der bayerischen Alpen liegt, ist erkenntlich mit der bekanntesten Passion auf der Welt. Die traditionelle Aufführung findet schon seit 1634 alle 10 Jahre statt und lockt mehr als 500.000 Besucher an. Mehr als die Hälfte davon kommen aus dem Ausland. Es freut uns, im Rahmen vom Symposium gute Beispiele, erfolgreiche touristische Veranstaltungen darstellen zu können, weil sie für die touristische Stadtentwicklung von großer Bedeutung und sein Stellenwert im Sinne der sog. Veranstaltung *hallmark* sind. Škofja Loka erreichte mit der Passion von Škofja Loka den richtigen Maßstab für solche Veranstaltungen. Im slowenischen Raum wird das Wort Passion selbstverständlich mit der Stadt Škofja Loka verbunden.

Die Aufführungsart und ihre Durchführung gelten in der heutigen Zeit als etwas Einzigartiges und haben die Möglichkeit unter den europäischen Passionen sich besonders geltend zu machen und viele Besucher aus ganz Europa anzulocken. Das stellt aber einen neuen Schritt und eine Herausforderung dar und trägt zur internationalen Anerkennung der mittelalterlichen Stadt bei. Die Passion von Škofja Loka kann mit ihrer einzigartigen Inszenierung und als einer der ältesten Texte in slowenischer Sprache, eine Schutzmarke von staatlicher Bedeutung werden. Als ein übernationales Ereignis wird eine Bewerbung um die Aufnahme in die Unesco-Liste des immateriellen Erbes eingereicht werden können. Das würde zu besserer Erkennbarkeit und leichter Werbung auf dem Tourismusmarkt führen.

Wir sind stolz darauf, ein Programm zusammengestellt haben zu können, welches das Fachpublikum von Škofja Loka, Slowenien, unseren Partnerstädten und die Vertreter der slowenischen und europäischen Passionen anzog. Nicht zuletzt haben wir die Vertreter der Gemeinden zu Gast, denen dieses Thema sehr nahe liegt und mit dem sie sich auch professionell beschäftigen. An den Plenarvorträgen werden in den folgenden Tagen die Vortragenden mit Referenzen von der Universität Ljubljana teilnehmen. Von den praktischen Erfahrungen in den einzelnen Gemeinden wird sowohl am Runden Tisch als auch anhand von erprobten Beispielen aus der Praxis dargestellt. Die Absicht des Symposiums ist auf einer Seite die Vorstellung jüngster Erkenntnisse über den Stellenwert, die Bedeutung und Kraft der Passion aus verschiedenen Gesichtspunkten und auf der anderen Seite der Erfahrungsaustausch sowie die Aufnahme von neuen und die Festigung von alten Fachkontakten.

Ein herzlicher Dank geht an alle Mitwirkenden bei der Durchführung des internationalen Symposiums, insbesondere an die Mitglieder des Programm- und Organisationsausschusses.

*mag. Andreja Ravnihar Megušar,
organisatorin*

Metod Benedik¹

OZADJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Povzetek

Kapucinska pasijonska procesija na véliki petek ima vseskozi izrazito spokorni namen: ob zelo dramatičnem predstavljanju Kristusovega trpljenja naj bi človek uvidel pogubnost greha, se kesal in se seveda poboljšal. Kot ozadja oziroma izhodišča procesije je treba upoštevati več dejavnikov. V 16. in 17. stoletju pa tudi še kasneje so nastale številne bratovščine, ki so povezovala ljudi različnih stanov in starosti; mnogi so prav preko teh bratovščin na poseben način živeli svojo vernost. Za ta čas, ko je barok v razcvetu, so značilne številne pobožnosti, ki so nemalokrat močno prežete z emocionalnostjo; ta se kaže navzven v uporabi dobro opazne opreme: raznobarvnih oblačil, zastav, križev, spokornih znamenj in tudi za to prirejene glasbe oziroma petja. Kapucini, ki so v svoji duhovnosti dajali prednost premišljevanju Kristusovega trpljenja, so to izrazito baročno okolje želeli izkoristiti, da bi kot red, ki je vedno bil tesno povezan z ljudstvom, poudarke svoje duhovnosti posredovali tudi širšim krogom, pri čemer so znova in znova morali biti pozorni, da procesija ostane pri svoji vsebini neokrnjena in v izvedbi dostojna. Če so procesije v drugi polovici 18. stoletja prenehale, temu še zdaleč niso toliko krive razne nerednosti, ki so se sicer dogajale, ampak predvsem nov racionalistični razsvetljski duh, ki je močno posegel tudi v cerkveno življenje in odpravil številne za baročni čas značilne ustanove (med drugim vse bratovščine) in izraze vernosti, ki novemu času niso več ustrezale.

¹ Prof. dr. Metod Benedik, Teološka Fakulteta, Univerza v Ljubljani.

HINTERGRÜNDE DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA

Zusammenfassung

Die Absicht der Kapuziner Passionsprozession am Karfreitag war stets die Buße. In sehr dramatischer Leidensdarstellung Jesu Christi sollte der Mensch die Verderblichkeit der Sünde einsehen, Reue empfinden und sich natürlich verbessern. Als Hintergründe beziehungsweise Ausgangspunkte der Prozession müssen mehrere Faktoren beachtet werden. Im 16. und 17. Jahrhundert und auch noch später entstanden zahlreiche Bruderschaften, in welchen sich die Menschen verschiedener Stände und im verschiedenen Alter verbänden; viele lebten in den Bruderschaften auf eine besondere Art und Weise ihren Glauben aus. Ein charakteristisches Stilkennzeichen des Barocks ist die Frömmigkeit, die nicht selten stark von Emotionen durchdrungen ist. Nach außen zeigt sich das in der Verwendung gut sichtbarer Gegenstände, wie z.B.: bunter Kleidung, Fahnen, Kreuze, Zeichen der Buße und zu diesem Anlass bearbeiteter Musik bzw. bearbeiteten Gesanges. Die Kapuziner, die aufgrund ihrer Geistigkeit dem Nachdenken übers Leiden Christi den Vorzug gaben, wollten die barocke Strömung zu ihren Gunsten nutzen. Als ein Orden, der immer mit dem Volk verbunden war, wollten sie ihre Geistigkeit den breiten Kreisen unterbreiten. Dabei mussten sie stets aufpassen, die Prozession nicht inhaltlich zu verändern und die Anständigkeit der Aufführung zu behalten. In der zweiten Hälfte des 18. Jhs. fanden die Prozessionen nicht mehr statt. Der Grund liegt bei weitem nicht in verschiedenen Unregelmäßigkeiten, die zwar zustande kamen, sondern vor allem in der neuen rationalen Aufklärungsstimmung. Dieses Zeitalter beeinflusste auch das kirchliche Leben und schaffte zahlreiche für den Barock charakteristische Stilkennzeichen (unter anderem alle Bruderschaften) sowie viele Glaubenszeichen ab, die nicht mehr zeitgemäß waren.

¹ Prof. dr. Metod Benedik, Theologische Fakultät Universität in Ljubljana

Franc Križnar¹

GLASBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA IN POSKUS NJENE PRIMERJAVE Z NEKATERIMI DRUGIMI PASIJONI

Izvleček

Pasijon (= Kristusovo trpljenje) kot del evangelija v liturgiji je tudi vokalno-instrumentalna skladba z nabožno vsebino. Avtor se dotika kronološke pojavnosti glasbe tako pred samim *Škofjeloškim pasijonom* (ŠP), vključuje v to *Tolminskega rožarja* iz 15. stol. – samo eno od »lokalnih« starosvetnih postnih pesmi –, ga primerja s predhodnim *Pasijonom* v Oberammergau (1634→2010), se dotakne oz. samo omeni glasbene *Pasijone: po Luki* (1653), *Janezov pasijon* (1665–66) in *Pasijon po Mateju* (1666) Heinricha Schütza, *Markov pasijon* (1710) Reinharda Keiserja in *Škofjeloški pasijon* (oče Romuald = pater Lovrenc Marušič; 1721, 1999–2000, 2009). Ta že v samem tekstu: *boben, Hozana, (dva) bobnarja, piskač, bobnar, David s harfo, glasbeniki, ...*, z dvema baročnima tabulaturama (arija da capo kot dodatek ŠP J. Čerina l. 1924) utemelji pomen glasbe. To nadaljuje v *Slovenskem pasijonu* (priredba besedila Niko Kuret, *Glasbene vložke* prir. Stan-ko Premrl; 1934), novi glasbi v ŠP 1999-2000-2009 avtorjev Andreja Missona in Antona Potočnika, novi glasbi za dvoje »novih« postavitev Romualdovega ŠP v letih 2000–2002 (dramska postavitvev ŠP v režiji Mete Hočevar in glasba Alda Kumarja, Ljobe Jenče, ...) in ŠP Alojza Srebotnjaka (2002; *kantata*). Tu so še neohranjeni *pasijoni* Georga Philippa Telemanna, dvoje *pasijonov* Johanna Sebastiana Bacha: *Janezov* (1723) in *Matejev* (1729). Sledi *Pasijon* fra. Karla Gržana (*Kapucinski samostan* Šk. Loka, 1981, postavila Peter Jamnik in A. Misson), za *Pasijon* (1818→1990) Slovenca Andreja Šusterja Drabosnjaka pa je značilna cerkvena pesem *Liepa roža*. Nemeč Karl König je prispeval *Pasijonsko igro* (1945→), Italijan Luciano Sampaoli (bes. Bruno Sacchi) *Pasijon po Očetu* (1990), Bohuslav Martinů pa glasbeni *La Passion Grecque/Grški pasijon* (1955–58). Jamnik-Missonovi (P. Jamnik in A. Misson) koncertni izvedbi ŠP (*Oder Galerija*, Škofja Loka, 27. feb. 1992) je sledila radijska izvedba ŠP v režiji Aleša Jana z novo komponirano glasbo Janija Goloba (*RTV Slovenija/Radio Slovenija*, 1992), ŠP (nagrajeni pa nikoli izvedeni projekt Lojzeta Domajnka in njegove ekipe *Locopolis*, Kranj-Šk. Loka, 1992), *Razborski pasijon* (Razborje pod Lisco – Sevnica, 1998→), *Ribniški pasijon* (2007→) itd.

¹ Dr. Franc Križnar, Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti, CIMRS, Univerza v Mariboru.

MUSIK IN DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA UND EIN VERGLEICHSVERSUCH MIT DER MUSIK IN EINIGEN ANDEREN PASSIONEN

Zusammenfassung

Die Passion (= das Leiden Christi) als ein Bestandteil des Evangeliums in der Liturgie ist auch ein vokal-instrumentelles Musikwerk mit geistlichem Inhalt. Der Autor spricht das chronologische Auftreten der Musik in der Zeit vor der *Passion von Škofja Loka (im Folgenden ŠP)* an, wobei er *Tolminski rožar* aus dem 15. Jh. einbezieht - nur eines von den »lokalen« altweltlichen Fastenliedern – vergleicht sie mit der *Passion* von Oberammergau (1634 →2010), spricht an bzw. erwähnt nur die *Musikpassionen: die Lukas-Passion* (1653), *die Johannes-Passion* (1665-66) und *die Matthäus-Passion* (1666) von Heinrich Schütz, *die Markus-Passion* (1710) von Reinhard Keiser sowie die *Passion von Škofja Loka* (Vater Romuald = Pater Lovrenc Marušič; 1721, 1999-2000, 2009). In der letzten angegebenen Passion wird schon im Text selbst die Bedeutung der Musik begründet durch: *die Trommel, Hosanna, (zwei) Trommler, den Pfeifer, den Trommler, David mit der Harfe, die Musiker, ...*, zwei Barocktabaturen (De-capo-Arie als ein Zusatz zur *ŠP* von J. Čerin, 1924). Dieselbe Arbeitsweise wird von ihm auch in *der Slowenischen Passion* (Textbearbeitung von Niko Kuret, Bearbeitung der *Musikeinlagen* von Stanko Premrl; 1934), der neuen Musik in der *ŠP* 1999-2000-2009 von Autoren Andrej Misson und Anton Potočnik, der neuen Musik für zwei »neue« Aufführungen der Romualds *ŠP* in den Jahren 2000-2002 (dramatische Inszenierung der *ŠP* unter der Regieführung Meta Hočvar in der Musik von Aldo Kumar, Ljoba Jenče, ...) und der *ŠP* von Alojz Srebotnjak (2002; *Kantate*) fortgesetzt. Es gibt noch nicht erhaltene *Passionen* von Georg Philipp Telemann, zwei *Passionen* von Johann Sebastian Bach: *die Johannes-Passion* (1723) und *die Matthäus-Passion* (1729). Es folgt die *Passion* vom Franziskaner Karl Gržan (*Kapuzinerkloster in Šk. Loka*, 1981, Inszenierungsleiter Peter Jamnik und A. Misson). Für *die Passion* (1818 →1990) des Slowenen Andrej Šuster Drabosnjaka ist das Kirchenlied *Liepa roža (die schöne Blume/Rose)* charakteristisch. Der Deutsche Karl König trug das *Passionsspiel* (1945 →) bei, der Italiener Luciano Sampaoli (Text Bruno Sacchi) *die Passion nach dem Vater* (1990), Bohuslav Martinů die musikalische *La Passion Grecque/die griechische Passion* (1955-58). Der Konzertausführung der *ŠP* von P. Jamnik und A. Misson (*Oder-Galerija, Škofja Loka*, 27. Feb. 1992) folgte noch ein Hörspiel der *ŠP* unter Regieführung Aleš Jan mit vollkommen neu komponierter Musik von Jani Golob (*RTV Slovenija/Radio Slovenija*, 1992), die *ŠP* (dasausgezeichnete aber nie ausgeführte Projekt von Lojze Domanjko und seinem Team *Locopolis*, Kranj-Šk. Loka, 1992), *die Passion von Razborje* (Razborje pod Lisco-Sevnica, 1998 →), *die Passion von Ribnica* (2007 →) usw.

Matija Ogrin¹

MISLI O BESEDILNI TRADICIJI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

V slovenski literarni zgodovini je bilo dlje časa utrjeno mnenje, da je Škofjeloški pasijon kot baročno dramsko besedilo v slovenskem jeziku že v času svojega nastanka bil nekakšna izjema, saj naj bi vsa druga pasijonska besedila, o katerih je kaj znanega, bila napisana v nemškem jeziku.

Novejše raziskave so pokazale, da ta teza nima podlage v dejstvih. Škofjeloški pasijon niti kot tekst niti kot vsakoletna spokorna pobožnost na veliki petek ni nastal šele leta 1721, marveč je njegov obstoj izpričan vsaj že za leto 1713. O tem, da je tedaj obstajalo več rokopisov pasijonskih besedil v slovenščini, pa nas prepričujejo trije sklopi pokazateljev ali dokazov.

Znotrajbesedilna znamenja tradicije so tisti deli besedila ŠP, v katerih se omenja ponavljanje spokorne procesije ali pa redno uprizarjanje vsaj predpostavljajo. Sem sodijo še podatki o nastopajočih dramskih osebah, ki v ohranjeni verziji ŠP ne nastopajo, kar je dokaz za poprejšnji obstoj drugih verzij pasijona.

Kodikološka in tekstološka analiza nam nudita podatke, ki prav tako prepričljivo kažejo, da je pater Romuald razpolagal z več verzijami besedila, svojimi ali drugih pisateljev.

Zunajbesedilna znamenja tradicije pa so dokumenti, ki obstoj starejših verzij pasijonskega besedila v slovenskem jeziku neposredno izpričujejo.

Tako se nam ohranjeni ŠP pokaže kot izjemno besedilo tudi v tem pogledu, da so v njem in okrog njega posejani drobci, ki govore o njegovem izvoru, drobci njegovega lastnega historiata.

¹ Doc. dr. Matija Ogrin, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana.

Matija Ogrin¹

GEDANKEN ÜBER DIE TEXTTRADITION IN DER PASSION VON ŠKOFJA LOKA

In der slowenischen Literaturgeschichte war über einen längeren Zeitraum die Meinung gefestigt, dass die Passion von Škofja Loka als ein Barocktext in slowenischer Sprache schon zur Entstehungszeit eine Art Ausnahme darstellte, weil alle anderen bekannten Passionstexte auf Deutsch verfasst waren.

Die jüngsten Forschungsarbeiten zeigten, dass diese These nicht auf Tatsachen beruht. Die Passion von Škofja Loka entstand weder als Text noch als eine alljährliche Buße und Frommheit am Karfreitag erst im Jahr 1721. Für seine Entstehung gibt es Belege schon zumindest aus dem Jahr 1713. Über das Bestehen mehrerer Passionshandschriften in der Zeit auf Slowenisch überzeugen uns drei Segmente von Zeugnissen bzw. Belegen.

Intratextuelle Traditionszeichen sind in den Textteilen der Passion von Škofja Loka zu finden, in denen sich die Buße und Prozession wiederholen oder zumindest eine regelmäßige Inszenierung vorausgesetzt ist. Dazu gehören noch die Angaben zu den mitwirkenden Dramaschauspielern, die in der erhaltenen Fassung der Passion von Škofja Loka nicht auftreten. Das ist der Beweis für das frühere Bestehen anderer Passionsfassungen.

Die kodikologische Analyse und die Textanalyse liefern überzeugende Angaben, dass Pater Romuald über mehrere Textversionen –von ihm und von anderen Schriftstellern - verfügte.

Außertextuelle Traditionszeichen sind die Dokumente, in denen das Bestehen älterer Versionen der Passionstexte in slowenischer Sprache unmittelbar belegen.

Die erhalten gebliebene Passion von Škofja Loka zeigt sich als ein Ausnahmetext auch in der Hinsicht, dass in ihm und um ihn Bruchstücke vorhanden sind, die über ihre Herkunft zeugen, Bruchstücke über ihre eigene Entstehungsgeschichte.

¹ Doc. dr. Matija Ogrin, Forschungszentrum der Slowenische Akademie der Wissenschaften und Künste, Ljubljana.

Borut Gartner¹

KOMU IN ZAKAJ PASIJONI DANES IN JUTRI ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

Pri uprizoritvi Škofjeloškega pasijona leta 2009 smo se v osnovi držali dramatskega koncepta, ki ga je Marjan Kokalj, vodja pasijona leta 1999, zasnoval po Romualdovi predlogi iz leta 1721. Njegova izvirna rešitev je bila razširitev procesije od prvotnih trinajst na dvajset slik. Ta »razčlenitev« je služila v pomoč gledalcu in mu prinesla bolj razumljiv pogled v procesijo. V letih 1999 in 2000 se je takšna postavitev izkazala za zelo dobro in smo jo obdržali tudi v prikazih leta 2009. Vnesli pa smo nekaj sprejemljivih in koristnih novosti. Tokrat bom te novosti le bežno preletel, v prihodnosti pa morda o vsaki nekaj več, saj so argumenti in zgodbe o nastankih zelo zanimivi.

Osnovna misel je bila, da bi pasijonu dal zunanji okvir, ki naj bi ga tvoril sodobni človek, aktiven v pasijonu. Na začetku pasijona sem zato dodal pasijonsko združeno pihalno godbo. Želja je bila dvojna: vključiti pihalne godbe iz pasijonskega območja v procesijo in s samim izvajanjem skladbe pompozno naznaniti prihod velike procesije; na koncu procesije pa vključiti mlade pevce (to potezo mi je omogočil avtor, ko je čisto na koncu zapisal didaskalijo »*nazadnje stopa ljudstvo*«), nekostumirane gimnazijce, ki so kot *ljudstvo* predstavljali mlad, intelektualni in aktivni zaključek zunanjega okvira in tako dali vtis, da se bo človek tudi še v prihodnje intenzivno ukvarjal z Bogom in pasijonom. Uvedli smo bralce veznega besedila v črnih kutah na vseh prizoriščih, ki naj bi predstavljali avtorja p. Romualda, ki od blizu aktivno spremlja svojo gledališko mojstrovino. Številčno smo okrepili Adamove otroke, pevce, bičarje, križenosce in konjenico. Predvsem sem vesel množičnosti otroškega pevskega zbora, saj bodo ti otroci lahko ponesli živo sliko Škofjeloškega pasijona daleč v prihodnost. Monumentalnost je pasijonu dala častna pasijonska vojaška konjenica (grenadirji in dragonci), ki je z defilejem mimo vseh štirih prizorišč škofjeloško procesijo odprla in jo tudi zaključila. Tiha psihološka novost je edini scenski poseg v celotnem Škofjeloškem pasijonu. Iz samega mesta Škofja Loka, ki je samo na sebi velika scenska kulisa, se je ta poseg razlil v celotni pasijonski prostor. Z rdečo barvo smo v času predstav osvetlili vse cerkve in Škofjeloški grad. Rdeča barva je domačine in gledalce od drugod opominjala na krvave dogodke, jih spominjala na trpljenje, ljubezen, kri, ...; vse pasijonce pa je neverjetno psihološko združevala in dvigovala. Veliko novosti se je zgodilo predvsem na glasbenem področju. O njih podrobno piše glasbeni strokovnjak dr. Franc Križnar. Nastal je tudi glasbeni dokument, ki je zapisan na glasbeni zgo-

¹ Borut Gartner, režiser škofjeloškega pasijona 2009

Borut Gartner¹

FÜR WEN UND WOZU DIE PASSIONEN HEUTE UND MORGEN DIE PASSION VON ŠKOFJA LOKA 2009

Bei der Aufführung der Passion von Škofja Loka im Jahr 2009 wurde im Wesentlichen das dramaturgische Konzept vom Passionsleiter im Jahr 1999 Marjan Kokalj beachtet. Das Konzept beruht auf der Vorlage vom Pater Romuald aus dem Jahr 1721. Die einzigartige Lösung der Prozessionserweiterung von ursprünglich 13 auf 20 Szenen ist auch Marjan Kokalj zuzuschreiben. Diese »Aufteilung« diente dem Zuschauer als Hilfsmittel und gewährte ihm eine verständlichere Einsicht in die Prozession. In den Jahren 1999 und 2000 erwies sich diese Aufführung als sehr gut und wurde deswegen auch im Jahr 2009 beibehalten. Es wurden aber ein paar annehmbare und nützliche Novitäten eingeführt. Diesmal möchte ich sie nur schnell überfliegen. Bei einer späteren Gelegenheit erkläre ich Ihnen ein bisschen mehr über jede einzelne von ihnen, weil die Argumente und Entstehungsgeschichten sehr interessant sind.

Die Grundidee war, der Passion einen äußeren Rahmen zu geben, der von einem modernen Menschen, einem Passionsmitwirkenden, gestaltet werden soll. Dem Passionsanfang fügte ich deswegen die Blaskapellen hinzu. Ich hatte zwei Wünsche. Die Einführung der Blaskapellen in die Prozession und eine pompöse Prozessionsankündigung mit Musik am Aufführungsanfang sowie die Einführung der Jungsänger (das ermöglichte mir der Autor mit einer Didaskalie am Ende »*zuletzt schreitet das Volk*«), Gymnasiasten ohne Kostüme, die als *Volk* einen jungen, intellektuellen und aktiven äußeren Rahmen am Prozessionsende darstellen und den Eindruck über eine intensive Beschäftigung des Menschen mit Gott und Passion auch in der Zukunft machen. An allen Aufführungsplätzen wurden in schwarzen Kutten verkleidete Leser des Verbindungstextes eingeführt. Sie stellten den Autor Pater Romuald dar, der aktiv sein theatrales Meisterstück verfolgt. Die Kinder von Adam, Sänger, Geißler, Kreuzträger und Kavallerie wurden zahlenmäßig vergrößert. Vor allem freue ich mich über viele Mitglieder in der Kindergesangsgruppe, die das Gefühl der Passion von Škofja Loka der Zukunft entgegentragen. Die Monumentalität verlieh der Passion die Ehrenkavallerie (Grenadiere und Dragoner), welche mit dem Aufmarsch an allen vier Aufführungsplätzen vorbei lief und die Prozession von Škofja Loka eröffnete und auch abschloss. Eine unauffällige psychologische Novität ist die einzige Szenenänderung in der ganzen Passion von Škofja Loka. Die Stadt Škofja Loka ist schon an sich eine riesige Szenenkulisse. Die Änderung verbreitete sich und

¹ Borut Gartner, regiseur, Škofjeloški pasijon 2009

ščenki z naslovom *Glasba, Škofjeloški pasijon*. Pri zahtevnem pasijonskem projektu sta nam bili v nepogrešljivo pomoč Pasijonska pisarna na Mestnem trgu, kjer je bil naš komunikacijski center, in Pasijonski tabor v nekdanji vojašnici, kjer smo imeli vso materialno logistiko.

Ne smemo prezreti še treh pomembnih stvari, ki so zaznamovale Škofjeloški pasijon 2009.

Prva lepota so bili tihi in marljivi *pasijonski prostovoljci*, ki so razvaline vojašnice obudili v lično, začasno ljudsko ljubiteljsko gledališče, poimenovano *Pasijonka*. Pri obnovi se je izkazalo plemenito srce slovenskega človeka.

Druga lepota so *pasijonski romarji*, ki so peš prehodili okoli 600 km po Sloveniji in zamejstvu in ustno razlagali in vabili ljudi na ogled predstav. Obiskali so vse škofije v Sloveniji in škofom izročili vabilna pisma župana občine Škofja Loka na ogled predstave, obenem pa jih prosili, da preko svoje avtoritete in preko duhovnikov v župnijah spregovorijo ljudem o Škofjeloškem pasijonu. Posebna lepota in strpnost se je izkazala tudi v tem, da so pasijonski romarji osebno obiskali tudi druge verske skupnosti (evangelicane, muslimane in pravoslavne) in njihove voditelje v Sloveniji prav tako povabili na ogled predstav.

Tretja lepota je *dar pasijoncev* ob uspešnem in srečnem zaključku prireditev. Na lastno pobudo so zbrali blizu 10.000 evrov in jih poslali na južni del naše zemeljske oble. Dar je bil namenjen lačnim otrokom, ki so dobili v obliki riža vsaj malo hrane za svoja podhranjena telesa.

Poudariti je treba, da je bilo mogoče tako veliko in zahtevno delo opraviti, lahko bi rekli skoraj popolno, le s prostovoljstvom, popolno predanostjo in veliko ljubeznijo. Škofjeloški pasijon 2009 prav zaradi teh vrednot lahko postane svetovni model in vzor vsem drugim pasijonom po svetu, ko se na tihem sprašujemo: *Komu in zakaj pasijoni danes in jutri!?*

wurde im gesamten Passionsraum angenommen. Alle Kirchen und das Schloss von Škofja Loka wurden während den Aufführungen rot beleuchtet. Die rote Farbe mahnte die Einheimischen und Zuschauer auf die blutigen Geschehnisse; sie erinnerte sie ans Leiden, an die Liebe, ans Blut,...; durch sie wurden alle Passionsmitwirkenden psychologisch vereint und motiviert. Viele Novitäten wurden vor allem im Musikbereich eingeleitet. Über sie schreibt auch der Musikfachmann Dr. Franc Križnar. Es entstand ein auf einer CD aufgenommenes Musikedokument mit dem Titel *Glasba, Škofjeloški pasijon* (Musik, die Passion von Škofja Loka). Das Passionsbüro am Stadtplatz mit unserem Kommunikationszentrum und das Passionslager in der ehemaligen Kaserne mit materiellen Gütern unterstützten uns stark bei unseren Aktivitäten.

Es dürfen drei wichtige Angelegenheiten nicht übersehen werden, welche die Passion von Škofja Loka im Jahr 2009 prägten.

Die erste schöne Angelegenheit waren die zurückhaltenden und fleißigen *Passionsehrentlichen*, die Trümmer auf dem Gelände der Kaserne in ein vorübergehendes, volkstümliches Amateurtheater, *Pasijonka* genannt, umwandelten. Bei den Renovierungsarbeiten kam das gute Herz des slowenischen Menschen zum Vorschein.

Die zweite schöne Angelegenheit sind die *Passionsspilger*, die zu Fuß rund 600 km durch Slowenien und Ausland gingen, um den Leuten über die Inszenierungen zu erzählen und sie zu ihnen einzuladen. Sie besuchten alle Diözesen und händigten den Bischöfen die Einladungen vom Bürgermeister der Gemeinde Škofja Loka ein. In den Einladungen bat er sie, den Leuten selbst als kirchliche Autoritäten und mit Hilfe von den Pfarrern in den Pfarren über die Passion von Škofja Loka zu erzählen. Etwas besonders Schönes und eine besondere Toleranz zeigte sich auch in persönlichen Besuchen anderer Religionsgemeinschaften (protestantische, muslimische und orthodoxe). Ihre slowenischen Anführer luden sie auch zu den Aufführungsbesichtigungen ein.

Die dritte schöne Angelegenheit ist die *Passionsgabe* anlässlich eines erfolgreichen und glücklichen Veranstaltungsabschlusses. Auf ihre eigene Initiative sammelten sie rund 10.000 Euro und schickten sie in die Länder südlich vom Äquator. Die Spende war den hungrigen Kindern zgedacht, die in Form vom Reis zumindest ein bisschen Nahrung für ihre unterernährte Körper bekamen.

Es ist zu betonen, dass so eine große und anspruchsvolle Arbeit ohne Ehrenamtliche, ihrer Ergebenheit und Liebe nicht zu erledigen gewesen wäre. Die Passion von Škofja Loka 2009 kann aufgrund dieser Werte zum Weltmodell und Vorbild für alle anderen Passionen in der Welt werden. Gleichzeitig fragen wir uns heimlich: *Für wen und warum die Passionen heute und morgen!?*

TRADICIJA IN NALOGA

PASIJON V AUERSMACHERJU

„Passio Domini Jesu Christi secundum Matheum“, oz. „Marcem, Lucam, Johannem“ – tako se začenja besedilo iz evangelija o trpljenju Jezusa Kristusa, ki je v velikem tednu namesto evangelijev del mašne liturgije. Iz latinske besede „passio“ (trpljenje) se je razvil pojem pasijona.

Zgodovina pasijonske igre seže v srednji vek in je še posebej na južnonemškem govornem območju povzročila nastanek pomembne tradicije. Brezčasen pomen gradiva se kaže tudi v ponavljajočih obravnavah v medijih kot so film, gledališče in glasba.

Auersmacher ima za seboj 75-letno tradicijo pasijonske igre in se danes uprizarja na vsakih pet let.

Življenje, trpljenje in smrt Jezusa Kristusa je v aktualni izvedbi skrajšano na dveurni čas igranja in v učinkovitih scenah in slikah kaže zgodovinske dogodke v interpretaciji primerno času.

Rupret Widmann, Rosnerjev pasijon v Freisingu 1998, 2000, 2010. Glej str. 52-53.
Rupret Widmann, Die Rosner-Passion in Freising 1998, 2000, 2010. Siehe Seite 52-53.

TRADITION UND AUFGABE

„Passio Domini Jesu Christi secundum Matheum“, bzw. „Marcem, Lucam, Johannem“ – so beginnt der Evangelientext über das Leiden Jesu Christi, welcher der Messliturgie der Karwoche statt der Evangelien eingefügt ist. Aus dem lateinischen Wort „passio“ (Leiden) hat sich der Begriff der Passion entwickelt.

Die Geschichte des Passionsspielles reicht bis ins Mittelalter zurück und hat besonders im süddeutschen Sprachraum bedeutsame Traditionen hervorgerufen. Die zeitlose Bedeutung des Stoffes spiegelt sich auch in wiederkehrenden Behandlungen in den Medien Film, Theater und Musik.

In Auersmacher blickt das Passionsspiel auf eine 75 jährige Tradition zurück und wird heute in fünfjährigem Turnus gezeigt.

Das Leben, Leiden und Sterben von Jesus Christus ist in der aktuellen Fassung auf eine Spieldauer von zwei Stunden komprimiert und zeigt in eindrucksvollen Szenen und Bildern die historischen Ereignisse in einer zeitnahen Interpretation.

Rupret Widmann, Rosnerjev pasijon v Freisingu 1998, 2000, 2010. Glej str. 52-53.
Rupret Widmann, Die Rosner-Passion in Freising 1998, 2000, 2010. Siehe Seite 52-53.

Rupret Widmann

ROSNERJEV PASIJON V FREISINGU 1998, 2000, 2010

Freising je 1998 na novo odkril znani baročni Rosnerjev pasijon, ki ga je napisal benediktinski pater iz Ettala za Oberammergau leta 1750, vendar ga tam od zgodnjega 19. stoletja niso več igrali. Pasijonska igra Ferdinanda Rosnerja šteje med najpomembnejša pričevanja bavarske baročne literature.

Kako je prišlo do ideje o igranju Rosnerja v Freisingu?

Avtorjeva življenjska pot je tesno povezana s Freisingom. Rosner je veliko let in sicer med 1759 in 1775 deloval kot profesor retorike v Freisingu na škofovski Visoki šoli na Marijinem trgu (v današnji Asamovi stavbi). V tem kontekstu je pisal tudi gledališka dela za oder v tedanji avli Visoke šole, današnjo Asamovo dvorano. V Freisingu so njegov pasijon uprizorili že v času njegovega življenja leta 1761 in 1763.

V letih 1998, 2000 in 2010 v postnem času je bil Rosnerjev pasijon postavljen na oder v razkošni baročni Asamovi dvorani. S tem je bil v pravem kraju na novo oživljen tudi baročno benediktinsko gledališče. Igra je bila vsakokrat uprizorjena v skrajšani, vendar moderni in zahtevni obliki, 1998 in 2000 s strani gledališke skupine WerkStück freisinge Ljudske univerze (Freisinger Volkshochschule), leta 2010 pa s strani projektne skupine „Rosnerjev pasijon Freising 2010“, sestavljene iz članov različnih freisingških amaterskih gledališč. Režijo je vsakokrat vodil Diethart Lehrmann, ki je v Freisingu zelo uspešno uprizoril že celo vrsto gledaliških del na visokem nivoju.

Organizatorja sta bila mesto Freising in Ljudska univerza Freising (Volkshochschule Freising).

Z uprizoritvijo Rosnerjevega pasijona je Freising želel na zanimiv in smiseln način dopolniti oberammergauški pasijon, še posebej združiti avtorjevo življenjsko povezanost s Freisingom s tradicijo baročnega benediktinskega gledališča v mestu samem.

Na osnovi novih uprizoritev Rosnerjevega pasijona bo mogoče v Freisingu nastala tradicija pasijonske igre.

Rupret Widmann

DIE ROSNER-PASSION IN FREISING 1998, 2000, 2010

Freising hat seit 1998 die berühmte barocke Rosner-Passion für sich entdeckt, die der Ettaler Benediktinerpater Ferdinand Rosner für Oberammergau 1750 schrieb, die dort seit dem frühen 19. Jahrhundert aber nicht mehr gespielt wird. Das Passionsspiel von Ferdinand Rosner ist eines der bedeutendsten Zeugnisse bayerischer Barockliteratur.

Wie kam es zu der Idee, Rosner in Freising zu spielen?

Der Lebensweg des Autors ist mit Freising eng verbunden. Rosner wirkte über viele Jahre, 1759-1775, als Rhetorikprofessor in Freising an der bischöflichen Hochschule am Marienplatz (dem heutigen Asamgebäude). In diesem Zusammenhang schrieb er auch Theaterstücke für die Bühne der damaligen Hochschul-aula, den heutigen Asamsaal. Auch seine Passion war bereits zu Lebzeiten Rosners 1761 und 1763 in Freising gespielt worden.

In den Jahren 1998, 2000 und 2010, jeweils in der Fastenzeit, wurde die Rosner-Passion im prächtigen barocken Rahmen des Asamsaals neu auf die Bühne gebracht und damit auch barockes Benediktinertheater am passenden Ort wiederbelebt.

Das Stück wurde jedes Mal in einer gekürzten Fassung in einer modernen anspruchsvollen Inszenierung gegeben, 1998 und 2000 von der Theatergruppe WerkStück der Freisinger Volkshochschule, 2010 von der Projektgruppe „Rosner-Passion Freising 2010“, die aus Mitgliedern verschiedener Freisinger Laienspielgruppen bestand. Regie führte jedes Mal Diethart Lehrmann, der in Freising bereits eine ganze Reihe von Theaterstücken auf hohem Niveau und mit großem Erfolg in Szene setzte.

Veranstalter waren die Stadt Freising und die Volkshochschule Freising.

Mit der Aufführung der Rosner-Passion wollte Freising die große Oberammergauer Passion interessant und sinnvoll ergänzen, legitimiert insbesondere durch die biographische Verbindung des Autors zu Freising und die Tradition barocken Benediktinertheaters am Ort.

Aus diesen Neuaufführungen der Rosner-Passion in Freising kann womöglich eine eigene Passionsspieltradition am Ort entstehen.

Franz Miehl

PASIJONSKE IGRE ST. MARGARETHEN

Pasijonske igre St. Margarethen je prvič uprizorila mladina iz župnije St. Margarethen leta 1926 na kmetiji družine Unger pod vodstvom župnika Josefa Kaindlbauerja in mladega kmeta Emmericha Ungerja.

Leta 1933 se je farna skupnost zaobljubila, da bo pasijonske igre izvajala vsakih 10 let, »ter tako dosegla milost za novo, razširjeno božjo hišo in versko prenovila farno skupnost ter domovino«.

1933, 1936, 1946 in 1956 je tako v skladu z zaobljubo farna mladina predstavila pasijon v leta 1929 zgrajenem župnišču. 1961 so se pasijonske igre preselile v kamnolom Römersteinbruch. S to edinstveno naravno kuliso kamnoloma so obiskovalci dobili možnost neposrednega, skoraj življenjskega doživetja pasijona.

Odtlej se pasijon izvaja vsakih 5 let. Sodelujoči so iz vseh starostnih skupin in poklicev, njihovo število pa se je iz 300 povzpelo na 650. Vsi prihajajo iz občine St. Margarethen, ki šteje 2800 občanov. Število mest na tribuni za gledalce se je v vseh teh letih povečalo s 1500 na 4700, število obiskovalcev pa se je v zadnjih letih povzpelo na 70.000.

Ob „50. obletnici pasijonskih iger v kamnolomu Römersteinbruch“ leta 2011 bo pasijon uprizorjen povsem na novo z novim besedilom. V prvi polovici igre bodo predstavljeni prizori iz Jezusovega življenja, v drugi polovici pa njegovo trpljenje, smrt, vstajenje in poslanstvo. Med posameznimi prizori bo zaigranih in zapetih nekaj skladb.

Organizator pasijonskih iger je župnija St. Margarethen. Na predstavitvi pasijona igrajo izključno amaterski igralci, prav tako pa tudi drugi sodelujoči kot so glasbeniki, pevci, tonski tehniki, redarji in varnostniki delajo prostovoljno.

Čisti dobiček od prostovoljnega dela vseh sodelujočih se na osnovi rezultata anketiranih igralcev nameni za župnijske, karitativne namene in misijonske projekte.

Franz Miehl

PASSIONSSPIELE ST. MARGARETHEN

Die Passionsspiele St. Margarethen wurden erstmals im Jahre 1926 im Bauernhof der Familie Unger unter der Leitung von Pfarrer Josef Kaindlbauer und dem Jungbauern Emmerich Unger durch Jugendliche der Pfarre St. Margarethen aufgeführt.

Im Jahre 1933 machte die Pfarrgemeinde das Gelöbnis, die Passionsspiele alle 10 Jahre zur Aufführung zu bringen, »um sich die Gnade für ein neues, erweitertes Gotteshaus zu erwirken sowie zur religiösen Erneuerung der Pfarrgemeinde und des Heimatlandes«.

1933, 1936, 1946 und 1956 wurde die Passion dem Gelöbnis entsprechend im 1929 errichteten Pfarrgemeindehaus von der Pfarrjugend dargestellt. 1961 übersiedelten die Passionsspiele in den Römersteinbruch. In der einzigartigen Naturkulisse des Steinbruchs konnte nun den Besuchern ein unmittelbares, fast wirklichkeitsnahes Miterleben der Passion ermöglicht werden.

Seither finden die Aufführungen alle 5 Jahre statt. Die Anzahl der Mitwirkenden, die aus allen Alters- und Berufsschichten der 2800 Menschen zählenden Marktgemeinde St. Margarethen kommen, stieg seither von 300 auf 650, die Zuschauertribüne wurde von 1500 auf 4700 Sitzplätze erweitert, die Anzahl der Besucher ist in den letzten Spieljahren auf 70.000 angestiegen.

Anlässlich des Jubiläums „50 Jahre Passionsspiele im Römersteinbruch“ im Jahre 2011 kommt es zu einer Neuinszenierung der Passion mit einem neuen Textbuch. Die Darstellung wird in der ersten Spielhälfte Szenen aus dem Leben Jesu und in der zweiten Spielhälfte Leiden, Sterben, Auferstehung Christi und die Sendung zeigen. Zwischen den einzelnen Szenen werden Musik- und Gesangstücke mittels Tonanlage eingespielt.

Veranstalter der Passionsspiele ist die Pfarre St. Margarethen. Die Darstellung der Passion erfolgt ausschließlich durch Laienspieler, auch alle anderen Mitwirkenden wie Musiker, Sänger, Tontechniker, Ordner- und Sicherheitsdienst arbeiten ehrenamtlich mit.

Der durch die unentgeltliche Mitarbeit aller Mitwirkenden erzielte Reingewinn wird auf Grundlage einer Spielerbefragung pfarrlichen, karitativen oder Missionsprojekten zur Verfügung gestellt.

Jozo Cikeš¹

O PASIONSKOJ BAŠTINI

Pasionska baština je udruga u kulturi, utemeljena 1991. godine, a s programima je započela 1992. godine.

Osnovni cilj joj je promicanje pasionskih kulturnih vrijednosti koje su u temeljima europske, a samim time i hrvatske civilizacije i kulture.

Svoj program temelji na slijedećim baštinskim odrednicama:

1. na književnom bogatstvu hrvatske pisane i predajne riječi: pjesničke, romansirane, dramske,
2. na liturgijskom bogatstvu mediteranskog bazena, trajno umivanog, osobito na Hrvatskom Jugu, hrvatskim jezikom u službi Božjoj, glagoljicom, te na slojevitosti kulturnog i liturgijskog blaga srednjoeuropskog prostora Hrvatskog Sjevera,
3. na glazbenom fundusu koji je pratio, stvarajući ili apsorbirajući, sve europske glazbene i liturgijske mijene, te pučkog glazbenog stvaralaštva cjelokupnog hrvatskog etničkog korpusa,
4. na hrvatskom graditeljstvu, kiparstvu i slikarstvu sve tamo od starohrvatskih crkvice do recentnog stvaralaštva.

Dosljedno navedenom Pasionka baština već dvadeset godina uoči Uskrsa organizira u Zagrebu dvotjednu manifestaciju (svojevrni festival), a kroz zadnjih pet godina i gostovanja u drugim hrvatskim gradovima – Varaždinu, Samoboru, Ivanić Gradu, Vukovaru, Rabu, Krku, Rijeci (Trsat), potičući i pomažući slične inicijative u Drnišu, Zadru, Metkoviću, Omišu, Korčuli, Sinju, Đakovu, te diljem Slavonije.

Pasionske svečanosti u Zagrebu nude **gratis** svoje sadržaje kroz *glazbu, likovnost, kazališnu umjetnost, književnost i narodno stvaralaštvo*, pa je tako kroz dvadeset godina svoga postojanja ponudila oko **dvjestopedeset programa** domaćeg i svjetskog stvaralaštva u gotovo svim sakralnim i kulturnim prostorima našega grada:

crkvama – Zagrebačkoj katedrali, crkvi sv. Katarine, bazilici Srca Isusova, crkvi sv. Petra, crkvi sv. Križa – Siget, crkvi sv. Franje Asiškog, crkvi sv. Marije – na Dolcu, crkvi sv. Ante – sv. Duh, crkvi sv. Mati Slobode, crkvi sv. Blaža, crkvi Marije Pomoćnice – Knežija;

dvoranama – Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski, Hrvatskom glazbenom zavodu, kinodvoranama Studenstkog centra;

¹ Dr. Jozo Cikeš, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb.

kazalištima – Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, Teatru ITD, kazalištu Komedija;

izložbenim prostorima – Klovićevi dvori, Muzeju Mimara, Muzeju grada Zagreba, Domu hrvatskih likovnih umjetnika, Gliptoteci, Galeriji Studentskog centra, Galeriji Zvonimir, Galeriji Kristofor Stanković (Starogradska vijećnica);

knjižnicama – Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, Hrvatskom povijesnom arhivu, knjižnicama grada Zagreba – Gradskoj knjižnici te Knjižnici Marija Jurić-Zagorka.

Ovome svakako dodajemo već tradicionalno svakogodišnje okupljanje hrvatskih književnika oko *Lirike Velikog Petka* u Društvu hrvatskih književnika.

Osim čuvanja baštinskih pasionskih sadržaja, **trijenalnim natjecajima** potičemo novo Pasionско stvaralaštvo u književnosti, glazbi i likovnosti zajedno sa Društvom hrvatskih književnika, Društvom hrvatskih skladatelja te Hrvatim društvom likovnih umjetnika.

Dobitnici naših nagrada odreda su poznata imena hrvatske kulturne scene.

Nabrojiti ćemo samo neka od njih.

Književnost: Danijel Načinović, Božica Jelušić, Ivan Bakmaz, Ivica Jembrih ...

Likovnost: Šime Vulas, Eugen Kokot, Ratko Petrić, Matko Vekić, Dora Kovačević, Nikola Vučković ...

Glazba: Igor Kuljerić, Mladen Tarbuk, Anđelko Igrec, Ljubo Stipišić, Zoran Novačić, Marko Ritoša ...

Posebno ističemo podršku koju Pasionска baština pruža mladim umjetnicima.

Naime, već dvanaestu godinu surađujemo s Akademijom likovnih umjetnosti Zagreb tako što njihovim studentima pružamo priliku da svoje radove, pod mentorstvom i odabirom njihovih profesora, na temu „Moj doživljaj Muke“, izlože za Uskrs u Galeriji Kristofor Stanković (Starogradska vijećnica).

Povremeno, a nadamo se da će se to pretvoriti u stalno, surađujemo s Muzičkom akademijom u Zagrebu, te Umjetničkom akademijom u Splitu.

Na međunarodnoj razini Pasionска baština ostvarila je suradnju s europskim zemljama koje njeguju pasionsku tradiciju (Italijom, Francuskom, Njemačkom, Belgijom, Slovenijom, Češkom, Slovačkom, Mađarskom, Austrijom i Rusijom), a 1998. godine primljena je u europsku asocijaciju **Europassion**, postavši tako jedna od rijetkih, ako ne i prvih, udruga u kulturi Hrvatske, osnovanih u slobodnoj hrvatskoj državi, koja je primljena u punopravno članstvo jedne europske asocijacije.

Kao priznanje za svoj rad imala je čast 2005. godine u Puli organizirati europsko okupljanje i godišnje zasjedanje 14 europskih zemalja Europassiona.

Od 1998. godine priređujemo i **međunarodne bijenalne znanstvene simpozije** pod motom: „*Muka kao nepresušno nadahnuće kulture*“, na kojima je dosada sudjelovalo preko 110 uglednih znanstvenika i sveučilišnih profesora iz zemlje i inozemstva.

Simpoziji su održani ovim redom:

1998. godine u Hvaru i Korčuli.

Imali smo čast da su simpozij otvorili znanstvenik svjetskog glasa kardinal Paul Poupard, tadašnji predstojnik (ministar kulture) Papinskog vijeća za kulturu (Pontificium consilium de cultura), i ministar kulture Republike Hrvatske mr. Božo Biškupić.

2000. godine u Zadru i Preku, u suradnji s Filozofskim fakultetom u Zadru i Maticom Hrvatskom u Preku.

2002. godine u Vrbniku na otoku Krku u suradnji s Poglavarstvom Vrbnika.

2004. godine u Vukovaru s temom: *Vukovar kao paradigma muke*, u suradnji s Gradom Vukovarom, Muzejom grada Vukovara i Franjevačkim samostanom u Vukovaru.

2006. godine u gradu Tivtu s temom: *Boka Kotorska – jedno od izvorišta hrvatske pasionske baštine*, u suradnji sa Skupštinom općine Tivat i Hrvatskim građanskim društvom Kotor.

Pokrovitelj ovog simpozija bio je Hrvatski Sabor.

2008. godine u Sarajevu s temom: *Pasionska baština Bosne i Hercegovine*, u suradnji s Hrvatskim kulturnim društvom Napredak iz Sarajeva.

2010. godine u Vitezu s temom: *Pasionska baština Bosne i Hercegovine II*, u suradnji s Općinskim poglavarstvom Viteza, Ministarstvom prosvjete, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna – Travnik, Udrugom poslodavaca – Vitez, Franšiznim centrom BIH – Vitez, te Hrvatskim kulturnim društvom Napredak – Podružnica Vitez.

Izlaganja sa svih simpozija, osim iz Viteza, objavljena su u šest zbornika s dvojezičnom verzijom sažetaka na cca. 3000 stranica.

Pripominjemo da smo 1998. godine izdali i dvije zapažene knjige: *Lirika Velikog Petka* (svojevrсна antologija hrvatskog pjesništva o Velikom Petku) u izboru akademika Ante Stamaća, te *Pasije* (kritičko izdanje nekoliko Pasija) u izboru akademika Nikole Batušića.

Što se glazbe tiče, objavili smo 19 kazeta pasionskih napjeva Hrvatske, te 6 CD-a na istu temu. Nažalost, zbog nedostatka sredstava taj istraživačko-izdavački projekt nismo mogli nastaviti.

Na kraju, čini nam posebno zadovoljstvo pripomenuti, iako možemo ispasti neskromni, da je Pasijska baština odnosno njen predsjednik, odlukom predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana 1997. godine odlikovan Spomenicom domovinske zahvalnosti, a Udruga Pasijska baština godine 2006. Plaketom Grada Zagreba.

Pogled iz zraka na prizorišča Škofjeloškega pasijona 2009. Foto Jure Nastran.

P ASIJONSKI DONESKI

Prva slika »Paradiž« na prizorišču A na Glavnem trgu v Škofji Loki. Posneto z zvonika župnijske cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki. Foto Jure Nastran 2009.

OZADJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Škofjeloški pasijon so v številnih študijah obravnavali že mnogi strokovnjaki različnih področij. Največ zanimanja seveda zbuja besedilo samo, ki je najstarejše v celoti ohranjeno slovensko dramsko besedilo. Prav tako vedno vrtajo vprašanja, kako je pravzaprav izgledala Romualdova izvedba pasijonske procesije na véliki petek (režiser Marjan Kokalj je za predstavitvi leta 1999 in 2000 skupaj z odlično ekipo sodelavcev našel izvirne rešitve), vedno pa je prisotno tudi vprašanje, kje naj iščemo ozadje, izhodišče za to procesijo. Pri slednjem se raziskovalci največkrat ustavljajo ob pasijonskih procesijah, ki so jih v nekaterih evropskih mestih prirejali od 15. stoletja naprej; naj navedemo le nekatere: Perugia, Dunaj, švicarski St. Gallen, francoski Arras, Salzburg, Bologna itd. Nikjer pa ne najdemo omenjene procesije, ki so jo v povezanosti s kapucini od leta 1604 prirejali na véliki petek v Pragi. Gre namreč za nekatere zanimive in vidne povezave med procesijami vélikega petka v Pragi, v Ljubljani in v Škofji Loki. V vseh treh primerih so v ozadju in v ključnih vlogah bratovščine in kapucini teh treh mest. Poglejmo stvar nekoliko bolj od blizu.

KORENINE SEGAJO V PRAGO

V Prago, ki je proti koncu 16. stoletja vse bolj izgubljala značaj katoliškega mesta², je tamkajšnji škof Zbynek Berka povabil kapucine, da bi sodelovali pri poskusih rekatolizacije v mestu samem in širše v čeških deželah. Jeseni 1599 je v Prago prispela skupina dvanajstih kapucinov, ki so bili doma iz različnih italijanskih pokrajin, vodil pa jih je sloviti pridigar, kasneje tudi vrhovni predstojnik kapucinskega reda in papeški diplomat pater Lovrenc iz Brindisija. Naslednje leto so ustanovili samostane v Pragi, na Dunaju in v Gradcu. Prav te ustanove pomenijo začetek kapucinov in njihove dejavnosti v prostoru od Češke do slovenskih

¹ Prof. dr. Metod Benedik, Teološka Fakulteta, Univerza v Ljubljani.

² Praški nuncij Spinelli je v poročilu 5. aprila 1599 zapisal: »In questo regno la religione va ogni giorno piu in precipitio. Et in Praga in molti luoghi si predica il calvinismo contro le costituzioni del medesimo regno. Il tutto nasce dall'essere li heretici vigilantissimi nel avanztaggare le loro conditioni; et i cattolici non solo tepidi, ma freddi in difendere la religione; et il governo del regno in mano del vicecancelliere e del segretario, che sono pessimi calvinisti.« ASV (Archivio Segreto Vaticano), Borgh. III, 112 AB, f. 105. Po nekaterih poročilih tega časa je v Pragi bilo od skupno okoli 140 cerkva le še 13 katoliških, »vse druge so imele v rokah razne sekte, od katerih je kar dve tretjini husitov, pristašev Jana Husa«. Prim. Arturo da Carmignano, n. d. II., 38.

dežel.³ Najstarejši ohranjeni zapisi o praški misiji, med katerimi je dogajanjem najbližji obširni rokopis *Liber capitularis provinciae Bohemiae*⁴, izpričujejo, da so takoj po prihodu v te kraje začeli opravljati svojo značilno dejavnost, v kateri je prvo mesto razumljivo pripadalo pridiganju. Dosti so se posvečali duhovni oskrbi vojakov, ki jih je bilo v čeških deželah zaradi pogostih spopadov s Turki v bližnji Madžarski veliko. Med ljudmi tako v mestu kot na podeželju so poživljali stare ljudske pobožnosti, uvajali pa so tudi nove, ki so na nek način povezovalе ustaljene poteze duhovnosti tega prostora in novejšę značilne tokove baročnega duha, vsemu temu pa so seveda vtisnili tudi pečat tistih potez, ki so se navdihovale z duhovno veličino Frančiška Asiškega. Zanj je znano, da mu je bil posebno blizu učlovečeni Bog v Kristusu, zato so mu pri srcu jaslice, češčenje Boga človeka, prav tako pa tudi premišljevanje Kristusovega trpljenja, v katerem Bog postaja človeku najbolj podoben.

Ta duhovnost je očitno dokaj hitro našla pot do nekega kroga ljudi, ki so pod vodstvom kapucinov v njihovi cerkvi na Hradčanih leta 1603 vzpostavili bratovščino Kristusovega trpljenja, zavezano reguli Tretjega reda sv. Frančiška.⁵ Bratovščino je najprej odobril praški nadškof Berka, 28. januarja 1604 pa je njen statut potrdil še papež Pavel V. V papeški listini širši uvod pred besedilom statuta predstavlja bratovščino. Med drugim pravi: *Preteklega, 1603. leta, je sklenila skupina plemičev in drugih oseb v Pragi, ki so v svojih srcih začutili močno sočutje do našega Odrešenika zaradi njegovega krutega trpljenja, posebno zaradi strašnega bičanja, da bodo véliki petek praznovali kot poseben dan pokore in se v spomin trpljenja našega Gospoda bičali do krvi. Po običaju bičarjev bodo oblečeni v bele halje, spremljali jih bodo spokorniki, oblečeni v črne halje s prižganimi svečami v rokah; vsi bodo imeli zakrite obraze in o svojih pobožnih čustvih bodo molčali. V letošnjem 1604. letu je število teh gorečih oseb še naraslo in močno preseglo lanskó; na véliki petek so pripravili procesijo, ki je privabila številne vernike, moške in ženske ter bila mnogim v spodbudo in kesanje. Sklenili so, da ustanove skupnost, ki se bo imenovala bratovščina Kristusovega trpljenja. Da bi delovala čim bolj urejeno in bila deležna odpustkov, so jo sklenili pridružiti rimski nadbratovščini,*

³ O prihodu kapucinov na Slovensko, o ustanovitvi posameznih samostanov ter o raznovrstni dejavnosti kapucinov glej: M. Benedik, *Die Kapuziner*, n. d. 63 sl.

⁴ Ob številnih dokumentih, ki govorę o začetkih kapucinskega reda v prostoru od Prage do Ljubljane, je po presojah strokovnjakov najzanesljivejši vir *Liber capitularis provinciae Bohemiae*, ki ga hrani arhiv kapucinskega provincialata na Dunaju. Rokopis obsega šestdeset strani in obravnava dogajanja od 1599 so 1617. V tem rokopisu preberemo tudi najzanesljivejše podatke o ustanovitvi samostana v Ljubljani leta 1606. Prim. Arturo da Carmignano, n. d. I, 83 sl.

⁵ Prvo Regulo (Vodilo) za Tretji red sv. Frančiška, ki se danes imenuje Frančiškov svetni red, je potrdil papež Nikolaj IV. leta 1289. Prim. Lazaro Iriarte, n. d., 557.

notranje pa se bo ravnala po reguli Tretjega reda sv. Frančiška, ki jo je potrdil papež Nikolaj IV. in ji odpustke naklonil Leon X.⁶

Že na prvi pogled je jasno, da gre v tem primeru za izrazito spokorno procesijo, ki ji poseben pečat dajejo bičarji, oblečeni v enotna spokorna oblačila. Prav ta spokorni značaj obhoda je najvidnejši element, ki izstopa pri vseh pasijonskih procesijah, ki jih poznamo v slovenskem prostoru.

SPOKORNA PROCESIJA V LJUBLJANI IN ŠKOFJI LOKI

Najstarejše doslej znano poročilo o procesiji v Ljubljani je zapis škofa Tomaža Hrena. V njegovem protokolu za leto 1617 piše: *Na véliki petek v večernem mraku je šla procesija bičarjev iz samostana patrov kapucinov do cerkve sv. Nikolaja in od tod do sv. Jakoba, pobožno pa smo jo spremljali deželni namestnik, jaz, kanoniki, šola, plemstvo in številna množica; ko se je vrnila v samostansko cerkev, sem pri Gospodovem grobu podelil slovesen peti blagoslov.*⁷ Naš polihistor J. W. Valvasor, ki je nedvomno pasijonsko procesijo v Ljubljani videl na lastne oči, piše o njej v Slavi vojvodine Kranjske: *Na véliki petek 1617 je prvič šla od tod (od kapucinske cerkve sv. Janeza) procesija skozi vse mesto. Odtlej imajo ta obhod na véliki petek vsako leto, a plačuje ga bratovščina Odrešenika sveta iz tropenavske ustanove. Da bi videli ta obhod, se zberejo ljudje, ki prebivajo več milj od mesta, a tujci ga hvalijo, da niso skoraj nikjer videli tako lepe, pobožne in dolge procesije. Obhod je ponoči z nešetimi plamenicami in baklami; pri tem prikazujejo vse Kristusovo trpljenje in razne zgodbe iz stare in nove zaveze. Vse to nesejo in vozijo ali pa kažejo pobožnim gledalcem peš ali na konjih. Pri tem obhodu je tudi mnogo disciplinantov ali flagelantov, ki se sami bičajo, mnogo takih, ki vlečejo velike križe, mnogo puščavnikov in podobnih.*⁸ Tudi v pismu vrhovnemu predstojniku kapucinskega reda, ki ga je Hren 21. maja 1619 pisal zaradi zapletov v zvezi s to prireditvijo, škof govori o *pobožni procesiji bičarjev na véliki petek, pri kateri sem*

⁶ Dokument v latinskem jeziku je v celoti objavljen v: *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum seu Collectio Bullarum, Brevium, Decretorum, Rescriptorum et Oraculorum etc. quae a S. Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, Tomus Quartus, Romae 1746, 177 sl. Naslov dokumenta: *Statuta Confraternitatis sub titulo Passionis Domini Nostri Jesu Christi in Ecclesia Fratrum Pragae in Hradschin, sub Regula Tertii Ordinis S. P. Francisci institutae confirmat, eidemque speciales indulgentias largitur, quoad confratres in perpetuum, et quoad alios Christifideles ad decenium duraturas.*

⁷ NŠAL/ŠAL, Volumen secundum Primi protocolli pontificalium, PP I/2, f. 169: »Feria sexta Parasceves processio Flagellantium sub Crepusculo Serotino de Monasterio Patrum Capucinatorum egressa, ad S. Nicolaum, inde ad S. Jacobum, et per Vicedominalem, nobis, Canonicis, Scholae, Proceribus, ac plurimo Populo pie comitantibus ad Monasterium est reversa, ubi ad Sepulchrum Domini etiam Solemnem in Cantu dedimus benedictionem.« Hrenov pripis na robu: »Hoc fit in annos singulos, sed nec non comitatu«.

⁸ J. W. Valvasor: *Die Ehre des Hertzogthums Crain, XI, Von den Städten, Märckten, alten und neuen Schlössern, Klöstern, Garten etc. in Crain, Laybach 1689, 695.*

*bil navzoč sam, moj kapitelj in duhovniki skupaj s plemstvom in množico vernikov, in se je z nemajhno koristjo za duhovno rast vršila nekaj let.*⁹

Škofjeloški pasijon je s svojimi pestrimi upodobitvami posameznih prizorov Kristusovega trpljenja v letih 1999 in 2000 naredil na gledalca poseben vtis s sprevedi velikega števila spokornikov. V izvorniku pasijona, ki ga hrani kapucinski samostan, je za Romualdovim besedilom poglavje z naslovom *Splošni spored celotne procesije za voditelja*¹⁰, ki je dejansko seznam vseh oseb za posamezne podobe. Med njimi vsekakor izstopa veliko število sodelujočih različno opredeljenih spokornikov, ki so celotni procesiji dajali poseben ton. Po posameznih prizorih ali podobah najdemo naslednjo številčno opredelitev: druga podoba, *Smrt, četa mrtvakov, šest majhnih mrtvakov*; šesta podoba, *Bičanje, spokorniki in križenosci v sorazmernem številu*; sedma podoba, *Kronanje, spokorniki in križenosci v sorazmernem številu*; osma podoba, *Hieronim, šestnajst puščavnikov z rdečimi križi, v črnem, nekaj spokornikov in križenoscev v sorazmernem številu*; deseta podoba, *Kristus na križu, štirinajst puščavnikov, možje z rdečimi križi*; enajsta podoba, *Marija sedem žalosti, nekaj križenoscev*. Dodatna pojasnila k temu najdemo še v zapisu *Seznam oblačil za procesijo na véliki petek v Škofji Loki*¹¹, ki med drugim našteva: *velika oblačila za mrtvake 10, majhna oblačila za mrtvake 5, oblačila za spokornike 118, oblačila za križenosce 28, oblačila za puščavnike 22*. Skupaj gre torej za 183 oblačil oziroma 183 oseb, ki na različne načine s svojo navzočnostjo poudarjajo spokorni značaj procesije na véliki petek.

KDAJ SE JE ZAČELA V ŠKOFJI LOKI?

Kam segajo začetki škofjeloškega pasijona? Navadno se ustavimo pri datumu, ki ga na prvi strani rokopisa pasijona nedvoumno spričuje kronogram, da so se namreč priprave za procesijo začele 3. marca 1721, na véliki petek, **11. aprila 1721**, pa je »procesijo na ukaz imenovanega častitega očeta provinciala (Krištofa iz Gradca) s svojim trudom in prizadevnostjo iz temeljev postavil oče Romuald iz Štandreža, redni pridigar, pod gvardijanom očetom Agatangelom iz Tolmina«. ¹² Datacija na prvi strani, torej leto 1721, je nesporno osrednjega pomena. Vendar je treba glede časovnega zaporedja upoštevati še kar nekaj zaznamkov. Skupaj za navedenima datumoma beremo v naslovnici tudi, da je prireditev procesije

⁹ NŠAL/ŠAL, PP I/3, 66. Škof se je namreč pritožil, da je p. Just, predstojnik štajerskega komisarjata, ne meneč se za njegove in nekaterih drugih opomine, pred dvema letoma procesijo ukinil ter zagrozil, da bo sežgal »vse priprave in znamenja Gospodovega trpljenja, ki jih uporabljajo pri procesiji, skupaj z oblačili bičarjev.«

¹⁰ *Lista Vniversalis totius Processionis Pro Magistro.*

¹¹ Med seznammi, ki jih najdemo v zvezku z izvornim Romualdovim besedilom pasijona, je zadnji z naslovom *Verzeichnus der Kleider zu der Cahrfreytags Procession zu Pischhofflakh.*

¹² Iz uvodnih pojasnil k pasijonu.

loškim kapucinom dovolil »oče provincial Krištof iz Gradca s soglasjem častitega defnitorija na naslednjem kapitlju v Celovcu«. Kapitelj je zasedal 23. maja 1721, poldrugi mesec po procesiji. Pri tem si v skladu z redovno disciplino nikakor ni mogoče predstavljati, da bi kapucini v Škofji Loki pripravili tak projekt, postavili provinciala pred izvršeno dejstvo in nato od njega in kapitlja za nazaj prejeli dovoljenje. Iz navideznega neskladja kvečjemu lahko sklepamo, da so v Škofji Loki že pred tem prirejali pasijonsko procesijo in je provincijsko vodstvo na kapitlju zgolj potrdilo že utečeno prakso. V izvirnem rokopisu pasijona, ki ga hrani samostanski arhiv, je opazno, da so z enako kaligrafsko pisavo kot slovensko besedilo pasijona napisana tudi izhodišča z naslovom *Pred procesijo je treba vedeti*. V sedmi točki pisec pravi, da »voditelj procesije mora ravnati tako, kakor mi je odpisal častiti gospod oče Gotthard iz Gradca, zdajšnji provincial, ko sem ga vprašal«. Gotthard je bil provincial od 28. septembra 1725 do 15. oktobra 1728.¹³ Znotraj tega časovnega okvira je bilo napisano besedilo škofjeloškega pasijona v tej obliki, kot ga danes poznamo. Nedvomno pa je bilo do tega zapisa že večkrat prečiščeno, preskušeno in uporabljeno pri procesijah v predhodnih letih. Provincial v isti točki navodil pravi, »naj se to opravilo opravlja po pravilu, danem na več kapitljih in v skladu z objavljenimi odloki«, kar dovolj jasno da vedeti, da gre za stvar, ki ima že večletno tradicijo. Na to opozarjajo tudi nekateri režijski zapisi poleg pasijonskega besedila. Tako pri tretji podobi (Gospodova večerja) piše: »konja je doslej vselej dal na voljo strogi gospod Khossen, njega je treba prositi zanju«, pri deveti podobi (Glej človek): »Longinu je težko preskrbeti konja, zato je treba zanj prositi voditelja«, pri trinajsti podobi (Božji grob): »grob nosi 14 mož, ki so že zmeraj bili meščani«.¹⁴

Temu je treba dodati še izvirna pisma, ki so priložena besedilu pasijonske procesije. Osrednjega pomena je pismo p. Romualda župniku v Stari Loki (Škofja Loka je v tem času le vikariat, ne župnija) z dne **9. aprila 1715**. Pater prosi, naj župnik povabi k »moji procesiji« vernike, ki bodo sodelovali kot »bičarji, križenosci ali bodo nosili bakle«. Posebej pa prosi, naj v oznanilu priporoči sodelujočim, da takoj po končanem opravilu vrnejo obleke in druge rekvizite tja, kjer so jih prejeli, »ker je naša oprava za procesijo doslej še vedno revna in skromna«.

Morda še bolj značilno in pomembno je drugo pismo, ki je sicer brez datuma in podpisa, je pa po vsebini zelo zgovorno. Pravi, da sta procesijo na veliki petek, ki so jo sicer vodili kapucini, vzpostavili bratovščini Svetega Rešnjega telesa iz Škofje

¹³ LFC, 177, 182.

¹⁴ V pojasnilih *Pred procesijo je treba vedeti* je še nekaj zapisov, ki kažejo, da obravnavajo ne neko novo stvar, ampak že utečeno prireditev: ustanoviteljica in *ohranjevalka* te procesije je bratovščina ... na konventu bratovščine je bilo *enkrat za vselej* sklenjeno ... blagajnik bratovščine je *bil tokrat* vrlji gospod Kossen. Na vprašanja datacije pasijona posebej opozarja Matija Ogrin v temeljnih znanstvenih raziskavah ob pripravi na elektronsko znanstvenokritično izdajo pasijona.

Loke in Svetega rožnega venca iz Stare Loke.¹⁵ »Višji predstojniki obeh bratovščin so sklenili, da se v Škofji Loki vsako leto na véliki petek ob štirih popoldne, če bo Bogu všeč in bo nebo naklonjeno, pripravi procesijo v čast Gospodovega trpljenja z namenom, da bi ublažili božjo jezo, da bi odvrnili kazni za naše grehe, ter da bi usmiljeni Bog mesto in vso okolico obvaroval pred kugo, lakoto in vojno, kakor ga je ohranjal toliko let in da bi ga ohranjal še naprej, zlasti to leto, ko se sliši o ljudskih uporih in vojnih grožnjah.« Glede na časovno opredelitev je posebej pomemben poudarek »zlasti to leto«. Prav **leto 1713** je bilo zaznamovano z »upori in vojnimi grožnjami«. V tem letu je veliki tolminski punt, ki je pretresal celotno Posočje in Goriško s širokim zaledjem, krepko odmeval tudi na loškem ozemlju. Puntarji iz loškega gospostva so zaradi previsokih taks in nepravilnosti pri pobiranju raznih dajatev pripravili celo pritožbo na cesarja, ki jo je na Dunaj odneslo posebno odposlanstvo.¹⁶ V tem pismu voditelj procesije tudi piše, kako je procesijo razdelil v šestnajst prizorov, in navaja, kdo bo kak prizor predstavil. Videti je, da gre za prvo vsebinsko razdelitev in edino znano razporeditev med »igralce« posameznih krajev, ki so se je kasneje bolj ali manj stalno držali. Po tem zapisu je razpored prizorov (figur) naslednji: 1. sprevod bratovščin; 2. *Raj* – Reteče in Gorenja vas; 3. *Smrt* – Bitnje; 4. *Sv. Hieronim* – Gosteče, Pungert in Hosta; 5. *Brezmadežno spočetje* – Godešič in Lipica; 6. *Jeruzalem, zadnja večerja* – Zminec in Bodovlje; 7. *Na vozu* (šesti prizor?); 8. *Krvavi pot* – Dorfarje in Crngrob; 9. *Ječa* – Sveti Duh; 10. *Bičanje* – Pevno in Moškrin; 11. *Kronanje* – Stari dvor in Virmaše; 12. *Prizor pred Pilatom* – Trnje in Vešter; 13. *Kristus na križu* – Suha in Trata; 14. *Žalostna Mati božja* – Binkelj in Fara; 15. *Skrinja zaveze* – Puštal in Vincarje; 16. *Božji grob* – gospodje meščani. Sledi še nekaj pojasnil oziroma navodil: voditelj procesije vabi k sodelovanju samo za to leto in sodelavcev za naprej ne veže nikakršna obveznost, razen če jih bo naslednji voditelj procesije prihodnje leto spet povabil; vsi sodelujoči naj se pravočasno zberejo na kraju procesije; po končani procesiji naj vrnejo oblečila.

Vrsta zapisov v spremnih besedilih pasijona in ohranjena izvorna pisma različno kažejo, da so že pred pasijonom, ki ga je p. Romuald 1721 »iz temeljev postavil« (funditus erexit), v Škofji Loki kapucini prirejali pasijonsko procesijo. Drugo navedeno pismo, ki ga zunanje okoliščine (»upori in vojne grožnje«) jasno postavljajo v leto 1713, nedvoumno kaže tudi na izhodišče procesije, namreč na odločitev dveh bratovščin, da se »vsako leto« na véliki petek v mestu pripravi procesija. Značilno je, da je samo v tem pismu navedena razporeditev prizorov na »igralce« po posameznih krajih. Kako so se kasneje te razporeditve glede na različno število prizorov spreminjale, ni znano. Vsekakor pa smemo z gotovostjo

¹⁵ Bratovščina Sv. Rešnjega telesa v Škofji Loki je bila ustanovljena 1634, Svetega rožnega venca v Stari Loki pa 1655. Obe sta združevali veliko članov in bili dokaj premožni. Prim. P. Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, Škofja Loka 1973, 338.

¹⁶ Prim. P. Blaznik, n. d. 304.

sklepiti, da segajo začetki Škofjeloškega pasijona v leto 1713, ko je bila kapucinska cerkev posvečena, ter da gre za prireditev, ki naj se izvaja redno vsako leto. Kdo je bil prvi »magister processionis«, ni znano, leta 1715 pa jo je, še vedno »revno in skromno«, vodil p. Romuald, ki jo je v naslednjih letih izpopolnjeval in jo 1721 res »iz (teh) temeljev postavil« ter dodelal besedilo, ki je ostalo zapisano kot Škofjeloški pasijon. Procesija na véliki petek nikakor ni bila stvar dobre volje oziroma pripravljenosti posameznika, ampak zadeva samostana, neposredno pa jo je pripravil in vodil »magister processionis«, ki ga je v to službo imenoval provincial. Od svojih začetkov 1713 se je izvajala vsako leto.

V rokopisu Škofjeloškega pasijona se slovensko besedilo konča z enajsto podobo, *Marija sedem žalosti*. Sledita še dvanajsta podoba, *Skrinja zaveze*, in trinajsta, *Božji grob*, obe brez spremnega besedila. Božji grob nosi 14 mož, »ki so še zmeraj bili meščani«, za njimi pa gredo »gospodje glasbeniki in častiti gospodje duhovniki, župniki itd., ki jih je treba povabiti. Nazadnje stopa ljudstvo.« Zatem sledi *Splošni pregled celotne procesije za voditelja* o poteku procesije, potem pa še *Posamezni sporedi za ordinante*, za šest mož, ki voditelju pomagajo pri pripravi procesije. V rokopisu pasijona so zgovorni še nekateri dodatki. Prvi dodatek s kratkimi stavki v nemškem jeziku povzema vsebino posameznih podob za procesijo v letu 1727. Podob se je tokrat zvrstilo dvanajst, pri čemer so k zadnji dodali še 24 verzov besedila. Predstavitvi je pridan *Stvarni in osebni seznam*. V naslednjem dodatku je v podobni obliki predstavljena procesija za leto 1728. Podob je v tem primeru trinajst; deseto podobo, prizor na Kalvariji, so razširili na dve podobi. Ker je vsako leto bilo treba prositi župnike, naj pasijonsko procesijo oznanijo in povabijo ljudi k sodelovanju, je pripisan tudi vzorec pisma, »s katerim se oznani procesija na véliki petek«. Slednjič je zgovoren še *Seznam oblačil za procesijo na véliki petek v Škofji Loki*, ki našteva 278 oblačil, nazadnje pa omenja tudi prapor za konjenico, ki so ga na novo naredili leta 1745.

Poglejmo nekaj odlomkov Romualdovega besedila Škofjeloškega pasijona v preprosti fonetični transkripciji.

V prvi podobi, *Raju*, najprej nastopi angel:

*Iz paradiža, tega veseliga luštniga kraja,
poberite se, Adam inu Eva, vam angelc šraja!
Zakaj tukaj vās je ta kača močnu zapelala
inu vās z velikimi nadlogami obdala.
Tukaj je samó to prebivališe té nadolžnosti,
katero ste vi tukaj skuzi greh zgubili.
Poberite se tadaj h ti veliki revnosti,
v kateri bote noč inu dan upili.*

V enajsti podobi, Mati sedem žalosti, recitira apostol Janez:

*O moj mojster, Jezu Kriste,
gvišnu ostanejo besede taiste.
Rajši očem živlejne pustiti,
koker tebe nikar lubiti.
Pruta tebi moje srcé gori,
kateru je vžgala toja rešna kri.
Kateri začne tebe enkrat lubiti,
sə na more več lubezən ogasiti.
Tudi pər meni more goreča ostati
jeno očem moje srcé v toje djati.*

Razen vsega, kar je zajeto in zapisano v izvorniku Škofjeloškega pasijona, ter ohranjenih spremnih pisem, ki so temu priložena, obstaja zelo malo virov, ki bi neposredno govorili o tej prireditvi. V samostanski kroniki je poleg zapisa o ukinitvi procesije samo en zaznamek, ki se nanaša na pasijon. Leta 1748 je »na začudenje meščanov ... prišlo do spora med kapucini ter rektorjem in svétniki bratovščine Svetega Rešnjega telesa, ki so trdili, da ima zakristan te bratovščine pravico razpolagati z oblačili spokornikov (v pasijonski procesiji). Vendar po prvotnih določilih o tem odloča magister processionis.«¹⁷

PASIJONSKE PROCESIJE V DRUGIH KAPUCINSKIH SAMOSTANIH

Prav leta 1721, ko je p. Romuald »iz temeljev postavil« procesijo v Škofji Loki, je o tem razpravljal provincijski kapitelj, ki se je 23. maja sestal v Celovcu. Ker so tovrstne procesije prirejali v več samostanih po provinci, je kapitelj objavil nekaj bolj ali manj splošnih navodil. Tako odloča: 1. Primerno je treba skrčiti število nosil, ki jih pri procesiji uporabljajo, kar morajo voditelji (magistri processionum) upoštevati; v Ljubljani naj razen božjega groba število podob ne bo večje kot deset, v Beljaku in Radgoni pet, v Tamswegu in Škofji Loki štiri. 2. Nobene osebe v procesiji naj ne predstavljajo dekleta. 3. Voditelj procesije ne sme pod pretvezo, da bo rabil denar za nova nosila, delavce in igralce, prositi več sredstev, kot jih bratovščina redno prispeva za procesijo. 4. Voditelji ne smejo pustiti, da bi se posamezniki preoblečili v hudiče, razen tistih, ki so res potrebni pri nekaterih podobah. 5. Da bi se tako preoblečeni ne potikali po mestu, naj voditelji razdelijo oblačila neposredno pred začetkom procesije; kdor bi kljub prepovedi kaj takega le storil, naj se izključi iz sodelovanja pri procesiji.¹⁸ Ta dokument obenem zelo jasno pove,

¹⁷ *Kronika I*, 105.

¹⁸ Prim. *LFC*, 172.

v katerih samostanih Štajerske province so kapucini prirejali pasijonsko procesijo. Marsikje se lahko prebere, da so jo vodili tudi v Kranju in Novem mestu ter morda še kje, vendar o tem kapucinski viri ne povedo nobene besede.

O pasijonskih procesijah, ki so jih kapucini prirejali v nekaterih samostanih, je definitorij Štajerske province spet razpravljal na seji 1765 v Beljaku. Provincial p. Jožef iz Gorice je loškemu gvardijanu p. Adamu Petermanu pisal: »Ker je precej pritožb proti neštetim skoraj nespodobnim prizorom na procesijah, ki se prirejajo na véliki petek pri nas, prišlo na častiti definitorij, zbran 30. avgusta 1765 v Beljaku, zato, da bi se v bodoče ti prizori odpravili in da se nam ne bodo rogali kot neresnim in neizobraženim, predvsem pa, da se ne bi oskrunjal najsvetejši dan, posvečen spominu trpečega Zveličarja, je častiti definitorij, po zrelem premisleku določil in resno določa, naj se v bodoče opusti vse, kar ne spada na samo trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa; naj se prikazujejo le skrivnosti Gospodovega trpljenja. Zato naj se opustijo vsi prizori iz stare zaveze, štiri poslednje reči, vse skupine, kot so Turki, mrličii itd., vsi jezdecii, ki ne spadajo k skrivnostim, itd. Predvsem pa zakrinkani farizejii, hudičii itd. Isti častiti definitorij želi, zelo želi, da patri, ki vodijo procesijo vélikega petka, najdejo način, da bodo dečki nastopali na tleh (ne na vozilih) in tu izrečejo svoja besedila, da bodo tako lahko namesto njih starejši fantje prevzemali in predstavljali osebe ali izrekli besedila, ki so nevarna za dečke. Tem in vsem drugim neprikladnostim naj se na ta najsvetejši dan izogibajo.«¹⁹

TEREZIJANSKO-JOŽEFINSKA DOBA PROCESIJE ZATRE

Glede na veliko število sodelujočih pri procesiji je seveda popolnoma razumljivo, da so se pojavljale tudi nerednosti, ki z resnobo vélikega petka nikakor niso šle v sklad. Vendar pa je treba poudariti, da o kakih razbrzdanostih in popivanjih, o katerih nekateri, ki se ukvarjajo z gledališko umetnostjo, radi govore, in ki naj bi bile vzrok, da so procesijo ukinili, v kapucinskih arhivih ni nobenega zapisa. Govore pa seveda o »skoraj nespodobnih prizorih« in o raznih »neprikladnostih«. Glede tega je treba upoštevati dejstvo, da gre za obdobje, ki je značilno po tem, da se v izraze vernosti, predvsem v razne ljudske pobožnosti, vse bolj vrivajo elementi, ki z zdravo krščansko vernostjo nimajo kaj dosti skupnega. Vse bolj očitno je, da se v tem času barok izpoje v raznih izrazih, ki so sad baročnega kipenja in človeške (naivne) domišljije, kar pa seveda ni bilo v skladu s pristnim krščanskim izročilom in še mnogo manj z novo razsvetljensko miselnostjo. Nikakor ne kaže pozabiti, da terezijanske in jožefinske reforme, ki so zelo močno posegle tudi na cerkveno področje, niso ukinjale samo izrazito baročno obarvanih pasijonskih procesij, ampak prav tako celo vrsto drugih ljudskih pobožnosti, zapirale so priljubljena božja

¹⁹ *Materiale III*, 32.

pota, prepovedovale romanja in procesije, zatrle vse (!) bratovščine itd. V okviru takih okoliščin je popolnoma razumljivo, da so morale prenehati tudi pasijonske procesije. Nikakor niso bile odpravljene zgolj zaradi raznih »neprikladnosti«, ampak jih je preprosto odnesel tok časovnih razmer, ki se je iz baročnih okvirov vse bolj pomikal v razsvetljenske smeri. Niso bile ukinjene vse istočasno, saj je to bilo odvisno tudi od krajevnih cerkvenih oblasti. Škofja Loka je do jožefinskih sprememb škofijskih meja 1785 spadala pod goriško nadškofijo, naslednico oglejskega patriarhata, torej je o cerkvenem življenju v tem kraju odločal goriški nadškof.

V Škofji Loki so pasijonsko procesijo zadnjič izvedli leta 1767. Samostanska kronika za leto 1768 piše: »Procesijo, ki od leta 1721 na véliki petek predstavi Gospodovo trpljenje in je zanjo bilo že vse pripravljeno, je prevzvišeni nadškof goriški ob koncu postnega časa prepovedal in jo odpravil.«²⁰ Karel Mihael Attems, prvi goriški nadškof (po ukinitvi oglejskega patriarhata 1751 je naslednje leto bila ustanovljena goriška nadškofija), ki je ob treh vizitacijah obiskal vse župnije, samostane in druge cerkvene ustanove, je želel versko in moralno življenje v obsežni nadškofiji temeljito prenoviti. Prav v letu 1768 je v Gorici vodil sinodo, ki si je zadala nalogo, da se jasno opredeli do novih tokov znotraj Cerkve ter obenem temeljito prevetri in prečisti oblike in izraze vernosti, kakršne so se v Cerkvi uveljavile v predhodnem stoletju. Ukinitev pasijonske procesije v Škofji Loki nedvomno sovпада s temi Attemsovimi prizadevanji.²¹

V Ljubljani se je ohranila še do leta 1773. Prav iz tega časa, ko so tovrstne procesije že v zatonu, pa imamo zanimiv podatek iz Radgone. Samostan je bil ustanovljen leta 1617, preživel je viharje jožefinskih reform, leta 1816 pa so ga ukinili.²² Tudi tod so na véliki petek prirejali procesijo, ni pa znan podatek, ne kdaj so jo uvedli ne kdaj je prenehala. Definitorij Štajerske kapucinske province je z odlokom 28. oktobra 1763 po opozorilih dunajske vlade in sekovskega škofa ukazal, da je pri procesiji treba opustiti vse, kar ne spada neposredno k predstavljanju Kristusovega trpljenja. Na zborovanju 28. septembra 1770 je definitorij zadevo ponovno obravnaval in glede procesije predpisal naslednji red: *na čelu procesije gre voditelj, za njim mož, ki nosi križ, potem pa slede spokorniki, ki se bičajo, in oni, ki nosijo križe; končno gresta dva kapucina, ki z vsemi skupaj glasno molita rožni venec Gospodovega trpljenja*. Celotna procesija predstavi Kristusovo trplje-

²⁰ *Kronika I*, 118.

²¹ Prim. M. Cassese: *Cultura e pastoraltà nei vescovi goriziani tra reformismo ed età napoleonica (1751–1816)*, v: *L'archidiocesi di Gorizia dall'istituzione alla fine dell'impero asburgico (1751–1918)*, Gorizia 2002, 89.

²² O tem samostanu se je ohranilo zelo malo dokumentov, ki bi podrobneje predstavljali njegovo življenje in dejavnost. Kar je še dosegljivega, je zbral in v študiji pripravil V. Škafar, *Prispevek radgonskih kapucinov k ohranjanju slovenščine v 17. in 18. stoletju*, v: *Zbornik soboškega muzeja* 7 (2003) 17–51.

nje v petih podobah (1. Kristusov krvavi pot, 2. bičanje, 3. s trnjem kronanje, 4. križanje, 5. božji grob) in vsako spremljata dva kapucina, ki molita rožni venec, sklene pa se s Kristusovim grobom.²³

DELEŽ BRATOVŠČIN PRI PROCESIJAH

Opazno je, da imajo pri teh procesijah vidno vlogo bratovščine. V več primerih so one tisti dejavnik, ki dà pobudo za procesijo, jo materialno vzdržuje in ohranja. V Pragi je to bratovščina Kristusovega trpljenja, ki si privzame Vodilo Tretjega reda sv. Frančiška in jo kot duhovni voditelji spremljajo kapucini. V Ljubljani je po kužni epidemiji 1598 in 1599 bila ustanovljena bratovščina Odrešenika sveta, ki se je zaobljubila, da bo *vsako leto na véliki petek pripravila spokorno procesijo grenkega trpljenja in smrti Jezusa Kristusa*.²⁴ Dokument iz leta 1773, ki o tem piše, pravi tudi, da je s svojo obljubo odlašala, dokler ne bi zbrali zadostnih sredstev za pripravo procesije. Najbrž pa ta vzrok lahko postavimo pod vprašaj; veliko bolj verjetno je, da v mestu preprosto ni bilo nikogar, ki bi se zadeve lotil in jo spravil v tek. Leta 1606 so v Ljubljano prišli kapucini. Leta 1608 je za predstojnika Štajerskega komisariata (od 1619 Štajerska kapucinska provinca) bil imenovan pater Fortunat iz Verone. Njega omenja škof Hren v prej že navedenem pismu 21. maja 1619, kjer govori o procesiji na véliki petek: *Ni še preteklo veliko let, kar so po medsebojni izmenjavi mnenj z mojim škofovskim privoljenjem, ki ga je nujno želel imeti preč. p. Fortunat, takratni generalni komisar mojih redovnikov bratov kapucinov (mojih rečem zato, ker so med mojim škofovanjem prišli sem v Ljubljano), ti patri kapucini po predhodnih uvajalnih učinkovitih pridigah pripravili pobožno procesijo bičarjev na véliki petek*.²⁵ Če pomislimo, da je bil p.

²³ Spokornikom sledi »prima Figura, repraesentans sanguineum Christi sudorem in horto Gethsemani, post quam succedunt Proles in ordine, et iterato duo Capucini alta voce orantes, ut supra; postea sequitur secunda Figura, repraesentans flagellationem, ad quam sequuntur Personae in Periocha assignatae, et ultimatum duo Capuccini orantes, ut supra; dein sequitur tertia Figura, repraesentans coronationem Christi, post quam sequuntur alii assignati in Periocha, et post hos iterum duo Capucini orantes, ut supra; sequitur quarta Figura, repraesentans bajulationem Crucis hoc anno omissa ob brevitatem temporis, post quam sequuntur homines a Magistro Processionis seligendi, et optimum fieret, si aliqua Confraternitas seligeretur, et post hos iterum duo Capucini orantes, ut supra; postea sequitur quinta Figura, repraesentans Christi Crucifixionem, seu montem Calvariae, post quam sequuntur homines in Periocha assignati, et ultimatum duo Capucini orantes, ut supra. Post supradictas omnes Figuras sequitur Sepulchrum Christi, quod portatur a Piscatoribus, et associatur ab Adm. Reverendo Domino Decano, et suis Capellanis, nec non a Senatu Civitatis, ac nobilioribus Personis. Datum ex Reverenda Definitione Leobii congregata die 28. Mensis Septembris 1770. Dokument hrani arhiv Slovenske kapucinske province.

²⁴ Dokument iz leta 1773 navaja F. Kalan, *Gledališki značaj škofjeloškega pasijona*, v: Dokumenti slovenskega gledališkega muzeja, Ljubljana 1967, 209.

²⁵ Glej opombo 8.

Fortunat pred prihodom v Ljubljano leta 1605 in ponovno 1607 gvardijan samostana v Pragi, koder so malo pred tem uvedli spokorno procesijo na véliki petek in jo je prirejela bratovščina, ki je delovala pod mentorstvom kapucinov, se sama od sebe ponuja misel, da je procesijo s podobno vsebino in podobno zunanjo obliko želel vzpostaviti tudi v Ljubljani, pri čemer je v ozadju bila zaobljuba bratovščine Odrešenika sveta. Menim, da prav tole Hrenovo pismo²⁶, ki ga ne navaja nobena obravnava pasijonskih procesij na Slovenskem, ponuja odgovor na dve vprašanji: kaj je najbližje in najneposrednejše vsebinsko izhodišče ljubljanske procesije in kam segajo začetki take procesija v Ljubljani. Na prvo vprašanje bi odgovoril, da je neposredni vzor ljubljanski in kasneje drugim procesijam na Slovenskem, tudi škofjeloški, omenjena praška spokorna procesija, ki ji pa že v Ljubljani dodajo elemente, kot si jih je zamislila bratovščina, namreč da gre za *spokorno procesijo grenkega trpljenja in smrti Jezusa Kristusa*. In drugo vprašanje, kdaj se je začela.

²⁶ V celoti se Hrenovo pismo v slovenskem prevodu glasi takole: »Obilne milosti Svetega Duha po Kristusu našem Gospodu, po močni priprošnji njegove deviške Matere, blagoslov zdravja, želim z mojo pripravljeno in vdanostjo. Po ljubezni in pobožnosti mojih someščanov, ki tukaj v Ljubljani ukoreninjeni v pravi katoliški veri služijo Gospodu, vzpodbujen, se hočem potruditi pisati vašemu častitljivemu očetovstvu in upam na vašo naklonjenost. Ni še preteklo veliko let, kar so po medsebojni izmenjavi mnenj z mojim škofovskim privoljenjem, ki ga je nujno želel imeti preč. p. Fortunat, takratni generalni komisar mojih redovnikov bratov kapucinov (mojih rečem zato, ker so med mojim škofovanjem prišli sem v Ljubljano), ti patri kapucini po predhodnih uvajalnih učinkovitih pridigah uvedli pobožno procesijo bičarjev na veliki petek, pri kateri sem bil navzoč sam, moj kapitelj in duhovniki skupaj s plemstvom in množico vernikov, in se je z nemajhno koristjo za duhovno rast vršila nekaj let. Preč. p. komisar Just od Sv. Justa (generalni komisar 1613-1619), ki ni sprejemal ne mojih ne drugih spodbud, prošenj ali razlogov, je procesijo z lastno oblastjo pred kakima dvema letoma ukinil tako, da je grozil, da bo sežgal vse rekvizite, obleke in orodja, ki so potrebni za procesijo, če jih v eni uri ne spravijo iz našega ljubljanskega samostana drugam (ker so bila shranjena v eni od celic). Zato so jih znosili k bratom frančiškanom v varstvo. Čeprav smo mu govorili, da nemalo škoduje pobožnosti, je bila procesija ukinjena pred kakima dvema letoma. Da se ljudje ne bi pohujševali nad tako samovoljo, smo jim medtem, kolikor se je dalo, opravičevali to opustitev, da je pač zaradi neprestanih vojaških pohodov. Bolje bi bilo, da se pobožna stvar nikoli ne začne, kakor da se začeta opusti. Na željo in prošnje vernega ljudstva, na mojo in predvsem italijanskih ... katoličanov, ki bi radi poživili svojo pobožnost, pišem vašemu častitemu očetovstvu in prosim, da sami presodite in v svojem redu in s svojo najvišjo oblastjo meni in mojim ovcam dovolite in potrdite, da se s prizadevnostjo vašega reda na tak čudovit način pripomore k pobožnosti (zlasti na dragoceni in presveti dan, ko je Odrešenik sveta na križu izbrisal naše grehe), da se spet upelje omenjena procesija iz samostana očetov kapucinov, kjer se je začela, in se spet uporabijo oblačila in drugi potrebni rekviziti. Brez dvoma bo to pripomoglo k dviganju duš k Bogu in rodilo bogate sadove spokornosti in se povečala ljubezen mojega ljudstva in bodo tudi obilnejši milodari za patre kapucine. Jaz in ves moj kapitelj in duhovništvo se bomo v celoti udeležili procesije do konca, da podelimo zaključni pontifikalni blagoslov. ... Gornji Grad, 1619, na tretji dan Binkošti. (21. maj)

Na hrbtni strani: Prečastitemu p. Generalu celotnega serafskega Reda sv. Frančiška kapucinov v Rimu, v lastnoročno izročitev.

Od Valvasorja naprej redno vsi navajajo, da so jo prvič uprizorili leta 1617. Valvasor se res sklicuje na Hrenov zapis iz tega leta, vendar škof ni zapisal, da bi v tem letu procesijo izvedli prvič, pač pa jo omenja kot eno od vpeljanih dogajanj v Ljubljani. Morda je polihistor prezrl Hrenov pripis na robu: *to se dogaja posamezna leta in tudi s spremstvom*²⁷, iz česar lahko sklepamo, da ne gre za novost tega leta. Še zgovornejše glede tega vprašanja je navedeno Hrenovo pismo iz leta 1619, kjer škof izrecno pravi, da se je o uvedbi procesije z njim dogovarjal in pridobil škofovo dovoljenje p. Fortunat kot predstojnik kapucinov, kar je p. Fortunat bil v letih 1608–1613.²⁸

Poglejmo spet škofjeloški pasijon! Na začetku predhodnih pojasnil beremo naslednje: *Po ponovnem vztrajanju in gorečih prošnjah presvetlega gospoda barona Antona pl. Ekarja, bratranca prevzvišenega gospoda, gospoda knezoškofa freisinškega, zdajšnjega loškega glavarja in predstojnika dobrotne in preslavne nadbratovščine Presvetega Rešnjega telesa, skupaj s posredovanjem celotnega zbora te bratovščine, je prečastiti oče provincial Krištof iz Gradca s soglasjem častitega defnitorija na naslednjem kapitlju v Celovcu odobril in dovolil, da mi, kapucini tega loškega samostana, prevzamemo v častni spomin prebridkega trpljenja našega Gospoda Jezusa Kristusa skrb in trud za sveto procesijo na dan vélikega petka*. In na naslednji strani še dodatno pojasnilo: *Ustanoviteljica in ohranjevalka te procesije v loškem mestu je dobrotna bratovščina Presvetega Rešnjega telesa po svojih gospodih sobratih, predstojniku in prisednikih*.²⁹ O tej bratovščini nam nekaj pojasnil daje drobna knjižica z naslovom *Lagkherisches Himmel Brod*, v

²⁷ Glej opombo 6, Hrenov pripis na robu: »Hoc fit in annos singulos, sed nec non comitatu«.

²⁸ Prim. Arch. Gen. OFMCap, Roma, Cod. AG1, *Tabulae capitulorum generalium FF. MIN. S. P. Francisci Capucinatorum ab anno 1529*, 128: "Capitulum Gen. Romae 23. Maji 1608: Index conventuum et superiorum in Provincia Styria: Commissario generale Il Pre Fra Fortunato da Verona."

²⁹ Slovenski prevod besedila v: *Škofjeloški pasijon, preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov besedila*, Ljubljana 1999.

prevodu *Loški nebeški kruh*, ki se nahaja v Kapucinski knjižnici.³⁰ Po posvetilu so napisana pravila bratovščine, potem seznam odpustkov, ki jih je bratovščini naklonil papež Urban VIII. 21. junija 1634, nato pa slede molitve, ki so jih molili člani bratovščine. Iz knjižice, ki jo je 1713 v Ljubljani tiskal Janez Jurij Mayr in je posvečena loškemu glavarju ter predstojniku bratovščine baronu Ekarju, izvemo, da je bratovščina nastala leta 1634. Njeni člani so bili tako moški kot ženske. Na njeno razgibano dejavnost in verjetno tudi številčnost kaže dejstvo, da je knjižica iz leta 1713 že tretja izdaja. V pravilih je poleg drugih pobožnosti, ki naj jih opravljajo člani bratovščine, posebej poudarjeno njihovo sodelovanje pri telovski procesiji, ki naj jo vsi spremljajo z gorečimi svečami. Iz te bratovščine je torej izšla neposredna pobuda in po njenem *ponovnem vztrajanju in gorečih prošnjah barona Ekarja* so tudi v Škofji Loki kapucini sprejeli nalogo, da pripravijo in potem tudi redno prirejajo pasijonsko procesijo na véliki petek.

Če se sprašujemo, zakaj so kapucini prirejali pasijonske procesije vedno v povezavi s to ali ono bratovščino, je odgovor pravzaprav zelo preprost. Sami so s poudarjenim uboštvom živeli le iz sprotne miloščine in niso imeli sredstev, s katerimi bi mogli pripraviti vse potrebne rekvizite za procesijo. Pač pa so vse bra-

³⁰ Knjižica v velikosti 70 X 119 mm in z vpisom lastnika *Loci Capucinatorum Locopoli* ima naslov *Lagkherisches Himmel Brod*. V slovenskem prevodu se polni naslov glasi: *Loški nebeški kruh, to je, Pravila in odpusti hvalevredne Bratovščine Presvetega Telesa Kristusovega v mestu Škofja Loka z raznimi gorečimi molitvami-litanijami za vredno prejemanje najsvetejšega Zakramenta in uspešne duhovne vaje, za ljudi vseh stanov zelo koristne, zlasti za člane Bratovščine presv. Rešnjega Telesa. Ljubljana, Janez Jurij Mayr deželni tiskar na Kranjskem 1713.*

Njihovi milosti, visoko in blagorodnemu g.g. Antonu Egkherju baronu von Kämping in Liechten-Egkh, gospodu v Khallingu, njihove visoko knežje milosti škofa in sv. rim. ces. kneza freisinskega tajnemu svetniku, tudi glavarju gospostva in mesta Loka in predstojniku ter rektorju hvalevredne Bratovščine Svetega Rešnjega Telesa tukaj. Potem, ko so naši pobožni predniki za širjenje hvalevredne Bratovščine Rešnjega Telesa in k odličnejši pobožnosti najsvetejšega oltarnega zakramenta ne le od takratnega svetega očeta Urbana VIII. pridobili razne častne odpustke, ampak tudi predpisali določena pravila in statute za vpisane člane, je leta 1634, po popolnem iztrebljenju luteranstva, nastala ta hvalevredna Bratovščina pobožnih kristjanov. Pravila so skupaj z nekaterimi pobožnimi molitvami izšla v javnem tisku in tako razvnela srca pobožnih krščanskih duš, da se je iz takratne majhne skupine razrasla v veliko število vpisanih članov. Zato smo izkoristili priložnost in omenjeno knjižico tretjič dali v tisk, da bo vnema in pobožnost do tega najvrednejšega zaklada kot hrane in poživila in popotnice duš, ki so na poti v večnost (v katerem je naše zveličanje in glavni člen vere), vedno bolj in bolj rasla. Vaši milosti kot našemu predstojniku, ki nam v strahu božjem sveti z enakimi krščanskimi vajami in spodbudnimi zgledi in je tudi vnet pospeševatelj vstopanja v to hvalevredno Bratovščino ter z nasveti in v dejanju z nami, to delo, ki je prišlo na dan, želimo skromno posvetiti. Zato prosimo vašo milost, da to majhno knjižico, ki je pod vašo zaščito tretjič zagledala beli dan, milostno sprejmete, in z njo vso hvalevredno Bratovščino. Mi pa naj v njenem okrilju vztrajamo. – Dano v Škofji Loki 29. sept. 1713. Ponižni in pokorni Janez Jakob Kos, svetnik freisinskega kneževstva in sodni ter protipisar gospostva in mesta Loke kot prvi asistent. Peter Anton Zanetti, drugi asistent.

tovščine redno imele tudi nekaj skupnih dobrin, ki so jih uporabljali v različne, še posebej v dobrodelne namene. One so torej lahko zagotovile potrebna materialna sredstva za izvedbo procesije.³¹ Kapucini so radi sprejeli njihove pobude z obveznostjo, da za procesijo prevzamejo celotno organizacijo, torej da zberejo ljudi in jih v vsem potrebnem pouče, pridigajo o Kristusovem trpljenju, ki ga procesija predstavlja, ter preko župnikov povabijo ljudi bližnjih in tudi oddaljenih krajev k udeležbi in seveda skrbe, da bo procesija potekala primerno in dostojno.

DUHOVNO IZHODIŠČE

Vzrok za to, da so kapucini radi prevzeli pripravo in izvedbo pasijonske procesije ter jo tudi ohranjali, je prvenstveno treba iskati v njihovi duhovni in pastoralni naravnosti. Notranje duhovno življenje so skušali uravnavati po svojem začetniku in duhovnem voditelju sv. Frančišku, ki se je zelo intenzivno poglobljal v premišljevanje Kristusovega trpljenja v veri, da prav to trpljenje prinaša človeku odrešenje. To premišljevanje je bilo močno poudarjeno že v prvih kapucinskih navodilih 1529 in natančneje predstavljeno ter predpisano v konstitucijah leta 1536. Kako so to prakticirali v nekdanji Štajerski kapucinski provinci, nam govore številna priporočila raznih provincijskih kapitljev in posameznih provincialov, posebej zgovorni pa so konkretni primeri. Naj navedem loškega rojaka, patra Konstancija iz znane rodbine Fürnpfeil, ki je v kapucinski red stopil leta 1637 ter bil predstojnik v več samostanih in dolga leta vzgojitelj novincev. Njegov življenjepis posebej podarja, da je veliko premišljeval Kristusovo trpljenje: ne le podnevi, tudi številne nočne ure je posvečal temu premišljevanju ter z besedo in predvsem z zgledom k temu spodbujal novince. Prav zaradi tega so ga prištevali k posebej znamenitim kapucinom 17. stoletja.³² Zanimivi so v zvezi s tem vprašanjem *Zapisi novinca v noviciatski šoli v letu Gospodovem 1752 v uporabo brata Romualda iz Go-*

³¹ Med določili o izvedbi škofjeloškega pasijona je poudarjeno, da je »ustanoviteljica in ohranjevalka te procesije bratovščina presvetega Rešnjega telesa«, da »gospodje nad procesijo niso kapucini, ampak bratovščina«; prav tako je napisano glede potrebnih sredstev za pripravo procesije; »na konventu bratovščine je bilo enkrat za vselej sklenjeno, da se daje za pripravo procesije petdeset goldinarjev nemške veljave in ne več«. Prim. *Škofjeloški pasijon*, n. d. 7.

³² V spisu *Series Capucinatorum illustrium Provinciae Styriae*, ki se nahaja v Archivio di Stato Milano, Fondo Religione, p. a. 6505, beremo: "Cum autem ob assiduum orationis studium, vir Dei plerisque diei, ac noctis horis meditationi incumberet, tanta compassionis vi, et ardore in Salvatoris nostri Passionem accendebatur, ut ea, quae Redemptor noster pro salute generis humani subiisset, tormenta, etiam corporaliter experiri assidue anhelaret. Dum vero proprii corporis vindex, sibi non sufficeret, Novitios quosdam ad se castigandum, utpote miserrimum peccatorem, suppliciter exoravit, hi aegro quidem animo pii Patris flammeo Dominicæ Passionis ardori satisfactori, iam illum, ut vellatu Christum, colaphis caedere, atque Cruce grandiori oneratum per hortum raptare, contumeliis, opprobriisque affecto, capillos evellere, modo ut rabii Judaeorum satellites, eundem habitu suo exuentes, ad sanguinis usque apparentiam diris flagellare virgibus, ad instantiam ipsius inducti sunt."

rice.³³ Snov za premišljevanje je razdeljena po dnevih v tednu; vsak dan sta dve premišljevanji, jutranje in večerno, in za vsako so zapisane tri vsebinske točke, od prve na nedeljo zjutraj – Kristus se poslavlja od svoje Matere, do zadnje na soboto zvečer – Jezusa izročé Materi. Gre namreč za značilen primer, ki kaže, da je premišljevanje trpljenja spadalo v redno duhovno življenje in da so v ta namen imeli natančno izdelane programe, ki naj bi omogočili sistematično in pregledno zaporedje premišljevanj, brez beganja sem in tja.

Drug dejavnik, ki kaže na vsebinsko izhodišče pasijonskih procesij, so pridige znanih in manj znanih kapucinov, bodisi ohranjene v rokopisih, ki jih je v nekaterih arhivih kar precej, bodisi objavljene v tisku. Številne namreč govore o Kristusovem trpljenju. Tudi škofjeloška kapucinska knjižnica hrani vrsto pridigarških priročnikov predvsem v latinskem, nemškem in italijanskem jeziku, ki so namenjene posebej tej vsebini in jih dostikrat najdemo pod skupnim naslovom *Quadragesimale, Pridige za postni čas*. Med slovenskimi seveda predvsem poznamo Janeza Svetokriškega. V drugem zvezku *Svetega priročnika*, ki je bil tiskan v Benetkah 1691³⁴, ima za vsako postno nedeljo po dve pridigi, poleg tega pa tudi za vse petke v postu; posebej je značilna pridiga za véliki petek. Pridige za vse postne nedelje so še v petem zvezku, tiskanem v Ljubljani 1707. V Škofji Loki je bil v letih 1766–1771 zelo znan pridigar p. Angelik iz Kranja. V tem času je napisal 309 obširnih pridig, ki se kot rokopisi v šestih obsežnih zvezkih hranijo v samostanskem arhivu. Kar 51 pridig obravnava posamezne postne teme. Poleg številne pridigarške literature je v knjižnici močno zastopana ascetika, premišljevanja v latinskem, nemškem in italijanskem jeziku. Zelo povedni so že sami naslovi, seveda značilno baročno oblikovani. Poglejmo nekatere! *Umetnost postati bogat v zasluženju, to je, pobožno žrtvovanje grenkega trpljenja in smrti našega Odrešenika*; knjiga v nemškem jeziku je tiskana v Ljubljani 1744. *Zgodovina svetega trpljenja Kristusa, nesmrtnega Boga v smrtnem telesu*, izšla v Kemptenu 1743. Takih in podobnih naslovov bi seveda lahko našteali zelo dolgo vrsto. Med najbolj znanimi in najbolj uporabljanimi deli s tega vsebinskega področja pa so spisi nemškega kapucina p. Martina iz Kochema.³⁵

³³ Spis v latinskem jeziku, prevedel ga je p. Angel Kralj, v izvorni knjižici obsega 92 strani; hrani ga arhiv kapucinskega samostana v Vipavskem Križu.

³⁴ *Sacrum Promptuarium singulis per totum annum dominicis et festis solemnioribus Christi Domini et B. V. Mariae praedicabile*, Venetiis 1691; faksimilna izdaja v Ljubljani 1998.

³⁵ Martin iz Kochema (1634–1712) je bil član renske kapucinske province. Vrsto let je bil lektor v interni kapucinski šoli, potem pa se je posvetil pisanju duhovnih spisov, ki so doživeli številne izdaje. Preko teh spisov je močno vplival na duhovnost v nemškem prostoru, zelo odmeven pa je bil tudi na Slovenskem. Njegovi najbolj razširjeni spisi: *Das kleine Leben Christi*, Frankfurt 1676; *Leben Christi und Mariae* v dveh delih, Mainz 1677–1679; *Das grosse Leben Christi*, Frankfurt 1680 (izšlo je 260! izdaj, zadnja 1926).

POVZETEK

Kapucinska pasijonska procesija na veliki petek ima vseskozi izrazito spokorni namen: ob zelo dramatičnem predstavljanju Kristusovega trpljenja naj bi človek uvidel pogubnost greha, se kesal in se seveda poboljšal. Kot ozadja oziroma izhodišča procesije je treba upoštevati več dejavnikov. V 16. in 17. stoletju pa tudi še kasneje so nastale številne bratovščine, ki so povezovale ljudi različnih stanov in starosti; mnogi so prav preko teh bratovščin na poseben način živeli svojo vernost. Za ta čas, ko je barok v razcvetu, so značilne številne pobožnosti, ki so nemalokrat močno prežete z emocionalnostjo; ta se kaže navzven v uporabi dobro opazne opreme: raznobarnih oblačil, zastav, križev, spokornih znamenj in tudi za to prirejene glasbe oziroma petja. Kapucini, ki so v svoji duhovnosti dajali prednost premišljevanju Kristusovega trpljenja, so to izrazito baročno okolje želeli izkoristiti, da bi kot red, ki je vedno bil tesno povezan z ljudstvom, poudarke svoje duhovnosti posredovali tudi širšim krogom, pri čemer so znova in znova morali biti pozorni, da procesija ostane pri svoji vsebini neokrnjena in v izvedbi dostojna. Če so procesije v drugi polovici 18. stoletja prenehale, temu še zdaleč niso toliko krive razne nerednosti, ki so se sicer dogajale, ampak predvsem nov racionalistični razsvetljenjski duh, ki je močno posegel tudi v cerkveno življenje in odpravil številne za baročni čas značilne ustanove (med drugim vse bratovščine) in izraze vernosti, ki novemu času niso več ustrezale.

Defile pasijonske častne konjenice na Mestnem trgu. Foto Jure Nastran 2009.

Franc Križnar¹

GLASBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA IN POSKUS NJENE PRIMERJAVE Z NEKATERIMI DRUGIMI PASIJONI

UVOD

Pasijon (= Kristusovo trpljenje) kot del evangelija v liturgiji je tudi vokalno inštrumentalna skladba z nabožno vsebino. Beseda *passio* izhaja iz latinskega jezika in pomeni »pripoved o trpljenju«, tudi strast. Gre za umetniško (npr. dramsko, glasbeno, ...) upodobitev tega, Kristusovega trpljenja. Najprej so ga izvajali na lekcijskih tonih, ki so bili od 13. stol. v *koralnem pasijonu* poverjeni lektorjem. Od 15. stol. dalje pa so besedila, ki jih poje ljudstvo (*turbae*), skladali večglasno. Od tedaj so se uglasbitve *pasijonov* prilagodile slogu druge cerkvene glasbe: *motetični pasijon* je pomenil prikaz vsega besedila v motetičnem stavku. *Oratorijski pasijon* pa je že obudil spremembo koralnega recitacijskega tona v prosti recitativ, razširitev z vrinjenimi arijami in spevi, glasbila oz. inštrumenti pa so že podpirali zbor. Vrhunec tovrstnih (glasbenih) *pasijonov* nedvomno pomeni opus kar štiri-rih tovrstnih velikih vokalno-inštrumentalnih del Johanna Sebastiana Bacha, od katerih sta se do dandanes po evangelijskem krogu, Matej, Marko, Luka in Janez, ohranila le dva. Poudarek na dramatičnih prvinah pa je privedel njegov razvoj do *pasijonskega oratorija* (npr. L. v. Beethoven, *Kristus na Oljski gori*), poudarek na razmišljanju pa do *pasijonske kantate*, zgolj versko razmišljujočega značaja brez dejanja.

GLASBENOPASIJONSKI RAZVOJ PO KRONOLOŠKEM REDU NASTANKA IN IZVEDB PASIJONOV

Omenjeno tematiko je iskati in najti v postnem času (traja od pepelnične srede do začetka maše Gospodove zadnje večerje na veliki četrtek zvečer) in se začena s pomenljivim obredom pepeljenja, ki ga spremlja: »*Spokorite se in verujte evangeliju!*« ali: »*Pomni človek, da si prah in da se v prah povrneš!*«

Glasba ima v postnem času s svojo poglobljeno resnostjo v bogoslužju veliko vlogo. Ustvarja pravo duhovno ozračje in spokornega duha v naših srcih, nas notranje pripravlja in uglašuje, da bolj zavzeto sprejemamo božjo besedo in se po njej prenavljamo. Petje, oziroma glasba sploh, je bilo v vseh časih poseben način izražanja religioznosti. Ljudje so vedno čutili in priznavali, da ima petje neko di-

¹ Dr. Franc Križnar, Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti, CIMRS Univerza v Mariboru.

namiko, religiozno moč, to je sposobnost človekovega notranjega povezovanja z božanstvom. O tem nas prepričajo že samo nekatera dejstva naše preteklosti: od konca 9. stol. s salzburško sinodo, ki je zahtevala, naj duhovniki skrbijo za dostojno ljudsko petje pri bogoslužju, prek Primoža Trubarja, ki se je še posebej zavzemal za ljudsko petje in v pesmarici l. 1567 v predgovoru tako lepo povedal, kakšno vlogo ima petje v verskem življenju. Prva slovenska zapisana in s tem ohranjena (ljudska) cerkvena pesem po latinskih in nemških predlogah je ohranjena kitica velikonočne pesmi v *Stiškem rokopisu* iz 15. stol. (ok. 1428). Med najpopularnejše slovenske postne ljudske (cerkvene) pesmi sodijo naslovi: *Daj mi Jezus, da žalujem* (Blaž Potočnik), *Mati žalostna je stala* (iz Ambrusa; harm. Franc Kimovec) in *Oljsko goro tiha noč pokriva* (idrijska; Anton Namre; harm. Franc Kimovec). Na Slovenskem je bila še iz srednjega veka živa tradicija uprizarjanja *pasijonskih iger*, v katerih so gledalci doživljali Jezusovo trpljenje. Še v 19. stol. so bile v navadi spokorne procesije in pobožnosti križevega pota. Številne postne pesmi so z mislijo na Jezusovo trpljenje in smrt poglobljale v vernikih spokornega duha. *Tolminski rožar* je samo še ena od »lokalnih,« starosvetnih postnih pesmi in kot že naslov pove, tesno povezana, nastala in še dandanes ohranjena v Tolminu, prav v tistem severozahodnem koncu Slovenije, kjer je začel in končal svoje življenje in kariero kapucin o. Romuald (1676–1748), avtor prvega v celoti napisanega in izvedenega dramskega besedila *Škofjeloškega pasijona* (ŠP; 1721). Iz tolminske ž. c. sv. Marije Vnebovzete izhaja čustveno uglasbena molitev na veliki teden (na veliki četrtek in veliki petek), *rožar*, starosvetna ljudska pobožnost. Beseda izhaja iz latinske besede *rosarium* in pomeni rožni grm (poznamo kot rožni venec, tj. molitev iz očenašev in zdravamarij in razmišljanja o dogodkih iz Kristusovega življenja). Molitev je nastala v srednjem veku, v 13. stol., četudi so bile med redovniki molitve zdravamarij znane že prej. V večini slovenskih pokrajin uporabljajo za molitev rožnega venca ali *moleka* poimenovanje *roženkranc*. Le na zahodu slovenskega etničnega ozemlja se je obdržal *rožar*. Ta beseda ima v Tolminu še poseben pomen, saj *rožar* označuje petje litanij Žalostne Matere božje, prežitek srednjeveške ljudske pobožnosti. *Tolminski rožar* ne opisuje samo sedmero žalosti, saj to ni zgolj pesem *Marija sedem žalosti*, temveč so to litanije *Žalostne Matere Božje*, pri katerih so Marijine trpke duševne bolečine natančneje opisane. *Tolminski rožar* v celoti pojejo tako, da duhovnik skozi péto (solistično) besedo opisuje življenje Marije ob Kristusu, ljudstvo pa ob vsakem navedku odpeva prošnjo.

Nekoč je prebivalcem južnonemškega Oberammergaua prizanesla kuga. Zato so se takrat vaščani zaobljubili, da bodo igro o križanju in vstajenju Jezusa Kristusa igrali vsakih deset let. To so uresničili prvič davnega l. 1634 in potem vsakih deset let (s kakšnimi izjemami) vse do dandanes. Tudi glasba ima v *Pasijonu* iz Oberammergau (1634→2010; premiera: 15. maja 2010) pomembno vlogo. Pri

tem je vodilni 48-članski mešani pevski zbor (s solistkami in solisti) in orkester. Ta zasedba zbora izhaja iz ducata, 12 Jezusovih apostolov, kar je v 48 glasovih zajeto z 12 soprani in alti, 12 tenorji in basi. Gre za žive glasbene vložke, ki jih je na samem posnetku (cedejki za slabih 80 min. glasbe) avtorjev Rochusa Dedlerja (1779–1822), Markusa Zwinka (roj. 1956) in zadnjega aktualnega dirigenta Michaela Bockleta (Križnar, *Pasijon*: 64). V Oberammergau gre za statično predstavo Kristusovega pasijona. V izredno akustičnem prostoru pravokotne osnove in tunelske strehe omenjeno zgodbo »prekinjajo« oz. spremljajo glasbene točke z živim orkestrom, zborom in (pevskimi) solisti. Glasba ima v oberammergauskem *Pasijonu* pomembno mesto. Dirigent vokalnih, inštrumentalnih in vokalno-inštrumentalnih vložkov, ki jih v *Pasijonu* ni malo, M. Bocklet, je hkrati poskrbel tudi za zgledne interpretacije – tako na cedejki kot na sami izvedbi. Za slednjo imajo izvajalci povsem profesionalne pogoje, kajti pod odrom je za približno 70-članski (operni) orkester zgrajena posebna jama, takšna, ki jo lahko vidimo samo še v opernih gledališčih.

Največji nemški baročni skladatelj 17. stol., Heinrich Schütz (1585–1672), je zapustil v svojem bogatem sakralnem opusu kar tri *pasijone*: *po Luki* (1653), *Janezov pasijon* (1665–66) in *po Mateju* (1666). V številnih tovrstnih delih se mu je posrečilo v glasbi spojiti zunanjo monumentalnost Italije oz. koncertantni slog, francosko-flamsko večzborje in germanski mysticizem. Svoj umetniški vrhunec je dosegel v delih oratorijske zvrsti, zlasti v *pasijonih*. V njih je povezal pridobitve *koralnega* in *motetičnega pasijona*: v prvem je bilo vse besedilo péto kot gregorijanski koral, v drugem pa so bile zboru zaupane vloge ljudstva, pripovedovalca evangelija in Kristusovih besed. Schütz se je zatorej odločil za t. i. *dramatični pasijon*, v katerem so vloge posameznih oseb zložene v enoglasnem stavku, besede ljudstva (*turbae*) pa v večglasnem.

Markov pasijon (1710–13) Reinharda Keiserja (1674–1739) je malo znano delo tega izrazito opernega in celo operetnega nemškega skladatelja. Na tem področju je veljal za centralno nemško (operno) osebnost, saj je mdr. zapustil ok. sto takih del, baročnih oper, od katerih so jih doslej odkrili le 26! Živel in deloval je v senci mnogo bolj pomembnih Nemcev tistega časa, kot so bili npr. G. Ph. Telemann, J. S. Bach in G. F. Händel. Zato pa je bil Keiser tisti, ki je v nemška sakralna dela – torej tudi v pričujoči *Markov pasijon* – prvi vnesel alegorične in komične elemente, pomembne za dramski glasbeni izraz. Bil je spreten tudi v karakterizaciji oseb. Italijanski in francoski glasbeni elementi (od l. 1703 tudi *italijanske / baročne / arije!*), kot so npr. dramatični recitativi in ariosi, so prvi oplemenitili tudi Keiserjeva cerkvena dela in njegove (posvetne) *trio sonate*.

Škofjeloški pasijon (ŠP; 1721, 1999–2000, 2009) naj bi bil zatorej neke vrste centralno glasbeno področje. To pa ne bo lahko, kajti prav v njegovi zapuščini je

ostalo bore malo muzike oz. podatkov o glasbi. Zato pa že v samem tekstu: *boben, Hozana, (dva) bobnarja, piskač, bobnar, David s harfo, glasbeniki, ... ŠP* je o. Romuald priredil v slovenščini; sam ali s pomočjo Tolminca o. Agatangela (?). Ker so v besedilu posebnosti (škofje)loškega in kraškega narečja, vprašanje omenjenega Romualdovega pomočnika še vedno ni razrešeno, morda pa je bilo besedilo prav nalašč prilagojeno preprostemu predstavljalcu. Besedilo *ŠP* se je ohranilo v avtorjevem rokopisu (v Šk. Loki), ki sta ga očitno napisali dve roki. Glede na gradivo smemo sklepati, da je v inštrumentalnem muziciranju, kolikor je bilo le-to aktualno v okviru pasijonskih iger in procesij, prevladoval posvetni ton. Čeprav o glasbenem deležu v *ŠP* govori tudi Romualdov načrt oz. navodila za izvedbo, med »... *razen tremi tamburisti in enega piskača ...*« ne moremo natančno sklepati, koliko je bilo v tej (prvi) verziji, »premieri« *ŠP* (pre)ostalnih oz. drugih muzikov. Poleg izvajalca na lutnjo so bili (za)gotovo to še piskači in verjetno tudi goslači. Glasbeni delež podobnih prireditev – pasijonskih iger in procesij, vključno s *ŠP* – po (glasbeni) umetniški kvaliteti in razvojni vrednosti res ni mogel biti velik, a je po svoje le pomenil prispevek k širjenju (slovenske) baročne glasbene miselnosti. Glasbeni dodatki Josipa Čerina slonijo na Romualdovem zapisu in na podlagi prvih izvedenih procesij *ŠP* in pa na dveh tabulaturah, ki sta se našli prav v Čerinovi zapuščini v *NUK* (v Ljubljani). Francoski ali nemški tip tabulatur, ki sta se v začetku baroka največ pojavljala, je še vedno nerazrešljiv. Tako sta obe omenjeni skladbi nastali neznano kdaj in kje, lahko pa izvirata celo še izza časov pred *ŠP* (1721)? Spet po drugi strani pa sta lahko le ostanek ali vložek njegovih kasnejših izvedb. Gre za dvojje lahkotnih, nepretencioznih del, za dvojje *menuetov* v 3/4- (in 4/4-) taktovskem načinu in v osnovni, C-durovi tonaliteti. 31 + 28 taktov, skupaj torej 59 taktov glasbe je Čerin transkribiral v današnjo sodobno notno pisavo in skladbi sta bili potem tudi že izvedeni (in elektronsko) javno predvajani (1992). Četudi sta skladbi še najbolj verjetno namenjeni lutnji, sta glede na izvorno in transkribirano notacijo primerni tudi za izvedbe s katerim od inštrumentov s tipkami: orgle ali/in čembalo.

ŠP se po daljšem času spet pojavi »še« l. 1930 na takratnem ljubljanskem *Radiu* na cvetno nedeljo. Eno njegovih prvih elektronskih oblik je pripravil N. Kuret. Za to priložnost (še bolj za naslednje odsrke predstavitve istega v Kranju, v letih 1932 in 1934) sta on sam in skladatelj in organist S. Premrl priredila in celo (v tisku) izdala besedilo in glasbene vložke *ŠP: Prolog, predigra, štirinajst slik in zaključni zbor Slovenskega – Škofjeloškega pasijona* (s popolno dramaturgijo, scenografijo, kostumografijo, režijskimi napotki ter uvodnimi besedami na 62 str.; Kuret, Niko, *Slovenski pasijon*, Kranj 1934) in *Glasbeni vložki (za Slovenski pasijon)* na 12 str.; Premrl, Stanko, *Glasbeni vložki*, Kranj 1934). Iz Kuretovega uvoda je razvidno, da je šlo v tem primeru za nekaj zgledov tujih podobnih procesij drugod

po svetu, ki pa so se za razliko od našega ŠP obdržale in bile kot take priča vseh dotedanjih razvojnih stopenj glasbenega gledališča tudi za štiri odrske postavitve v Kranju: 12., 13., 18. in 20. marca (1932). Zanje se v Premrlovih *Glasbenih vložkih* pojavijo naslednji naslovi pesmi, inštrumentalni vložki, nekateri novi, drugi spet upoštevajo že znane in aktualne cerkvene pesmi, npr.: *Fanfara* za dve trobenti in dve pozavni, cerkvena pesem za zbor (a cappella) ali s harmonijem *Srečen bil je človek v raju ...*, *Hosana – Fanfara* za dve trobenti in dve pozavni, Josip Levičnik, *Večerja zadnja je minila*, /Stanko Premrl ?/, *Žalostni veliki teden*, Josip Levičnik, *Tam na vrtu Oljske gore* za mešani zbor (a cappella), /Slovenska cerkvena ljudska pesem/, *Oko jokaj, srce pokaj* za mešani zbor a cappella (ali s harmonijem), Stanko Premrl, *O, grešnik, tu se ustavi* za mešani zbor (a cappella), Angelik Hribar, *Klic k pokori* za mešani zbor s harmonijem, n. n., slovenska cerkvena pesem/, *Daj mi Jezus, da žalujem* za mešani zbor in harmonij, Vinko Vodopivec, *Pod Oljkami* za mešani zbor s harmonijem, Gregor Rihar, *Jezusove svete rane* za mešani zbor in harmonij, Franc Kimovec, *K srcu Jezusovemu* za alt ali bariton solo in godala, ali: pater Hugolin Sattner, *Jezus trpeči* za godala, *Godalni kvartet*, ali Angelik Hribar, *Kak' zalivajo solzice* za mešani zbor (a cappella), Andrej Vavken, *Sveti križ* za mešani zbor in harmonij, in Stanko Premrl, *Veliki petek* za mešani zbor (a cappella).

Novo glasbo sta za spektakle (dnevne in nočne) v letih 1999–2000 in 2009 za nove postavitve ŠP v Šk. Loki prispevala Andrej Misson (roj. 1960) in Anton Potočnik (roj. 1951). Misson se je lotil treh spletov skladb, kar vse seveda zelo spominja na glasbeno askezo izvirnika o. Romualda. To so: spremljevalna glasba za otroški glas in portativ, inštrumentalni trio – piskač in dva bobnarja v 7. prizoru in sklepna pihalna godba v 20. prizoru. Za izhodišče na novo komponirane glasbe za novo postavitev ŠP v letih 1999 in 2000, sta avtorja izbrala in upoštevala *gregorijanski koral* na napev »*Lube moj oča inu Buh*«. Glasbena zgodba obeh avtorjev se začne z najbolj pogosto uporabo bobnov, najprej velikega bobna, ki dejansko v različnih kombinacijah tudi največkrat nastopa v zadnjih procesijskih oblikah ŠP, kar je tudi v skladu s frekvenco pojavnosti teh izrazov v Romualdovem izvirnem besedilu. Tam se boben, bobnar, ... pojavi najmanj 12-krat! Avtor vokalnega dela nove glasbe ŠP A. Potočnik je prispeval glasbo za enoglasni otroški zbor z naslovom *Adamovi otroci*. Na izvirno besedilo p. Romualda se je oprl na koral. Ta prinaša prvič in zadnjič sodobno adaptacijo sicer vseskozi enoglasno povzetih koralnih napevov – triglasje. A. Potočnik je za plastično ponazoritev groze pekla, ki nadgrajuje to strašno podzemno podobo, položil v usta hudičem triglasni, rondojsko ubrani in kitično besedilno zasnovani tekst Romualda Marušiča z naslovom »*Zdej, zdej, zdej ...*«. Posebni sklop pomeni vključitev številnih onomatopetskih glasbenih vložkov za predstavitev različnih cehev, ki organsko povezujejo ŠP v *četrtem prizoru – Cehi ...* Po izjavi enega izmed avtorjev inštrumentalne glasbe (A.

Missona) je tudi slednja v celoti nastala kot sodelovanje med njim in režiserjem ŠP (1999 in 2000) Marjanom Kokaljcem. Ti si sledijo takole: ... ceh kovačev (kladiva), lončarski in zidarski ceh (drgalni bobni), čevljarski ceh (deščice oz. kopita), pekovski ceh (kuhalnice ob spremljavi velikega bobna), mesarski ceh (noži), krojaški ceh (škarjice). Pojavi se spet omenjeni koral »*Lube moj oča inu Buh*« v izvirni obliki a cappella, sledi še *Hosana*, spet kot avtorsko delo A. Potočnika. Za obe vokalni deli a cappella je spet značilen izvorni koralni napev. Sledi iskriča in izvorna Missonova instrumentalna glasba, spet komponirana na zdaj že znani koral za »piskača in dva bobnarja«, konkretno za klarinet (v B) in dva mala bobna. Na voljo je zapis koralnega odlomka za napev *Kralja Hieronima*, solistični vložek a cappella. V Potočnikovem avtorskem delu na začetni verz Romualdovega izvirnega dramskega besedila »*Ah, Jezu, jest sem te velikokrat*« ... pa poje moški solist sam, solo, a cappella na 4-krat spremenjeni, modificirani koralni napev. Arija *Marije Magdalane* za sopran solo (a cappella) v *15. Prizoru – Križevem potu* je pisana na kitično besedilo »*Zdej, zdej*« ... in spet v izvirni, koralni obliki in vsebini, za kar je avtor A. Potočnik tokrat uporabil kar deset različnih začetkov, kjer je najbolj značilno začetno spreminjanje prvega intervala: čiste kvarte in male terce. »*Kdo je bil*«? sloni na vsega devetih uglasbenih notnih vrsticah. Ta je za solistični glas s spremljavo male, le dvostrunske harfe. V njem se skladatelj povrne v izhodiščni, uvodno izbrani koralni napev z naslovom »*Lube moj oča inu Buh*«, zdaj z jezikovno malce modificiranim naslovom »*Lubi moj oča*« ..., ki je hkrati tudi prevzeti naslov tega Davidovega napeva, tokrat spremljanega s prenosno, priročno (malo) dvostrunsko harfo. V finalu, *19. prizoru – Božjem grobu*, nastopijo *Gospodje muzikanti – Godba*. Zato so načrtovali sodelovanje dvanajstih izvajalcev, ki so hodili v pari. Zasedba je povzemala standardni inštrumentarij pihalnega orkestra: pikolo in flavto, dva klarineta, tri trobente, dve pozavni, tubo in štiri tolkala oz. tolkaliste. To je povsem ustrezalo prvotnemu sodelovanju inštrumentalistov v ŠP: piskač, brenkalist, tolkalisti, ki je tudi tedaj, pred stoletji določala dostopno zasedbo iz vrst ljudskih, mestnih, potujočih in dvornih glasbenikov. Avtor A. Misson se je za ta instrumentalni stavek spet odločil nasloniti se na gregorijanski koral. Še dodatno arhaičnost pa je poudaril z uporabo paralelnega organuma, prilagojenega zasedbi pihalne godbe. Tako je izhodišče te glasbe spet koralni napev »*Lube moj oča inu Buh*«. Nanj je avtor skomponiral žalno koračnico v variacijski obliki rondoja – stalni refren se izmenjuje s kupleti. Gibanje koračnice je izbrano hote, kajti glasbeniki delo izvajajo deloma promendano, najlažje pa je to izvedljivo v ritmu počasnega koraka. Po zdaj že novi režijski zamisli Boruta Gartnerja sta jo spet prispevala /prof./ Tone Potočnik in /dr./ Andrej Misson. Gre za neke vrste nadgradnjo vsega tistega, kar smo že slišali in videli pod istim avtorstvom v letih 1999–2000. Gre za iste in nove izvajalce, gre za isto in spet na novo komponirano

glasbo. Ta se večidel spet nanaša na gregorijanski koral, razširi možnost več vrst zborov in poveča glasbeni inštrumentarij do te mere, da (na začetku in koncu) slišimo *združeno pasijonsko pihalno godbo*. V zadnjo glasbeno nadgradnjo je v *ŠP* (2009) očitno po tovrstni režijski tradiciji posegel tudi B. Gartner, ki se je za navodila avtorjema glasbe T. Potočniku in A. Missonu angažiral do te mere, da je večino le-te iz predhodnih procesij (1999–2000) obdržal, dodal oz. spodbudil povečanje pevcev v *Adamovem zboru*, predvidel je podvojitev glavnih (pevskih) solističnih vlog, petje kralja Davida je obogatil z bordunom (vključitev novega zbora), sledila je nova zborovska skladba *Avizzo* (T. Potočnik). Novost je tudi novi (elektronski, »play back«) vezilni element nizkega borduna kot novi »idée fix« *ŠP* 2009.

Isto delo je bilo krstno uprizorjeno v *Drami Slovenskega narodnega gledališča* v Ljubljani 16. dec. 2000. Oblikovali so ga: avtor transkripcije Jože Faganel, režiserka in scenografinja Meta Hočevar, kostumografinja Jasna Vastl, dramaturg Igor Lampret, ljudska pevka Ljuba Jenče (roj. 1960), skladatelj Aldo Kumar (roj. 1954), koreografinja Tanja Zgonc in drugi. Zdaj je to vzporedna, scenska ali neke vrste sodobna »back ground« glasbena kulisa, zdaj spet je to povsem nova umetna glasba, ki ji zveza z Marušičevim izvirnim dramskim besedilom ni nič več kaj dosti pomembna. Ji je le izziv, vzrok ali povod za povsem nove kompozicije. Včasih se le-ta tu pa tam še ozre nazaj, v preteklost in zgodovinski izvirnik *ŠP* ali njegove morebitne ponovitve, adaptacije in posodobitve. Današnji (novi) časi in prostori pa od postavitve *ŠP* zahtevajo ali izzivajo povsem novo, sodobno umetniško govorico, kar lahko ugotovimo v dramski postavitvi M. Hočevarjeve le za njen dramski del in ne za glasbo.

Tu je še »nova« uglasbitev slovenskega skladatelja Alojza Srebotnjaka (1931–2010) *Škofjeloški pasijon* za (štiri) solo glasove, mešani zbor in orkester (1999–2000). Ta nova skladba oratorijskega tipa je bila krstno izvedena v Ljubljani, 8. mar. 2002 v *Gallusovi dvorani Cankarjevega doma*, ponovitev iste pa je bila na Mestnem trgu v Škofji Loki (29. jun. 2002). Že dosedanje posebne in tematske obravnave pomena in vloge glasbe v besedilu Romualdovega *ŠP* iz davnih let 1721–1765, aktualnost teksta in pa različne nadgradnje, so vsakič pomenile tudi »novo« glasbo. Kažejo na aktualnost scenske glasbe za vsako novo postavitev le-tega. Povsem normalno je, da je skladatelj uporabil sodobno simfonično govorico s sodobnim inštrumentarijem in pa arhaične poglede na vokalne parte: tako pevskih solistov kot zbora. Glasba postaja vedno bolj integralni, sestavni del (dramske) postavitve, v tem - Srebotnjakovem primeru - pa še čisto glavni del, glavni izziv in taki so tudi rezultati.

Tu so še neohranjeni *pasijoni* nemškega baročnega skladatelja Georga Philippa Telemanna (1681–1767). Ker je bil izjemno plodovit in vsestranski ustvarjalec

vseh glasbenih oblik in zvrsti, je ustvaril med njimi tudi številna dela neminljive lepote. Od velikega števila del pa se jih je nemalo tudi ohranilo. Žal je taka tudi usoda njegovih liturgičnih del. Tako med *kantatami* za več kot 23 cerkvenih let, 15 *maš*, *motetov*, 22 *psalmov*, kar 46 *pasijonov*, 6 *pasijonskih oratorijev* in drugih del, ne moremo reči drugega kot to, da so neohranjeni; zato seveda na tem mestu ne moremo reči nič kaj značilnega ali drugačnega, kot pa to velja za preostalo Telemannovo glasbo: bila je izraz novih občutij, njegova dela so bila vsečna in duhovita že takrat ob nastanku in prvih izvedbah; bila so iskreča in prepletena s kolorističnimi učinki.

Zato pa imamo veliko več sreče z dvema povsem ohranjenima *pasijonoma* J. S. Bacha (1685–1770; od sicer štirih nastalih): *Janezov* (1723) in *Matejev* (1729); neohranjena sta Bachova *Markov* in *Lukov pasijon*. Oba ohranjena in pogosto izvajana (le v koncertni obliki!) sta nastala v t. i. zadnjem skladateljevem obdobju, po letu 1723, in sodita v Bachovo leipziško (ustvarjalno in bivanjsko) obdobje. Zanj je bilo to obdobje številnih in napornih dolžnosti. Bach se je kljub temu z nezmanjšanim poletom predajal svoji umetnosti oz. ustvarjalnosti. Tako kot preostali Bachov opus tudi oba omenjena *pasijona* temeljita na kontrapunktu: vsi glasovi imajo samostojnost gibanja in individualno fiziognomijo. Kontrapunktično tkivo je avtor bogatil s kontrastnimi črtami ariosa in s tem združil odlike slogov dveh obdobj. Posebno navdušuje moč njegove umetniške inventivnosti, s katero je obravnaval besedila v vokalnih delih. V njegovi glasbi sicer ni tiste živobarvnosti kot v delih njegovega velikega sodobnika G. F. Händla, a to zato, ker je bil J. S. Bach predvsem filozof in lirik.

Pasijon fra. dr. Karla Gržana je pravzaprav neke vrste koncertna ali tudi statična postavitvev ŠP (*Kapucinski samostan* Šk. Loka, 1981, postavila Peter Jamnik in A. Misson z *Odrom Galerija*). Po dosegljivi zabeležki v *Kroniki* (*Kapucinski samostan* Šk. Loka, IV: 10) so ga postavili ob takratni 260-letnici prve izvedbe ŠP. Na zamisel, da bi ga postavili v cerkev (ž. c. sv. Ane v Šk. Loki) je prišel K. Gržan. Za to je naprosil mladince – vseh z zborom je bilo komaj 16 – P. Jamnika iz sosedstva (Novi svet, op. pisc.!), oskrbel vse tehnične potrebščine, pater Rafael je organiziral svoj (moški) pevski zbor in v kratkem času – bilo je menda vsega skupaj 12 vaj, so se – ne brez težav in velike potrpežljivosti – toliko privadili primernemu prednašanju teksta v izvirniku, da so kar lepo podali svoje vloge. Kot se tega oddaljenega dogodka spominja eden od sokreatorjev A. Misson: »... je šlo za razpoložensko glasbo, glasbo za ozadje (*background*) in zvočne efekte, saj je imel režiser Jamnik razmeroma jasno predstavo o vlogi glasbe ... ». Nekaj prizorov ŠP je bilo izvedenih tudi v osrednji (škofje)loški ž. c. sv. Jakoba. Istočasno je tudi »konkurenčna« skupina škofjeloškega *Ljudskega odra* v *Knjižnici* »Ivana Tavčarja« izvedla nekaj krajših odlomkov ŠP in sicer na veliki petek, 10. apr. 1981

po zamisli Janka Kreka. Šlo je bolj za literarni večer kot za kaj drugega. Pred to, velikonočno koncertno izvedbo pa se je po istem viru zgodila še krajša izvedba ŠP (5. postna nedelja, 5. apr. 1981).

Podoben ŠP je bil izveden ob otvoritvi nove ž. c. Vseh svetih (na Žalah) v Ljubljani, 22. apr. 1987. Ta postavitev je tesno povezana z današnjim (upokojenim) župnikom Antonom Rojcem, nekdanjim kaplanom v Šk. Loki in kasnejšim župnikom v Ljubljani. Očitno je prinesel s seboj iz Šk. Loke idejo o ŠP, ki sta jo v gledališkem in glasbenem vidiku osmislila »stara« znanca ŠP P. Jamnik in A. Misson. Tudi v tem primeru je šlo za neke vrste transmisijo že znanih škofjeloških poskusov.

Za *Pasijon* (1818→1990) Slovenca Andreja Šusterja Drabosnjaka je značilna cerkvena pesem *Liepa roža*. Njen glasbeni delež povzemamo po eni od modernih postavitev 16. jun. 1990 v Globasnici/Globasnitz na Koroškem (Avstrija). Gre za statično, odrsko postavitev, v glasbenem oziru pa ga predstavlja »le« štiriglasna cerkvena pesem *Liepa roža* a cappella, tj. brez spremljave. Ta je za razliko od glasbe v ŠP predpisana (natisnjena) v celoti z napevom in besedilom. Od vsega začetka je bilo tudi predvideno, da to preprosto pesem med posamičnimi prizori sicer izključno gledališkega besedila popestri omenjeno petje, ki se mu ponavadi pridruži še petje avditorija-publike-občinstva. Ta posebnost tega *Pasijona* velja že od nekdanj: »(...) *Odmore med prizori so izpolnili s petjem (postnih) pesmi* (...)«. Kljub temu, da je Drabosnjakov *Pasijon* nastal šele v 19. stol., ima še kaj skupnega s ŠP, čeprav ŠP še vedno prednjači po svoji dinamiki kot procesijska gledališka oblika Kristusovega trpljenja. Tudi v primeru Drabosnjakovega *Pasijona* gre za še en »slovenski pasijon«. Širše slovensko etnično območje (Slovenija, Koroška) pa ga je vedno bolj primerjalo s tistim nemškimi – v Oberammergau.

Nemec Karl König je prispeval v okviru *Pasijonske igre* (1945→Bled, 5. avg. 1990 v okviru 6. *Festivala IDRIART* v blejski *Festivalni dvorani* v nemškem jeziku) še en primer statične gledališke, dvoranske igre oz. *pasijona*. Izvedla jo je igralska skupina prebivalcev *Camphill* iz vasi Lehenhoff ob Bodenskem jezeru brez kakršnekoli (scenske) glasbe.

Kombinacijo petja (mešani pevski zbor) in instrumentalne glasbe ter recitacije je v letu 1990 na Slovenskem pomenila izvedba *Pasijona po Očetu* Italijana Luciana Sampaolija (roj. 1955) na besedilo Bruna Sacchija. Njegova (italijanska) praižvedba je bila v avgustu 1990 v Rimu, potem pa smo ga slišali z italijanskim recitatorjem Giuliom Bosettijem, mešanim pevskim zborom *Slovenskih madrigalstov* (zborovodja Janez Bole), *Camerato Labacensis* (= *Komorni orkester RTV Slovenija*) in našim, slovenskim dirigentom Stojanom Kuretom, še slovensko izvedbo v Ljubljani (ž. c. sv. Vida v Šentvidu nad Ljubljano), 12. nov. 1990 v (izvirni) italijanščini. To je še eno nescensko (koncertno) glasbeno in ne gledališko delo,

torej še bolj statično kot gledališke postavitve *ŠP* in torej še veliko dlje od njegove procesijske oblike. V tem delu se religiozna tematika prepleta s povsem posvetno. Vloga recitatorja, pripovedovalca (bralca testa, kar poznamo sicer iz *oratorija*) pa je dvojna: zaradi dokaj okrnjenega števila vlog nastopa tudi kot dramska oseba za tvorjenje dialoga, kolikor ga seveda omenjeni libreto sploh dopušča. V celotnem delu gre bolj za pripoved kakor pa za določeno dramsko dejanje. Kolikor pa slednjega že je, je največkrat v dialogu: zbor ali recitator z glasbo.

Bohuslav Martinů (1890–1959) je prispeval glasbeni *La Passion Grecque/Grški pasijon* (1955–58). Na sporedu francoske *Opere du Rhin* is Strasbourga je bil 30. apr. 1991 v mestnem gledališču v bližnjem v Mulhouseu. Obsežni glasbeno-dramski tekst so izvedli kot *opero-oratorij*. Šlo je za scensko izvedbo sicer koncertantno zasnovanega *oratorija* v štirih zajetnih dejanjih z vključevanjem recitatorja, številnih pevskih solistov, simfoničnega orkestra, zbora in baleta. Dirigent je bil (nekdanji general) poljski dirigent Robert Satanowski (1918–1997). Omenjeno delo so nekajkrat ponovili še v bližnjih (francoskih) mestih: Strasbourg, Mulhouse in Colmar v izvirnem (francoskem) jeziku oz. libreto. V njem je bilo moč slišati vse skladateljeve neoklasicistične tendence, tako značilne za tisti čas nastanka *Grškega pasijona*

Jamnik-Missonova (P. Jamnik in A. Misson) koncertna izvedba *ŠP (Oder Galerija, Škofja Loka, 27. feb. 1992)* je pomenila še enega od takratnih vzdrževanj pasijonskih kondicij. Jamnikova igralska skupina in čembalist A. Misson (s trobentačem Matjažem Križnarjem) so nastopili le z nekaterimi slikami kot »background«/zvočna kulisa siceršnjemu *Blaznikovemu večeru*. Tega je na tematiko *ŠP* vodil Vincencij Demšar. Posebnost tega večera je bil gost, ljubiteljski dramski igralec Franc Trefalt, ki je v zadnjih Debeljak-Kuret-Premrlvih postavitvah v Škofji Loki in Kranju igral vlogo *Kristusa*.

Radijska izvedba *ŠP* v režiji Aleša Jana in z novo komponirano glasbo Janija Goloba (*RTV Slovenija/Radio Slovenija, 1992*) je prinesla še eno od novih (medijskih) razsežnosti *ŠP* (saj je bila pozneje celotna glasba in radijska igra izdana na zvočnih kasetah *ZKP RTV Slovenija, Ljubljana 1992*). Šlo je za prvo integralno dramsko izvedbo celotnega besedila in prvo v tem mediju. Po najbolj znanem diplomatičnem prepisu *ŠP* Jožeta Faganela in v prevodih Primoža Simonitija so sodelovali pri tem projektu igralci vseh slovenskih gledališč. Za to priložnost je slovenski skladatelj Jani Golob (roj. 1948) napisal še eno (scensko) glasbo, tokrat prvič za (pevske) soliste, otroški in mešani zbor in simfonični orkester. Celotno izvedbo s *Simfoniki RTV Slovenija* je dirigiral Marko Munih.

ŠP (nagrajeni pa nikoli izvedeni projekt Lojzeta Domanjka in njegove ekipe *Locopolis, Kranj-Šk. Loka, 1992*) je bil pravzaprav eden prvih pedigréjev ali predtaktov kasnejših, sodobnih, spektakularnih in dandanašnjih kolosalnih izvedb *ŠP*

v izvorni procesijski obliki. V njej so poleg nosilca in (predvidenega) režiserja Lojzeta Domanjka sodelovali še dramaturg Janez Vencelj, lektor Ludvik Kaluža, scenograf Vili Eržen, kostumografinja Mihaela Žakelj in Irena Pajkič, glasbeni opremljevalec Franc Križnar, za marketing pa je bilo predvideno podjetje *Consortes, d. o. o.* Glasbena oprema je temeljila na (zgodovinskih) izsledkih podobnih procesij doma in v svetu, na ohranjeni avtentični zapisani glasbi tistega (baročnega) časa na Slovenskem s spoštovanjem vseh avtorjevih-Romualdovih glasbenih dodatkov v samem izvorniku *ŠP* in sekundarnih muzikoloških virov.

Razborski pasijon v ž. c. sv. Janez Krstnika na Razborju pod Lisco – Sevnica (*RaP*; 1998→) predstavlja vsakoletne scenske postavitve Gržanovega (frater dr. Karel G.) *pasijona*. V glasbenem smislu je zanj značilna posneta (»back ground« na »play beck«) glasba, ki je prav zato lahko tudi umetniško odlična (odlomki glasbenih del J. S. Bacha, A. Vivaldija, R. Straussa, Vannese Mae, Tima Ricea in A. L. Webbra iz filma *Jezus Kristus*, iz filma *Mission/Misija* idr.) in predstavlja neke vrste vezilo med slikami. V živo nastopi le en bobnar.

Ribniški pasijon (*RiP*; 2007→) upošteva v principu nadgradnje vse od njegovega začetka neke vrste glasbeno nadgradnjo. To pomeni, da v smislu scenske glasbe uporabljajo (redke slovenske) postne pesmi, glavnina le-te pa je zabavna oz. punk, /trdi/ rock in druge tovrstne smeri. Le-to v živo izvaja mladinska glasbena skupina *I. K. S.* (= *In Kristus Sredi*). Gre za skoraj 30-članski vokalno-instrumentalni sestav (med člani razberemo: Boštjan Dejak, Nejc Ilc in Jure Zabukovec /kitare/, Andraž Nadler /bobni/, Ana Pucelj /violončelo/ in Tadej Trdan /klaviature/; ust. 2003; vodje: Simona in Marijana Korošec, Lucija Gelze in Ana Pucelj). Avtorsko glasbo največ pišeta N. Ilc in T. Trdan (na tematiko Kristusovega trpljenja: *Bičanje, Pieta, Jezus za 30 srebrnikov, Zakrament izdaje, Judov poljub, Od Kajfe do Pilata, Pilat. Meči bolečine, Ko v temni noči, Vzemi srce moje, Epilog, ...* Med vokalnimi deli pa zasledimo še izvedbe *Umetniškega društva* župnijskega pevskega zbora iz Ribnice. Tako kot se vsa ta leta nadgrajuje gledališka podoba *RiP*, se nadgrajuje in povečuje tudi vloga glasbe v njej, še vedno zasidrana v (trdem) rocku in v kombinaciji z vokalno (slovenske postne pesmi) in vokalno-instrumentalno glasbo.

POSKUS PRIMERJAVE IN ZAKLJUČEK

V okviru nakazanih določenih razmerij posameznih *pasijonov* do *ŠP* (1721) je tako nakazan (pra)začetek posamičnih tovrstnih glasbenih, gledaliških in celo radiofonske oblike *pasijonov* doma in v svetu. Pri nekaterih novodobnih in najpomembnejših, zlasti tistih, ki se tudi redno ponavljajo na repertoarju, smo že nakazali njihove karakteristike in nanizali odnose (razlike: prednosti ali pomanjkljivosti) do *ŠP*. Od (uvodnega) *Tolminskega rožarja* kot samo ene od popularnih (slovenskih) postnih in litanijskih pesmi iz 15. stol. smo skušali nekako nakazati

tudi začetek *ŠP*, četudi neposreden vpliv ali celo odnos do *ŠP* v tej verziji ni dokazan. Eden največjih tovrstnih statičnih evropskih *Pasijonov* je zagotovo tisti v Oberammergau (1634), ki se pojavlja v neposredni bližini *ŠP* slabih sto let pred njim. Bistvena skupnost obeh je skoraj avtentično besedilo o Kristusovem trpljenju, seveda z nekaterimi (lokalnimi) posebnostmi, največja razlika med njima pa je v statiki (gledališki postavitvi za razliko od procesijske o. *ŠP*). Glasba v obeh igra zelo pomembno in ne le zgolj »back ground«, tj. scensko vlogo. V obeh *pasijonih* gre za pomembne (gledališke) vložke, vsi po vrsti pa se spogledujejo v dandanašnjih postavitvah z novo komponirano glasbo. Tukaj bi bilo morda celo neumestno iskati kakšne bistvene povezave, saj že njihova tako različna režijska postavitvev skoraj diktira različne pogoje za izvedbo le-te; v vsebinskem in oblikovnem pogledu. Da pa gre pri enem in drugem za teatralno spektakularnost, celo za kolosalnost, pa enega kot drugega vrača v tisti pračas njihovih nastankov, torej v barok. Zagotovo je bilo v samem začetku obeh *pasijonov* še najbolj prisotno ljudsko petje in ljudsko godčevstvo. Od samo glasbenih *pasijonov* primerjamo tukaj vse tri (ohranjene) *Pasijone po Luki*, *Janezov pasijon* in *Pasijon po Mateju* začetnika nemške baročne glasbe Heinricha Schütza. Tu je še *Markov pasijon* še drugega, manj znanega nemškega baročnega skladatelja Reinharda Keiserja. Povsem jasno je, da je podobna ali enaka s *ŠP* le vsebinska nit, o oblikovni, ker gre zdaj za izključno glasbena dela, torej za vokalno-instrumentalne skladbe s povsem drugimi zakonitostmi, pa ne moremo več govoriti. Kajti glasbeni *pasijon* je posebna in obsežna vokalno-instrumentalna glasbena forma, oblika, ki se je vse od 13. stol. odvijala v skladu z glasbenim razvojem; s tem, da je obdržala svoj »lajtmotiv«, vodilni motiv: Kristusovo trpljenje spet samo kot vsebinsko enakost z vsemi preostalimi *pasijoni*. Ker je avtor *ŠP* (1721) oče Romuald Štandreški alias Marušič zagotovo poznal tako *Tolminskega rožarja* kot številne (slovenske) postne pesmi, je kaj od vsega navedenega morebiti tudi uporabil v smislu »scenske glasbe« v *ŠP*? Dokazov o tem, litanijskem petju v *ŠP* ni. Morda pa nanje aludira povsem nova glasba za zadnjo postavitev *ŠP*, ki jo je skladatelj Andrej Misson napisal za to priložnost prav na osnovi cit. *Tolminskega rožarja*? Tudi o. Romuald naj bi *Rožarja* poznal, saj je izhajal (po rodu iz bližnjega Štandreža na Goriškem) in se je potem od Celja prek Škofje Loke za konec svojega življenja spet vrnil v goriški kapucinski samostan. Četudi je rokopisno dramsko besedilo *ŠP* najvrednejše delo slovenskega literarnega baroka, v teh ozirih dodajamo temu še vse druge gledališke oz. dramske elemente, kjer je prav glasba eden od pomembnih in zato v teh okvirih le-ta izstopa kot posebej izpostavljena. Delna potrditev te teze so zagotovo tudi vse novodobne postavitve, ki so tako ali drugače (vse od prvih Romualdovih besed v samem diplomatičnem in večjezičnem besedilu-libretu *ŠP*) terjali novo glasbo: od samega začetka *ŠP* pa vse do dandanes, od 1721, prek 1932–34

(s Premrlovimi glasbenimi vložki), let 1999–2000 in 2009 z novo glasbo Andreja Missona in Antona Potočnika, do vseh tistih, ki tako ali drugače postavljajo ŠP tudi še na oder *Drame SNG* v Ljubljani (2000) do povsem nove, kantatne vokalno-instrumentalne skladbe slovenskega skladatelja Alojza Srebotnjaka (2002). Tu gre spet kot pri uvodnih glasbenih *pasijonih* za povsem novo skladbo, za delo za štiri pevske soliste, (mešani) zbor in (simfonični) orkester. Podobno velja za cel splet kar 46 (glasbenih) *pasijonov* naslednjega nemškega baročnega skladatelja Georga Philippa Telemanna, od katerih pa se prav nobeden ni ohranil do dandanašnjih dni. Zato pa sta tu še dve monumentalni baročni glasbeni freski, spet (samo) dva ohranjena (glasbena) *pasijona* morda enega največjih baročnih skladateljev, slovitega J. S. Bacha. Zanje velja kot za vse doslej omenjene (glasbene) *pasijone*, da jih vrednotimo s povsem drugimi (glasbenimi) kriteriji. To pomeni, da jih, izključno z njihovo vsebino o Kristusovem trpljenju, lahko le malce primerjamo s ŠP, in sicer ŠP, ki ga je (1981) postavil v škofjeloški Kapucinski samostan fra. Karel Gržan in je samo ena od njegovih siceršnjih variant. Kako bi sicer to moglo biti drugače v hiši njegovega prvotnega nastanka? Bolj ljudski kot ne pa je zagotovo *Pasijon* (1818) Slovenca Andreja Šusterja Drabosnjaka onstran Karavank, torej na slovenskem etničnem ozemlju sosednje Avstrije. Zanj je značilna še ena postna pesem *Liepa roža*, ki se v znamenju litanijske povezave med izvajalci in obiskovalci, spet na statičnem odru, poraja kot vez med enimi in drugimi. Saj prav njihovi ehi pomenijo neke vrste organsko in v trdno vero speti cikel besede in petja; samega petja, brez instrumentov, kar je še ena od značilnosti tega etničnega geografskega prostora. Nemeč Karl König je z dramsko *Pasijonsko igro* (1945–90) in s kompletno odsotnostjo glasbe daleč od ŠP, z vsebino pa popolnoma izenačen. V glasbenem delu Italijanov Luciana Sampaolija in pisca libreta Bruna Sacchija (1990) gre spet za sodobno in izključno glasbeno recitacijsko predstavo (za recitatorja, zbor in orkester), torej še za enega od koncertnih ali glasbenih *pasijonov*. Tudi *Grški pasijon* švicarskega skladatelja češkega rodu Bohuslava Martinůja predstavlja še eno veliko glasbeno scensko vokalno instrumentarno fresko. Korelacije z vsemi navedenimi, zlasti še s ŠP so – razen z njegove vsebino – neumestne. Morda pa so v tesni povezavi z grško ortodoksno ali pravoslavno cerkvijo? Naslednji trije (navedeni) *pasijoni* iz različnih medijev so tesno povezani s ŠP, saj malone pomenijo samo različne izvedbe enega in istega dramsko literarnega besedila ŠP. To so: koncertna izvedba režiserja Petra Jamnika in glasbenika Andreja Missona na *Loškem gradu*, radijska, torej elektronska izvedba na *Radiu Slovenija* (RTV Slovenija) pod režijskim vodstvom Aleša Jana in skladatelja Janija Goloba, ki je prvič komponiral vokalno-instrumentarno fresko za (pevske) soliste, dva zbora (otroški in mešani) in simfonični orkester na to tematiko. Celoten ŠP pa je po radijski premieri izšel še na dveh (zvočnih) kasetah (*ZKP RTV Slovenija*, Ljubljana 1992). Tukaj je podoba

(razen) glasbe identična avtorjevemu zapisu (o. Romuald) *ŠP*. Tu pa je še neizvedeni projekt režiserja Lojzeta Domajnka, ki je zmagal na javnem natečaju *Občine Škofja Loka* (1992) s skupino *Locopolis*. Ta projekt je v celoti upošteval dramsko besedilo in vse dotedanje postavitve *ŠP* (spet v različnih medijih). *Razborski pasijon* glasbeno ni toliko zanimiv, da bi ga bilo potrebno posebej izpostavljati, četudi gre pri njegovi postavitvi za dokajšnjo vlogo posnete in raznolike glasbe (background). *Ribniški pasijon* prav tako razpolaga z živo scensko glasbo, kjer pa je najpomembnejše to, da edini od vseh doslej obravnavanih *pasijonov* glasbeno »stoji in pade« na t. i. punku, (trdem) rocku. To je za zdaj edini primer vseh glasbenih obravnav *pasijonov* doma in v svetu.

IZVLEČEK

Pasijon (= Kristusovo trpljenje) kot del evangelija v liturgiji je tudi vokalno inštrumentalna skladba z nabožno vsebino. Avtor se dotika kronološke pojavnosti glasbe tako pred samim *Škofjeloškim pasijonom* (*ŠP*), vključuje v to *Tolminskega rožarja* iz 15. stol. - samo eno od »lokalnih« starosvetnih postni pesmi -, ga primerja s *Pasijonom* v Oberammergau (1634→2010), se dotakne oz. samo omeni glasbene *Pasijone: po Luki* (1653), *Janezov pasijon* (1665-66) in *Pasijon po Mateju* (1666) Heinricha Schütza, *Markov pasijon* (1710) Reinharda Keiserja in *Škofjeloški pasijon* (oče Romuald = pater Lovrenc Marušič; 1721, 1999–2000, 2009). Ta že v samem tekstu: *boben, Hozana, (dva) bobnarja, piskač, bobnar, David s harfo, glasbeniki, ...*, z dvema baročnima tabulaturama (da capo arija kot dodatek *ŠP* J. Čerina l. 1924) utemelji pomen glasbe. To nadaljuje v *Slovenskem pasijonu* (priredba besedila Niko Kuret, *Glasbene vložke* prir. Stanko Premrl; 1934), novi glasbi v *ŠP* 1999–2000–2009 avtorjev Andreja Missona in Antona Potočnika, novi glasbi za dvoje »novih« postavitvev Romualdovega *ŠP* v letih 2000–2002 (dramska postavitvev *ŠP* v režiji Mete Hočever in glasba Alda Kumarja, Ljobe Jenče, ...) in *ŠP* Alojza Srebotnjaka (2002; *kantata*). Tu so še neohranjeni *pasijoni* Georga Philippa Telemanna, dvoje *pasijonov* Johanna Sebastiana Bacha: *Janezov* (1723) in *Matejev* (1729). Sledi *Pasijon* fra. Karla Gržana (*Kapucinski samostan* Šk. Loka, 1981, postavila Peter Jamnik in A. Misson), za *Pasijon* (1818→990) Slovenca Andreja Šusterja Drabosnjaka pa je značilna cerkvena pesem *Liepa roža*. Nemeč Karl König je prispeval *Pasijonsko igro* (1945→), Italijan Luciano Sampaoli (bes. Bruno Sacchi) *Pasijon po Očetu* (1990), Bohuslav Martinů pa glasbeni *La Passion Grecque/Grški pasijon* (1955–58). Jamnik-Missonovi (P. Jamnik in A. Misson) koncertni izvedbi *ŠP* (*Oder Galerija*, Škofja Loka, 27. feb. 1992) je sledila radijska izvedba *ŠP* v režiji Aleša Jana z novo komponirano glasbo Janija Goloba (*RTV Slovenija/Radio Slovenija*, 1992), *ŠP* (nagrajeni pa nikoli izvedeni projekt Lojzeta Domajnka in nje-

gove ekipe *Locopolis*, Kranj-Šk. Loka, 1992), *Razborski pasijon* (Razborje pod Lisco – Sevnica, 1998→), *Ribniški pasijon* (2007→) itd.

Ključne besede: vokalno inštrumentalna skladba, *Tolminski rožar*, *Pasijon* v Oberammergau, Heinrich Schütz, Reinhard Keiser, oče Romuald = pater Lovrenc Marušič, Josip Čerin, *Slovenski pasijon*, Niko Kuret, Stanko Premrl, Andrej Misson, Anton Potočnik, Meta Hočevar, Ljoba Jenče, Alojz Srebotnjak, G. Ph. Telemann, J. S. Bach, Andrej Šuster Drabosnjak, *Liepa roža*, Karl König, *Pasijonska igra*, *Pasijon po Očetu*, Luciano Sampaoli, Bohuslav Martinů, *La Passion Grecque/Grški pasijon*, Karel Gržan, Peter Jamnik, Aleš Jan, Jani Golob, Lojze Domajnko, *Razborski pasijon*, *Ribniški pasijon*.

LITERATURA

- Florjančič, Alojzij, Pavel: *Novejše pasijonske uprizoritve na Slovenskem* (v: *Pasijonski Doneski*, Muzejsko društvo, Škofja Loka 2009, str. 69–88; ur. Alojzij Pavel Florjančič).
- Gartner, Borut: *Škofjeloški pasijon 2009 – glasba*, avtorjev tipkopis, Reteče/Škofja Loka, 14. 1. 2011 (orig. hrani avtor).
- Glasba, Škofjeloški pasijon* (prof. Tone Potočnik in dr. Andrej Misson), cedejka z 20 točkami – odlomki iz ŠP, 2009 (47.12 min. glasbe; *Celjska Mohorjeva družba in Občina Škofja Loka*, Škofja Loka 2009).
- Gril, Janez: *Več kot gledališki dogodek/Predstavitve Škofjeloškega pasijona* (v: *Družina*, L. 11/1992, 15. 3. 1992, str. 11).
- Ilc, Nejc: elektronska pisma (z dne 3., 4. in 8. 1. 2011; orig. hrani avtor).
- Imperl, Matej: elektronski pismi (z dne 5. in 6. 1. 2011; orig. hrani avtor).
- Jan, Aleš: *Škofjeloški pasijon* (v: /2./ zbornik *Muka kao nepresušno nadahnuće kulture, Pasijonska baština Hrvatske*, Zagreb 2001, str. 249–54).
- Komavec, (Marty) Maša: *Tolminski rožar, starosvetna ljudska pobožnost* (v: *Radio Slovenija*, oddaja na *tretjem programu – programu Ars*, *Slovenska zemlja v pesmi in besedi*, 15. apr. 2003, 20.00.–20.30. = 30 min., urednica Jasna Vidakovič).
- Kralj, Angel, (brat) kapucin: elektronsko pismo (z dne 31. 12. 2010; orig. hrani avtor).
- Križnar, Franc: *Genealogija glasbene dramaturgije Škofjeloškega pasijona*, ur. in izdal Jernej Antolin Oman, Škofja Loka, Puštal 2010.
- Križnar, Franc: *Glasba Škofjeloškega pasijona* (v: *Doneski Loških razgledov*, L. 2006, št. 12, Škofja Loka 2006, str. 57–71; ur. Alojzij Pavel Florjančič).
- Križnar, Franc: *Glasbena dramaturgija Škofjeloškega pasijona* (v.: *Loški razgledi*, L. 38/1991, Škofja Loka 1991, str. 131–70).
- Križnar, Franc: *Pasijon v Oberammergau – v bavarski vasi letos spet križajo Jezusa Kristusa* (v: *Ampak*, L. 11/2010, št. 9–10, str. 64–66).
- Kumer, Zmaga: *Rožar v Tolminu* (v: *Glasilo Tolminski verski list*, L. 8/1981, št. 2, april 1981, str. 2–3).
- Musica sacra slovenica, Slovenski komorni zbor*, Ljubljana 2004 (v: Škulj, E., VI., *Bogoslužne vsebine pesmi/Postne pesmi* /6–7/, str. 141–43).
- Misson, Andrej: elektronsko pismo (z dne 4. 1. 2011; orig. hrani avtor).

- Oražem, France: *Postni čas* (v: *Postne in velikonočne pesmi*, Ljubljana 1978, str. 3).
- Oražem, France: *Vloga ljudskega petja v bogoslužju* (v: *Cerkveni glasbenik*, 72/1979, str. 65–69).
- P. F. (F. P.): *Škofjeloški pasijon/Radijska izvedba* (v: *Družina*, L. 11/1992, 8. 3. 1992, str. 6).
- Počivalšek, Damjan: elektronsko pismo (z dne 14. 1. 2011; orig. hrani avtor).
- Razborski pasijon*, DVD, posnetek 31. mar. 2006, *Studio 2*, Sevnica 2007.
- Rojc, Anton: elektronski pismi (z dne 6. in 12. 1. 2011; orig. hrani avtor).
- Škofjeloški pasijon & Ekstaza smrti /Alojz Srebotnjak*, CD, *RTV Slovenija – Radio, ZKP RTV Slovenija, Občina Škofja Loka*, 2004.

Franc Saleški Finžgar

PASIJON

TRPLJENJE IN SMRT JEZUSA KRISTUSA¹

Prva slika

Jezusov prihod v Jeruzalem

Druga slika

Sveta večerja

Tretja slika

Posvetovanje velikega zbora

Četrta slika

Jezus na Oljski gori

Peta slika

Jezus pred velikim zborom

Šesta slika

Jezus pred Pilatom obtožen

Sedma slika

Herod

Osmo slika

Jezus na smrt obsojen

Deveta slika

Križev pot

Deseta slika

Kristusovo križanje

Enajsta slika

Vstajenje

¹ To je prvi javni natis dramskega besedila Franca Saleškega Finžgarja, ki je bilo napisano leta 1896. Na ohranjenih tipkopijskih primerkih iz Kapiteljskega arhiva Novo mesto je pod naslovom dela napisano: *Po L. Deutschu prevedel in priredil F. S. Finžgar.*

Osebe:

Jezus Kristus
 Marija, njegova mati
 Marija Magdalena
 Apostoli
 Peter
 Janez
 Jakob
 Judež
 Jožef iz Arimateje
 Veronika, njegova sorodnica
 Simon iz Cirene
 Nikodem
 Angel
 Poncij Pilat
 Kajfež, veliki duhoven
 Jakim, farizej
 Jonadab
 Abdija, poslanec velikega zbora
 Gesmas, razbojnik
 Dismas, razbojnik
 Stotnik
 Ljudstvo, duhovniki, vojaki, apostoli, spremstvo, sodniki, pismarji
 in sluge.

Prva slika

JEZUSOV PRIHOD V JERUZALEM

Prizorišče: Trg Jeruzalemskega mesta, ulice na levo in desno

1. prizor

Jožef, Veronika

Jožef: */sedi pred svojo hišo in pripoveduje svoji hčerki Veroniki/* Ob tem času so praznovali otroci Izraela praznik opresnih kruhov, veselili se sedem dni, ljudstvo je prihajalo iz Judeje in Izraela. Veselje, kakršnega ni bilo od Salomonovih časov, je vladalo po mestu – in

–

Veronika: */ga prekinel*

Slušaj, od tamkaj prihajajo čudni glasovi. Ne da bi se bila pripetila kakšna nesreča.

Jožef: Tega Bog varuj. */vleče na ušesa/*

Slišim jasne klice radosti, ki done kakor škrjančkovno žgolenje proti solncu.

Veronika: */gleda v stranske kulise/*

Prvi že prihajajo okoli oglov v tejle ulici. Veselje je videti iz njih obrazov. Glej, glej! Trkajo na vrata.

Jožef: */vstane/*

V tem nemirnem času, pa vesela vest. Kaj neki bo? */Gre proti vratom, kulisi/*

Veronika: Slušaj, veselo vpitje, ki se vedno ponavlja in kakor mnogoglasen odmev glasi »Zdaj, zdaj«. Zopet »Nazaret, Nazaret« kličejo. Ni li to domovina slavnega Galilejca?

Jožef: Da, da! Jezus iz Nazareta.

Veronika: Slišiš: »Jezus iz Nazareta prihaja« kličejo.

Jožef: Slišim, ali ne morem verjeti. A da bi bila resnica!

Veronika: */vesela/* Dan radosti. Nazaren. Veliki Nazaren!

2. prizor

Prejšnja, Simon.

Simon: */urno vstopi izza kulise, koder je Veronika opazovala/.*

Jožef: No, dobri mož.

Simon: Pojdite ven iz hiše, Vi reveži. Jezus iz Nazareta je tukaj!

Jožef, Veronika: */hkrati/*

Kje, kje? */ljudstvo prihiti/.*

Simon: V bližini vrat tega mesta! Pridite praznovat z nami veliko noč.

Jožef: Dan veselja.

Veronika: Hosana Sinu Davidovemu.

Jožef: Si ga videl? Kdo si? Ti smem verjeti?

Simon: Videl sem ga, videl, v sredini vriskajoče množice jezdi na oslici, ljudstvo pa ga senči s palmovimi vejami, drugi zopet hite naprej, polagajo svojo obleko pod kopita živalice.

Jožef: In On?

Ljudstvo: Kaj počenja?

Veronika: Kako se obnaša?

Simon: Videti je, kakor bi se sramoval slave.

Ljudstvo: A, a! –

Simon: Da, da sramuje se poveličanja. Ko je zagledal mesto, se je bridko razjokal nad zidovjem Jeruzalema.

Ljudstvo: Jokal je?

Veronika: Jokal je, praviš?

Simon: Da. Ker pa ni bil nikdo toliko pogumen, da bi ga bil vprašal po vzroku, nastalo je obče mnenje, da ne pričakuje v Jeruzalemu iste ljubezni kot med ljudstvom na deželi.

Jožef: Ta bojazen je neupravičena.

Veronika: Mi ga nič manje ne ljubimo kot oni!

Ljudstvo: Dokazali mu bomo to.

Simon: Iz Cirene sem, imenujem se Simon, večkrat sem zahajal tu sem v mesto in prepričal sem se, da je Vaša ljubezen do njega tolika kakor naša. Hitel sem radi tega naprej, da vas obvestim o njegovem prihodu, katerega bomo častno slavili.

Ljudstvo: Hvala ti, tisočera hvala.

Simon: Nikake hvale. Ako se mi posreči, pripraviti mu slovesen prihod, sem dobro poplačan. Sedaj urno na noge, ter razglasite novico.

Ljudstvo: Gotovo! Hodimo torej! */hoče oditi/*

Jožef: Stojte! Praznično se oblecite in vzemite preproge in suknje ter polagajte po ulicah. Sedaj pa urno stopite.

Veronika in ljudstvo: */hkrati/* Jezus iz Nazareta je tukaj. */odidejo/*

3. prizor

Jožef, Jakim

Jakim: */je že prej nastopil in poslušal/*

No, starec, kaj ti je? Tvoj obraz žari kot polna luna. Ali je mogoče tvoja modrost osivela s tvojimi lasmi? Ali pričakuješ dobrote tega berača iz Nazareta?

Jožef: Bolje bi bilo, da bi šel iz pota, kakor da stikaš tukaj po ulicah! Glej, da se ne srečata z Nazarenom, kajti ti si ga toliko vreden, kakor onile, ki tu prihajajo */odide v hišo/*.

4. prizor

Jakim, Kajfež, spremstvo

Kajfež: */s spremstvom/*

Kaj, tako daleč smo že? Udje velikega zbora mi hodijo iz pota? Ljudstvo se punta, meni pa, velikemu duhovniku ni znano, kaj se tukaj dogaja. Kako je to? Kaj, vi molčite? Kdo mi zmore stvar razjasniti?

Jakim: */pristopi/* Odpuščanje, gospod, če Vam ...

Kajfež: Tvoje ime?

Jakim: Jakim, ki služim gospodu.

Kajfež: Kateremu gospodu?

Jakim: Vam, velikemu duhovnu, gospodu tega mesta in dežele.

Kajfež: Zakaj si se prepiral z Jožefom iz Arimateje?

Jakim: Ker je prijatelj Nazarencu, ki prihaja v mesto praznovat veliko noč.

Kajfež: Kaj praviš? Prihaja v mesto?

Jakim: Da, da gospod, vsak hip bo tu.

Kajfež: Odkod ti je to znano?

Jakim: Ker mi je znano njegovo sovraštvo do vas in nesreča, katera vam preti, skušal sem priti na sled, da vas svarim.

Kajfež: No, kaj si izsledil?

Jakim: Pridobil sem nekega izmed učencev Nazarenca za svojega prijatelja.

Kajfež: Izvrstno */mu da denar/*. To vzemi kot znak moje hvaležnosti. Kako se zove ta tvoj prijatelj?

Jakim: Judež Iškarijot.

Kajfež: Dobro si začel. Na, vzemi še več. */mu da denar/* Pridobiti si moraš vse njegovo zaupanje in izviti mu vse tajnosti Nazarenca.

Jožef: */z materjo in hčerjo iz hiše/*

Kajfež: Na vzemi */mu da denar/*. Stopi vstran, da naju Nazarencem prijatelj ne opazi. */odideta/*

5. prizor

Kajfež, spremstvo, Jožef, Jestra, Veronika.

Jožef: Ljuba mati, stopi v solčno svetlobo, da vidi sina, katerega je rodilo naše ljudstvo /*gredo v ozadje*/.

Stotnik Lengina, vojaki gredo preko odra.

Kajfež: Slava Tiberiju, mogočnemu rimskemu kralju in njegovim hrabrim vojakom.

Vojaki: Slava Rimu in cesarju.

Klici od zunaj: Hosana Sinu Davidovemu.

Ljudstvo polaga preproge po trgu.

Spremstvo Kajfeževo: Slava velikemu duhovnu Kajfežu.

Jožef: Nazaren prihaja!

Veronika: Proste ulice za Jezusa iz Nazareta. /*stopi v ospredje in dviga roke*/ Bog blagoslovi tvoj prihod v Jeruzalem.

Kajfež, spremstvo in Jakim se umaknejo v kot, opazujejo Jezusov prihod, se pogovarjajo med seboj in jezno pogledujejo Nazarenca in njegovo spremstvo.

Jezus: /*stopi pravkar z oslice*/ Ogrnjen je v slovesno dolgo svetlo modro obleko z vlečko. Apostol mu jo zgane in dene čez roke. Pred njim gre množica otrok, ki sipajo cvetje po tleh. Možje in žene pogrinjajo na tla vrhnja oblačila, preko njih pa pokladajo palmove veje.

Množica: /*pozdravlja Zveličarja*/ »Hosana Sinu Davidovemu«.

Apostoli spremljajo Jezusa ob desni in levi. Nekateri poklekajo pred Jezusom in prosijo blagoslova otrokom. Jezus polaga ljubeznivo roke nanje ter jih blagoslavlja.

Ljudstvo vedno kliče: »Hosana. Hosana. Hosana Sinu Davidovemu.«
Sprevod gre proti ospredju zelo počasi čez oder. Sredi odra ostanejo le Kajfež, njegovo spremstvo in Jakim.

Z a s t o r

Druga slika SVETA VEČERJA

Prizorišče: Obednica, sredi miza, belo pogrnjena, okrog nje trinajst stolov. Miza je v podobi podkve. Vogel je za strežnike.

1. prizor

Kristus, dvanajst apostolov, gostilničar, sluga.

Kristus stopi slovesno v sobo. V roki ima skledico z jagnjetovo krvjo. Z zeleno vejico pokropi vrata, podboje. On in apostoli so pripravljene za pot. Dolgo obleko imajo spodpasano, v rokah imajo palice. Kristusovo nosi sv. Peter – na nogah sandale.

Kristus: /kropeč/

Naj smrtni angel mirno todi
z morilnim mečem mimo hodi.
Miru naj hiša ta je in molitve,
ker konec klavne je daritve.
Saj pravo jagnje je zaklano,
zato za svet vesoljni darovano.
Nocoj daritev nova se pričinja
in ta do konca dni ne jenja.

/Prišedši do mize da Jezus skodelico slugi. Sluga postavi predenj velikonočno jagnje in nož, da jo razdeli. Vsi stojijo pri mizi držeč v levi palico./

Jezus: /deli jagnje/

Oče, vseh ljudi oči čakajo nate in Ti jim daš jedi o pravem času.
Milo roko odpreš in napolniš vse kar živi z blagoslovom.

/Sv. Janez deli koščke apostolom. Vsi jedo molče in stoje. Potem sede Jezus prvi, drugi za njim./

Srčno sem želel, da jem z vami to velikonočno jagnje predno trpim. Zakaj, povem vam, da ga odslej ne bom jedel, dokler ne bo izpolnjeno v nebeškem kraljestvu.

Sluga: /prinese vrč z ročkama in ga postavi pred Jezusa/.

Jezus: Vzemite in razdelite med seboj. Zakaj povem vam, da ne bom pokusil soka vinske trte, dokler ne pride božje kraljestvo.

/Apostoli zajemajo z zajemalnico iz vrča in natakajo v čaše/.

Jezus: ukaže slugi/ Prinesi medenico vode in prt. /Vstane/.

Nekateri apostoli: Kaj hoče Gospod s tem reči?

Drugi apostoli: Kaj namerava učenik?

/Sluga prinese vodo in prt. Janez gre za Jezusom in mu vzame plašč ter mu pomaga opasati prt. Kristus gre k Petru in poklekne predenj/.

Peter: Gospod! Kaj ti mi boš noge umival?

Kristus: Kar sedaj delam, ne umeš, umel pa boš pozneje.

Peter: Moj Gospod! Na veke nikdar mi ne boš nog umival.

Kristus: Ako ti ne umijem, nimaš deleža z menoj.

Peter: */živahno kaže roke in glavo/* Gospod, tedaj pa ne samo nog, ampak tudi roke in glavo.

Kristus: */umiva po vrsti noge. Godba./*

Kdor je umit, ne potrebuje, kakor da noge umije, pa je ves čist.

Tudi vi ste čisti */premolkl/*, toda ne vsi.

/Pride k Judežu, Janez spremlja Jezusa in mu pomaga. Judež se tresse.

Jezus skrivnostno in ljubeznivo/

Judež, Judež. Celo leto misliš, kako bi me izdal. Pomni, pomni!

Čas je že! */Judež ne opazi, govori z Janezom/-*

Peter: Judas. Gospod govori s teboj, čuj!

Judas: Pomnim, gospod!

Jezus: */Gre zopet k mizi. V tem je sluga odnesel ostanke jagnjeta in vrč za vino. Pred Jezusom ostane le skodelica in kruh./*

Vi veste, kaj sem vam storil? Pravite mi: Gospod učenik. Prav imate. Jaz sem tudi. Zato sem vam dal zgled, da tudi vi storite, kakor sem vam jaz storil. Blagor vam, ako boste tako delali.

Toda o vseh ne govorim. Zakaj, dobro vem, katere sem izbral.

Ali pismo se mora izpolniti. Tisti z njim je kruh, dviga zoper njega svoje noge. Resnično vam povem, eden izmed vas me bo izdal.

Nekateri apostoli */osupli/:* Ali sem jaz?

Drugi apostoli: Ali sem jaz, Gospod?

Peter: */se skloni za Jezusovim hrbtom in pokliče Janeza/*

Vprašaj, koga meni Gospod.

Janez: */se nasloni na Jezusove prsi in ga zaupno vpraša/*

Gospod, kdo je tisti?

Jezus: */proti Janezu/* Ta je, komur bom pomočen kruh podal.

/glasneje/ Sin človekov sicer mora iti v trpljenje, kakor je o njem prerokovano. Toda gorje tistim, po katerem bo Sin človekov izdan! Bolje bi mu bilo, da ne bi bil rojen tisti človek!

/pomoči kruh v skledo in ga poda Judežu/

Judež: Učenik, ali sem jaz? */vzame kruh/*

Jezus: Ti si rekel. */Za vrati se prikaže sluga. V rokah drži pokrit kelih in plošček z opresnimi kruhi, tudi pokrit. Sv. Peter in Janez gresta k njemu in postavita to pred Jezusa./*

Jezus: */silno vesel in ginjen vstane/* Hvala, Oče nebeški, da je prišla srečna ura, po kateri sem tako hrepenel. Odslej se ti bo darovala čista daritev, daritev nove zaveze; od vzhoda se bo dvigala pred tvoj sedež, kakor dišeče kadilo in trajala bo do konca sveta. Glej na te, katere si mi dal od sveta. Tvoji so bili in si jih meni dal in so tvoje besede ohranili. Prosim te zanje. Vse moje je tvoje in vse tvoje je moje, v njih sem poveličan. Zapuščam jih, zato jim dam vse, kar imam, dam samega sebe, svoje srce in dušo, da bodo jedli moje meso in pili mojo kri in imeli večno življenje. */odkrije kruhe in dvigne darujoč kvišku/* Sprejmi sveti oče to daritev / *postavi na mizo, blagoslovi in reče/* Vzemite in jejte, zakaj to je moje telo, katero bo za vas dano.

Apostoli */prekrižajo roke na prsih in pobožno prejemajo iz rok Jezusa sv. Obhajilo. Judež pride šesti na vrsto/.*

Jezus: */Judežu/* Kar misliš storiti, stori brž!

Judež: */zaužije in gre ven/.*

Eden apostol drugemu: Kam gre Judež?

Drugi apostol: Gospod ga je poslal, da kaj kupi za praznike.

Jezus: */vzame kelih in ga dvigne/* Darujem ti, sveti oče, kelih zveličanja ... */postavi na mizo, blagoslovi/* Vzemite in pijte vsi iz njega, zakaj to je moja kri, kri nove zaveze, ki bo za vas in za njih veliko prelita v odpuščanje grehov */kelih kroži krog mize. Vsi pijejo iz njega/.*

Janez: Gospod, zakaj si rekel, da nas zapustiš?

Jezus: */sedeč/* Resnično otročiči moji, še malo časa sem pri vas. Iskali me boste. Ali kakor sem Judežu rekel: Kamor jaz grem, vi ne morete priti, tudi zdaj vam rečem.

Peter: Gospod, zakaj ne morem zdaj za teboj iti? Za te postavim življenje.

Jezus: Peter, Peter, pride ura in je že tukaj, do se boste vsi pohujšali nad menoj. Zakaj pisano je: Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce. Razkropili se boste na vse strani in mene pustili samega; ali nisem sam, ker je oče z menoj.

Tomaž: Kam vendar greš, ne vemo poti?

Jezus: Jaz grem in pridem zopet k vam. Povedal sem vam pa, predno se zgodi, da boste verovali, kadar se zgodi. */vstane, proti nebu zroč moli z razprostrtimi rokami/* Oče, ura je prišla. Poveljaj svojega sina, da sin Tebe poveljča, da vsi spoznajo tebe, samega pravega Boga in Jezusa Kristusa, katerega si poslal. Sveti oče, prosim te */sklene roke/* tudi za te, katere si dal in kateri bodo po njih besedi verovali vame. Ne prosim pa, da bi jih vzel s sveta, temveč, da bi jih hudega varoval, da bi se ljubili med seboj in da bodo vsi eno, kakor ti, oče v meni in jaz v tebi! Vstanimo in pojdemo odtod. */Apostoli vstanejo, vsi prekrizajo roke na prsih, Kristus jih dvigne/.*

G o d b a

Jezus: Jehova v veliki je slavi, hvalite Gospoda v nebeški višavi.

Apostoli: */in chora/*

Hvalite ga vojske hrumeče
in mesec in zvezde blesteče.

Jezus: Slavite nebeški ga dvori,
slavite ga angelski zbori.

Apostoli: Hvalite Gospoda zemljani
ob mraku in zori prerani.

Jezus: Hvalite ga kralji in narodi širni,
vsa deca in starci vsi mirni.

Apostoli: Vsi knezi, sodniki prostrane zemlje,
devic in mladeničev lepe vrste.

Jezus: Vse hvali ime naj Jehove,
vse hvali dobrote njegove.

Apostoli: Amen. */gredo od mize/*

Sluga: */ki je med tem pobožno molil, pride pred Jezusa in poklekne pred njega/*

Gospod, spomni se mene! Jaz tudi verujem vate.

Jezus: Blagoslavljam te.

Z a s t o r.

Tretja slika
POSVETOVANJE VELIKEGA ZBORA

Prizorišče: Zbornica sinedrija v Kajfeževi hiši. V ozadju prestol velikega duhovna. Ob njem na desno in levo v polkrogu sedeži pismarjev in udov zbora.

1. prizor

Kajfež, duhovniki, pismarji, udje zborovi, Jožef Arimatejec in Nikodem.

Kajfež: Veličastni duhovniki, učitelji in očetje ljudstva! Danes se nam je posvetovati o velevažni stvari. Zato boste oprostili, če me je prisilila prevažna stvar, da sem vas moral ponoči sklicati na posvetovanje. Sveti zbor! Posvečena izvestja naših očetov, naši zakoni, naša sveta vera je v nevarnosti. Od kod nevarnost, to vam ni neznano. Ako bode Galilejec še dalje učil, še dalje šuntal in roval zoper nas, tedaj mi danes ne bomo praznovali velike noči. Ali se ne vede kot vladar v Jeruzalemu? Kdo je izgnal z bičem prodajalce iz templja? Mi smo jim dovolili, on jih biča. Mozes in preroke napada, sveta, stara izročila smeši, praznike oskrunja. Ali ni naša sveta dolžnost, da mu iztrgamo iz rok ubogi, zaslepljeni narod? Tega zapeljivca se moramo iznebiti in sicer takoj, dokler imamo moč in oblast. Če pustimo Galilejca v miru, pridejo Rimljani nad razjarjeno ljudstvo in slavnega našega kraljestva bo konec. Bolje je, da umrje en človek za ljudstvo, kakor da bi poginilo celo ljudstvo. Novih prerokov nam ni treba. Mozes je naš prerok.

Vsi: */vstanejo/* Tako! Mozes je naš prerok. Smrt Galilejcu!

Kajfež: Prisegam pri zakonih naših očetov, rotim se pri našem preroku Mozesu, da ne bom miroval, dokler ne bo umorjen Galilejec. Tedaj na delo. Posvetujmo se, kako bi ga uničili.

Jakim: */vstane/* Visokočastni veliki duhovnik! Prosim besedo.

Kajfež: Govori!

Jakim: Znano Vam je, da nas je Galilejec spravil ob ves zaslužek, ker nam je menjalce in prodajalce pregnal iz templja. Zato smo zaprisegli, da se kruto maščujemo. Sveti zbor! Drznem se, da vam svetujem, kako bi se ga zlahka polastili. Poznam namreč nekega učenca Jezusovega; Judež mu je ime. Ta je silen

lakomnik. Za denar stori vse, za denar nam proda in izda tudi svojega učenika. On ve, da pri Jezusu ne bo obogatel, zato se ga je naveličal. To sem vse natančno poizvedel in ga zapredel v svoje mreže tako, da se ne bo več iz njih izmotal. Prav nocoj je bil pri meni. Ušel je od večerje ter se pogajal z menoj. Na templjevem trgu čaka odgovora svetega zbora.

Kajfež: Izvrstno! Jehova nas podpira. Privedite tega človeka semkaj! / *Jakim in sluga odideta, vsi za njim*/ Hitro po njega. Ta nam bo koristil. V zbornico ga privedite.

Nikodem: /*vstane*/ Veliki duhovnik! Dovoli mi svobodno besedo.

Kajfež: Govori!

Nikodem: Ali je to pravica, da obsoja zbor človeka, ne da bi ga zaslišal? Dovoljujejo li kaj takega naši zakoni, zlasti sedaj, ko je stvar naperjena proti največjemu preroku?

Kajfež: /*jezno*/ Jemljem ti besedo. Ti si torej tudi privrženec Galilejca? Beri Sveto pismo in prepričaj se, jeli more priti prerok Galilejec?

Jožef iz Arimateje: /*vstane*/ Jezus je prerok. Nikdo ni tako govoril, kakor on; nikdo ni delal takih znamenj in čudežev kot ta maziljenec Gospodov.

Kajfež: Tudi ti si zaslepljen. Groza! Celo sveti zbor je otrovan po njegovih naukih.

2. prizor

Prejšnji, Jakim in sluga privedeta Judeža.

Jakim: /*predstavi Judeža Kajfežu*/ To je mož, o katerem sem vam pravil prej. Judas iz mesta Kariot, učenec Jezusa Nazareškega.

Kajfež: Dobrodošel Judas! Visoki zbor že ve o tvojih nakanah, katere pozdravlja in hvali. Ako nam izročiš svojega mojstra, pridobil si boš večnih zaslug za postavo Mozesovo in za vero naših očakov. Ti veš, da je tvoj učenik novotar, zaničevalec vere in hujskač ljudstva. S takimi dejanji koplje sebi in svojim gotov grob. Le kdor je z nami in za nas, temu se ni treba nič bati. Ako se nas okleneš, zagotovim te, da dobiš ugodno službo. A poleg te obljube damo ti 30 srebrnikov, če izvršiš svoj naklep. Judas, pomisli in voli. Težko ti ni!

-
- Judas:** */zase/* Kaj mi je storiti? Pogoji so ugodni, dobra služba, to bi bilo zame! Juda, bodi pameten! Vendar, vendar, moj učenik je tako dober, tako mil. Ne, ne, tega dobrotnika ne bom izdal. Ne, nikdar! Izdajalec ne bom!
- Jakim:** Pomisli, da se ti ponuja sedaj edina prilika, če hočeš ugodno živeti, 30 srebrnikov, zagotovljena bodočnost, slava in zahvala ljudstva.
- Judas:** Kako bi ukrenil? Učenika izdati, prodati dobrotnika, ne, ne, nikdar. Misel se mi studi. Vendar, morda ni to taka stvar! Zapustim ga tako ali tako, treba mi je službo. Izdam jim ga, ujeli ga bodo, pa jim bo ušel, kakor še večkrat. Judas bo imel denar in službo, tile bodo pa kleli, da, da tako bo. Bodi! Izdam vam ga. Toda denar naprej in pa obljubo, da dobim službo –
- Kajfež:** Izvrstno, Judas! Velja! */mu da roko/* Mož beseda! */slugi/* Prinesi mu takoj 30 srebrnikov iz zakladnice. */sluga odide/* Judas, izborno! Ti si mož!
- Judas:** Denar, torej denar, sicer ne bo nič.
- Kajfež:** Takoj ga dobiš. Toda, če se pokesaš svoje obljube?
- Judas:** Nikoli! Judas dobro premisli, predno kaj stori. Zato sem vesel, ker se mi je ponudila prilika, da si preskrbim za bodočnost.
- Kajfež:** Na, Juda! Vzemi denar in bodi mož!
- Judas:** */vzame denar in ga skrbno prešteva/*
- Nikodem:** */vstane in vzkipi/* Pojdi, izdajalec! Sramota! Gospoda učenika, dobrotnika si prodal. Čakaj, božji kazni ne uideš. */zboru/* Od vas nesramni zapeljivci, krivi sodniki, brezbožniki, obrekovalci, od vas se ločim za vselej. Nočem biti ud tega hudobnega zbora, nočem biti soudeležen takih zločinov.
- Jožef iz Arimateje:** Tudi jaz vas zapuščam. To ni sveti zbor, to je zbor krivičnikov, hudobnežev. Zato grem za njim, ki je resnica in življenje.
- Vsi:** */planejo kvišku proti njim/* Ven, ven! Proč izdajalca! Ven z njima!
- Kajfež:** */vstane, mogočno/* Mir velevam in red. Le pojdita iz naše srede. Preklinjam vaju. Zapustita častno zbornico in pojdita h Galilejcu, v družbo potepuhov. */Jožef in Nikodem gresta/* Juda, ti imaš plačilo. Izpolni hitro dano obljubo.
- Judas:** Še nocoj ga boste imeli. Povedem vas na kraj, kamor hodi zvečer molit. Dajte mi s seboj oborožene sluge, zakaj učenci ga bodo

branili. Znamenje pa bo tole. Katerega bom poljubil, tisti je, njega primite.

Kajfež: */slugi/* Pazite nanj. Lisjak je ta Judas. Galilejca pa dobro zvežite in ga takoj privedite semkaj */sluge gredo/*.

Jakim: */zboru/* Sreča nam je mila. Upajmo, da se kmalu pokaže, kdo bo zmagal, cestinarji in grešniki, ali pa mi. Na delo torej. Naš sklep je in bodi: Galilejec mora umreti!

Vsi: Smrt Galilejcu! Smrt sovražniku naših očetov.

Z a s t o r.

Četrta slika

JEZUS NA OLJSKI GORI

Prizorišče: Oljčni gaj.

1. prizor

Kristus in enajstero apostolov.

Kristus: */na potu proti gaju/* Nocoj se boste vsi pohujšali nad menoj. Zbežali boste in se skrivali ter razkropili na vse strani.

Peter: Gospod, ako se vsi pohujšajo, jaz se ne bom nikoli pohujšal.

Kristus: Povem ti, Peter, predno bo v tej noči petelin dvakrat zapel, me boš ti trikrat zatajil.

Peter: Ako bi tudi umreti moral s teboj, ne bom te zatajil.

Vsi: Gospod, pripravljeni smo, da gremo s teboj v ječo in smrt.

Kristus: */pri vhodu v gaj/* Ostanite tukaj, da jaz tja grem in molim.

/Petru, Janezu in Jakobu/ Vi pa pojdite z menoj.

/Odmor – apostoli se pogovarjajo v gruči. Potem pa posedajo po trati./

Moja duša je žalostna do smrti. /trem apostolom/ Ostanite vi tukaj in čujte z menoj. /apostoli se naslonijo ob skali, Kristus gre nekoliko dalje na vzvišeni prostor in poklekne./

Peter: Kaj je Gospod?

Janez: Silno je žalosten.

Jakob: Bojim se, kaj bo nocoj.

Kristus: Oče, ako je mogoče, naj gre ta kelih od mene, vendar ne kakor jaz hočem, ampak kakor ti. */moli tiho, ves sključen in potrt.*

-
- Apostoli so med tem zavili glave v plašče in zadremali. Jezus gre k njim/ Simon, ali spiš? Nisi mogel eno uro čuti? /Glas se mu trese, apostoli ga osuplo gledajo/.*
- Janez:** Gospod, kaj ti je?
- Peter:** Treseš se.
- Jakob:** Bežimo od tod.
- Peter:** Po osmere grem, da se branimo.
- Kristus:** Pusti jih, ko bi me videli tako zapuščenega in otožnega, ne bi verovali vame. Vi pa čujte in molite, da ne pridete v skušnjava. Duh je sicer voljan, toda meso je slabo */gre nazaj molit/.*
- Janez:** Ah, Gospod je ves potrtr. Molim! */Zavijejo se zopet in šepetaje molijo/.*
- Kristus:** Oče, tebi je vse mogoče, vzemi ta kelih od mene. Vendar ne kakor jaz hočem, temveč kakor ti. */moli tiho nekaj časa, potem gre k apostolom/ Zakaj spite? Vstanite in molite! /gre zopet nazaj. Apostoli se dvignejo in vzdihajo. Ali hitro posedejo in zadremljejo/.* Oče, ako hočeš vzeti ta kelih od mene, vendar ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi. */moli ves potrtr, globoko sklonjen/.*
- Angel:** */se mu prikaže in prinese kelih/.* Pozdravljen, Gospod. Prevezel si neskončno breme, da otmeš svet prokletstva in greha. Dovršil boš odrešenje. To je volja nebeškega očeta. Pošilja me, da te pokrepčam */da mu kelih/.*
- Kristus:** */vzame kelih/ Zgodi se njegova sveta volja. /pije in da kelih nazaj, Angel izgine, Jezus še moli, potem gre k apostolom/ Glejte, ura je prišla, da bo Sin človekov izdan v roke grešnikov, vstanite in pojdimo, izdajalec je blizu.*

2. prizor

Od nasprotne strani se prikaže Judež. Za njim vojaki, oboroženi deloma z meči, deloma s sulicami, nosijo baklje. Gori pa samo ena.

Judas: */se prepira z njimi/ Počakajte.*

Vojak: Ti bi jo rad popihal.

Jakim: Ne boš, lisjak!

Štirje učenci: */katere je pustil Jezus zunaj vrta/ Judas, kaj je? Vojaki? Koga iščejo?*

Judas: Hudodelnik ... je, ne vem, kaj hočejo.

Peter: Gospod, branili se bomo! Osmeri so že pri njih.

Kristus: Miruj, Peter! */gre druhali nasproti/* Koga iščete?

Načelnik: Jezusa Nazareškega.

Jezus: Jaz sem. */tedaj vsi padejo kot od krča zviti na tla. Judas je ves zbehan. Skuša priti do Jezusa. Jezus Judežu/* Prijatelj, čemu si prišel?

Judas: Kakor si naročil storiti.

Jezus: Bolje bi bilo, da ne bi bil rojen ta človek.

Apostoli: */obkolijo Juda/* Izdajalec, tat, goljuf!

Jezus: */vojakom, ki so vstali/* Koga iščete?

Načelnik: Jezusa Nazareškega.

Jezus: Povedal sem, da sem jaz. Če mene iščete, pustite te. */vojaki zopet padejo/* Vstanite! */vojaki odrinejo apostole od Judeža in kličejo/*

Vojaki: Judas, znamenje!

Judas: */stopi k Jezusu in ga poljubi/* Zdrav bodi učenik.

Jezus: Kaj s poljubom izdajaš Sinu človekovega? */vojaki obkolijo Jezusa in ga zvežejo. Peter potegne meč/.*

Peter: Gospod, ali zamahnemo? */udari med gnečo in odseka Malhu uho, da pade Malh na tla. Velika zmešnjava/.*

Jezus: Vtakni svoj meč v nožnico. Kdor se z mečem bori, pod mečem obleži. Ali misliš, da ne morem prositi očeta, da mi pošlje več kot deset legij angelov. Pustite, da ozdravim Malha. */Dotakne se ušesa, ki je zopet celo/.*

Duhovnik – vojak: Čarovnik je.

Jakim: Z Belcebubom v zvezi. */Vojaki zopet primejo Jezusa/.*

Jezus: Kakor nad razbojnika ste prišli loviti in z meči in s koli. Vsak dan sem bil pri vas in sem učil v templju, pa me niste prijeli. Toda, sedaj je vaša ura, ura in oblast teme. */poda jim roke, da ga vklenejo. Apostoli beže, nekateri vojaki gredo za njimi. Judas je pobegnil proč. Učenci ga love in oštevajo: izdajalec, morilec. Ko se približajo vojaki, zbeže vsi. Jezusa odpeljejo/.*

Duhovnik: Na, sedaj si naš!

Jakim: Naši osvete ne uideš! */Za njimi gresta od daleč Peter in Janez/.*

Z a s t o r.

Peta slika
JEZUS PRED VELIKIM ZBOROM
Prizorišče kot v tretji sliki. Zbornica.

1. prizor

Kajfež, duhovniki, pismarji, udje velikega zbora, sluga.

Kajfež: */vstane nejevoljen/* To čakanje je neznosno. Pričenja se že tretja nočna straža in Galilejca še niso privedli. Morda nas je ogoljufal lopovski izdajalec Judež.

Sluga: */vstopi/* Pokorno javljam, da smo privedli Galilejca.

Kajfež: Privedite ga v zbornico. */sluga gre/* Sedaj se bo izkazala njegova nedolžnost. */Kristusa privedejo./*

2. prizor

Kristus, prejšnji in sluga.

Kajfež: */gre nekoliko proti Jezusu/* No, no, glejte Jezusa Nazareškega! Ti si torej tisti slavni učitelj? Kje so tvoji učenci? Tvoji privrženci, kje je tvoje kraljestvo? Kajne, vse nakane so ti skažene! Le čakaj, odslej ne boš skrnil sobot in preklinjal Boga. Dosti dolgo smo molčali, da, predolgo. Preveč smo bili potrpežljivi. Povej mi vendar, kje so tvoji privrženci? Ti si začel novo vero učiti? Kdo ti je dal pravico? Kaki so tvoji nauki? */Kristus molči/*. Govori!

Kristus: Govoril sem očitno pred ljudstvom! Govoril sem javno v shodnicah in v templju, kjer se shajajo vsi ljudje. Skrivaj nisem učil ničesar. Kaj torej vprašaš mene, kaj sem govoril? Vprašaj raje one, ki so me slišali.

Sluga: */udari Kristusa v obraz/* Ali tako odgovarjaš velikemu duhovnu?

Kristus: Če sem govoril krivično, dokaži. Ako sem prav govoril, zakaj me biješ?

Kajfež: Zaslišanje se prične. Priče govorite. */Dva tempeljska trgovca pristopita./* Kaj imata povedati?

Prvi trgovec: Ta je govoril: »Jaz lahko poderem tempelj božji in ga v treh dneh zopet sezidam«.

Drugi trgovec: Ni res tako. Ta je rekel: »Jaz poderem ta tempelj, ki je sezidan z rokami in v treh dneh postavim drug tempelj, ki ne bo sezidan z rokami«.

Prvi trgovec: */mu seže v besedo/* Ni res, on ni rekel, ta tempelj, ampak tempelj božji.

Drugi trgovec: Nikakor. Rekel je, tale tempelj tukaj.

Kajfež: */jezno/* Zadosti.

Pismar: */ki je bil na Oljski gori/* Prva priča govori resnico. Na Oljski gori je rekel, da lahko prosi očeta in da mu bo poslal dvanajst legij angelov. Torej pravi, da je Bog njegov oče.

Kajfež: */Jezusu/* Zares lepi nauki! Kaj praviš na to? Dokaži, da si božji poslanec, pokliči legijone angelov, da te rešijo! Zapravljal si tudi denar vdov in sirot! Hiše so prodajali zaradi tebe! Kam je prešel denar? */Kristus molči/*. Zagovarjaj se! Kaj molčiš!

Nekatere priče: Pravi, da so farizeji prešustniki.

Druga priča: Soboto je skrunil in je ni posvečeval.

Prva priča: Bolnike zdravi s čarovnijami.

Druga priča: Gorje kliče Jeruzalemu.

Prva priča: Prerokuje, da bo sveto mesto razdejano.

Druga priča: Postno postavo prezira.

Prva priča: S cestninarji in grešniki občuje.

Druga priča: Ljudstvo zapeljuje.

Prva priča: Naše postave zaničuje.

Druga priča: Boga je preklinjal.

Kajfež: Ali ne slišiš, kaj govorijo zoper tebe. */Kristus molči/*. Sedaj govori! Kjer bi ti bilo treba molčati, tam si govoril, kjer bi pa moral govoriti, molčiš. Vprašam še enkrat. Kaj odgovarjaš na to obtožbo? */Kristus molči/*. Vedno molči. Torej čuj zatožbo, Jezus iz Nazareta! Tožen si, da hujskaš ljudstvo, da zaničuješ postave, da skruniš sobote in da preklinjaš Boga. Zato te zadene po Mozesovi postavi smrtna kazen! Preberite mu postavo: Kaj pravi ona glede ljudskih hujskačev. */Sluga da duhovniku papir – zavoj/*.

Duhovnik: */vstane in bere/* Postava se glasi: Ako je sredi med vami prerok, ki dela znamenja in čudeže ter vam prigovarja: pojdemo od tod in služimo tujim bogovom, ne slušaj njegovih besedi. Zakaj, Gospod, naš Bog, vas skuša, če ga ljubite ali ne. Tistega preroka pa umorite, ker vas je hotel odvrniti od Gospoda, vašega Boga, ki vas je izpeljal iz Egipta in otel sužnosti.

-
- Kajfež:** Kaka kazen naj zadene po sveti postavi onega, ki ne posvečuje gospodovega dne? */Sluga da pismarju pergament/*.
- Pismar:** */vstane in bere/* Tako veleva postava: In Gospod je govoril Mozesu: Reci sinovom Izraelovim, glejte, da posvečujete soboto, zakaj sveta vam je. Kdor je ne posvečuje, naj umrje, kdor dela v soboto, naj bo iztrebljen izmed mojega ljudstva.
- Kajfež:** Kaj preti postava tistemu, ki Boga preklinja?
- Rabi:** */vzame drug pergament in bere/* Postava se glasi: Kdor preklinja Gospodovo ime, naj umrje. Kamenjaj ga cela soseska, naj je domačin ali tujec.
- Kajfež:** Jezus, Nazarečan! Kaj odgovarjaš na to vprašanje? */Kristus molči/*. Govori! Slovesno zahtevam vpričo cele zbornice, da nam poveš, če si Kristus.
- Kristus:** Če vam povem ne boste verjeli. Če vas vprašam, ne boste odgovorili in me ne boste izpustili.
- Kajfež:** Sedaj te pa zarotim pri živem Bogu, da nam poveš, ali si ti Kristus, Sin Božji?
- Kristus:** Ti si rekel, jaz sem.
- Kajfež:** */raztrga obleko/* Boga je preklinjal. Čemu nam je treba še prič? Sami ste ga slišali. Kaj se Vam zdi?
- Vsi:** Smrti je vreden.
- Kajfež:** */straži/* Odvedite ga in pazite nanj, dokler ne dobite drugega povelja. */Odidejo z Jezusom/*. Sadus, Jonadab in Abdias, vi pa pojdite ob prvem svitu k cesarskemu namestniku Ponciju Pilatu, potrdi naj takoj sodbo, da se izvrši kazen še pred praznikom.

3. prizor

Prejšnji, Judas.

- Judas:** */pridere s silo v zbornico/* Grešil sem, grešil sem grozno, ker sem prodal nedolžno kri.
- Kajfež:** Kaj nam mari, ti glej!
- Judas:** Kaj, jaz naj sem vzrok njegove smrti? Ne, ne, nikdar! Tega nočem. Vi ste zapeljivci. Zakaj sem vam verjel?
- Kajfež:** Molči, kaj nas briga!
- Judas:** Ne molčim, ne. Izpustite nedolžnega. O! Satanski zbor!
- Kajfež:** Vedi kje si! Tvoje vedenje skruni svetost tega prostora.

Judas: Izpustite nedolžnega! Jaz ne bom kriv njegove smrti!

Kajfež: */slugi/ Vrzite ga venkaj!*

Judas */vrže mošnja srebrnikov Kajfežu/* Nočem plačila za pregreho. Gorje mi! Učenika, svojega Gospoda sem izročil smrti. Obsoja me tisočero kletev, mene, najgršega človeka. Molčite, molčite glasovi narave! Usmiljenje! Mogočni, ukaži tvojemu stvarjenju, da molči. Tekaj tja po svetu in spreminjaj srečo v nesrečo, ljubezen v sovraštvo in usmiljenja srca v trda kamenja! Kri naj znači tvoja pota, umori in ubijalstva naj bodo tvoji spremljevalci – ti prokleta srebro! */Se zgrudi na tla/.*

Z a s t o r.

Šesta slika

JEZUS PRED PILATOM OBTOŽEN

Prizorišče: Pilatov sodni dvorec.

Kristus, Pilat, Kajfež, udje velikega zbora, rimski uradniki, sluga, straže.

1. prizor

Poslanci velikega zbora trkajo na Pilatova vrata.

Sluga: */vstopi/* Kaj želite?

Jonadab: S cesarskim namestnikom bi radi govorili.

Sluga: Stopite v hišo.

Abdija: Mi ne smemo prestopiti praga poganske hiše. Zato prosimo svojega gospodarja, naj pride v sodno dvorano, govoriti nam je z njim v zelo važni zadevi.

Sluga: Sporočim jim vašo željo. Počakajte.

2. prizor

Pilat v spremstvu sodnikov in slug. Prejšnji.

Pilat: */ostane vrhu stopnic na terasi, od koder je vhod v njegovo stanovanje. Sredi stopnic Saduk in tovariša/.* Kaj hočete?

Saduk: Veliki zbor nas pošilja prosit, da potrdiš smrtno obsodbo, katero smo nocoj sklenili zoper našega hudodelca. Ker se trdno nadejamo, da ugotiš naši prošnji, čaka veliki zbor s hudodelcem pred vrati sodnega dvora.

Pilat: */slugi/* Reci jim, da vstopijo. */Sluga gre/.*

3. prizor

V dvorec stopi Kajfež in udje velikega zbora. Sluge nosijo pergamentne zavitke. Straža privede Jezusa vklenjenega.

Pilat: Kaj želite? Navsezgodaj se dramite. Krvoloki. Navsezgodaj koljete in mučite! Kakov je ta človek /pokaže na Jezusa, ki je ves zmučen in razbit, razmršenih las in brade. Na vratu ima težko verigo/.

Kajfež: Slušaj zatožbo zoper tega hudodelca.

Pilat: Torej pojdite v sodno dvorano.

Kajfež: Ne smemo v pogansko hišo, da se ne oskrunimo.

Nikodem: /se prerije skozi množico/ Ne smete ne v dvorano, ki je posvečena z nedolžno krvjo tega pravičnega. On je čist, vi ste oskrunjeni /zbeži/.

Kajfež: Kaj nimamo nikjer miru pred tabo? /Sluge vlečejo Jezusa po stopnicah pred Pilata/.

Pilat: /govori s terase/ Kako tožbo imate zoper tega človeka?

Jonadab: Da ni hudodelec, ne bi ti ga bili izročili.

Pilat: Imate postave. Sodite ga sami!

Jonadab: Mi ne smemo nikogar usmrtiti.

Pilat: Tedaj, zakaj ga tožite?

Abdijas: Ta skruni sobote. V soboto je bolnike ozdravljaj! /Hrupno/ Res je, soboto skruni.

Pilat: Vi ste gotovo zdravi, sicer bi se ne jezili, ako bi vas kdo v soboto ozdravil!

Jonadab: Ljudstvo zapeljuje z groznimi nauki, pravi namreč: Ako ne boste jedli mesa mojega in pili moje krvi, ne boste videli nebeškega kraljestva.

Vsi: Res je, tako je!

Pilat: Tedaj ste vi pravi privrženci njegovih naukov. Saj kar besnite po njegovi krvi.

Kajfež: On šunta ljudstvo in brani cesarju davek dajati.

Pilat: /vstane/ Kaj? Kaj? To je stvar, ki mene briga! Jaz sem cesarjev namestnik. Po vsej deželi imam zveste uradnike in verne čuvaje, a o tem nisem slišal še ničesar. To je izmišljotina. /Kristusu/ Ali ne slišiš, kako silnih pregreh te tožijo. /Kristus molči/.

Kajfež: Njegov molk je najboljša priča, da je kriv.

- Pilat:** */sede/* Privedite zatoženca predme. */Kristusu/* Ali si ti kralj Judov?
- Kristus:** Ali govoriš to sam od sebe, ali so ti povedali drugi?
- Pilat:** Mari sem jaz Jud? Tvoje lastno ljudstvo mi je tebe izročilo. Kaj si zakrivil?
- Kristus:** Moje kraljestvo ni od tega sveta. Ko bi bilo moje kraljestvo od tega sveta, tedaj bi se bili borili zame moji služabniki in ne bi me bili ujeli Judje.
- Pilat:** Ti si tedaj vendar kralj?
- Kristus:** Ti si rekel, jaz sem! Prišel pa sem na svet, da dam spričevanje resnici.
- Pilat:** */skeptično/* Resnici? Kaj je resnica?
- Sluga:** Sla pošilja tvoja soproga in želi iskreno, da govoriš z njim.
- Pilat:** Naj pride semkaj.
- Sel:** Cesarski namestnik! Tvoja soproga Klavdija ti pošilja tole pismo ter te prosi, da ga takoj bereš.
- Pilat:** Kakor hitro opravim ta posel.
- Sel:** Ona te nujno prosi, da čitaš takoj.
- Pilat:** Torej, daj sem! */Čita zase/* Strašne sanje sem imela. Bilo mi je, kakor da sem videla na Golgoti moža na križ pribitega. Belo truplo razsvetlilo je temo in slišala sem strogo doneči glas: Tvoj mož me je dal rabljem v pest, čeravno ni našel nobene krivice na meni. Gorje njemu, gorje tebi, gorje vsem, ki so vajini! ... Ta grozoviti glas me je prebudil iz mirnega spanja. Prestrašena sem gledala okrog. Pravili so mi, da ravnokar peljejo Nazarenca in zahtevajo, da ga obsodiš na smrt. Če je tako, svarim te pred nepremišljeno razsodbo. Prosim te najiskrenejše, ne veruj lažnjivim jezikom in ne obsodi ga. */Zamišljen/* Čudno, zelo čudno. Povej, kako se je vedla soproga takrat, ko si odšel tusem?
- Sel:** Bila je zelo razburjena.
- Pilat:** Vrni se in sporoči moji soprogi srčno zahvalo, naj bo prepričana, da njene modre nasvete vedno spoštujem, tokrat še v večji meri kakor navadno.
- Sel:** */se prikloni in odide/*
- Pilat:** */k velikemu zboru/* Jaz ne najdem nikake krivice nad njim.
- Kajfež:** Nobene krivice? Kaj to ni krivica, da ščuva ljudstvo in uči po vsej Judeji in Galileji?

Pilat: Mar je ta človek Galilejec?

Abdius: Da, Galilejec je, iz Nazareta doma, podanik kralja Heroda.

Pilat: Dobro! Zato ga vodite k Herodu, ki je zdaj v Jeruzalemu, on naj sodi svoje podanike.

Z a s t o r.

Sedma slika

HEROD

Prizorišče: Prestolna dvorana Herodova.

Herod sedi razkošno na mehkem sedežu. Ob njem mnogo dvorjanov in slug.

1. prizor

Herod, dvorjan.

Herod: */spremstvu/* Jezusa iz Nazareta, slavnega hudodelca so privedli. Dolgo sem želel, da bi videl tega čudaka, za katerim hiti vse ljudstvo. */Slugi/* Reci duhovnikom, da takoj pripeljejo jetnika noter.

Dvorjan: Kaj namerava Pilat, da ti je poslal Kristusa soditi?

Herod: Sodil ga ne bom. Sodi in obsodi naj ga le Pilat. Jaz se hočem samo prepričati, kako čudodelno moč ima ta človek.

2. prizor

Kajfež z velikim zborom, straža.

Kajfež: Slavni kralj! Pripeljali smo ti hudodelnika, da ga sodiš.

Herod: Jaz naj ga sodim? Na tujih tleh jaz nisem sodnik. Saj imate cesarskega namestnika, ta naj ga sodi.

Jakim: Ta je tvoj podanik, doma iz Galileje.

Herod: Moj podanik? Kako se zove?

Duhovnik: Imenuje se Jezus, sin tesarja Jožefa iz Nazareta; tedaj tvoj podanik.

Herod: Kaj imate zoper njega?

Jakim: Pravi, da je prerok.

Pismar: Ta skrni soboto.

Rabinec: Zapeljuje ljudstvo, da bi odstopilo od vere njihovih očetov.

Duhovnik: Bogokletnik je.

Kajfež: Tožili smo ga Pilatu, da je upornik. Pilat nas je poslal k tebi, češ, da imaš ti pravico kot četrtni oblastnik Galileje njega soditi.

Herod: Tako je rekel Pilat? Čudno, da mi daje pravico soditi v njegovem okraju. */Kristusu/* Mnogo sem slišal o tebi in zato želel, da te vidim. Čul sem, da veš skrivne misli, da delaš čudeže. Pokaži nam to in čislali te bomo tudi mi.

Kajfež: Veličastni kralj. Zato nismo prišli. Sodi ga!

Herod: Sodba mi na tujih tleh ni mar. */Kristusu/* Meni se je nocoj nekaj čudnega sanjalo. Ugani kaj? */Kristus molči/*. Ker ne moreš uganiti, pa mi sanje razloži. Sanjalo se mi je, da sem stal na strehi moje palače in gledal solnčni zahod. Kar stopi predme mogočen mož in pokaže z roko proti zapadu ter reče: Na večeru bo tvoja spalnica. Kaj pomenijo te sanje? Morda znaš boljše čudeže delati? Pretvori to palico v kačo, naredi tamle iz vode vino. Ne moreš? Nočeš? Pripovedovali so pa toliko stvari o tebi. */Kristus molči. Dvorjanom/* Ne da se. Sedaj vidite, da je bilo vse, kar so o njem trosili, prazna govorica.

Jakim: Nalašč se tako dela. Ne veš, kako zna govoriti in pridobivati ljudska srca. Vrag mora biti v njem.

Herod: */zaničljivo/* Bajeverstvo. To je ohol človek, kateremu je ljudska hvala zmešala pamet. Izpustite ga. Ni vredno, da se menite zanj.

Vsi: On pravi, da je kralj Judov.

Herod: Kralj Judov? Kralj bedakov, to bi bilo verjetno! Toda, ker bi bil rad kralj, naj se mu da bela kandidatska obleka. */Slugi/* Prinesi mu tako obleko. */Zboru/* Česa ga še tožite?

Kajfež: Veličastni kralj, prosimo, obesi ga!

Herod: Takega kralja, ki se mu meša, ne bom obsojal. Peljite ga pred ljudstvo, da si nagleda kraljevskega kandidata.

Vsi: */Iezni kriče križem/* Križaj ga! Sodi ga! Umreti mora!

Herod: Nikdar ga ne bom obsojal. Temu se meša; on niti zmožen ni hudodelstva. Če je pa kaj govoril ali storil, storil in govoril, je brezumni človek in kot tak ni kaznjiv.

Vsi: Obsodi ga! Križaj ga! Umreti mora!

Herod: Mir! Govoril sem jasno in razločno. Sodi naj ga Pilat, če hoče. Peljite ga nazaj in recite, da ga kralj Herod pozdravlja.

Vsi: */hrume iz dvorane, Jezusa vlačijo. Vmes krik/ Umreti mora!
Smrt! Smrt! Izdajalec naše vere. /Hrupno zapuščajo dvorano/*

Z a s t o r.

Osma slika

JEZUS NA SMRT OBSOJEN

Prizorišče: Pilatov dvorec.

1. prizor

Jezusa privedejo, Pilat sloni na mehkem sedežu. Na mizi poleg njega so znamenja sodne oblasti Fasces. Poleg njega so častniki, uradniki, sluge. V dvorec prihrumi Kajfež z duhovniki, biriči in stražo.

Saduk: Namestnik, slušaj nas.

Pilat: */vstane nekoliko/* Ali ste zopet tukaj? Jeli ne bo celi dan miru pred vami?

Abdias: Kralj Herod te pozdravlja in pravi, da moraš ti soditi.

Vsi: Umreti mora, križaj ga, križaj ga!

Pilat: Izročili ste mi tega človeka, da ga sodim. Zaslišal sem ga vpričo vas, ali krivice nisem našel nobene. Bržkone je tudi Herod ni našel.

Kajfež: Herod le ni hotel soditi v tvojem okraju. Ta je pa smrti vreden.

Jonadab: Pilat, stori nam, kar si storil za vsake praznike velikonočne.

Pilat: Hočem ugoditi vaši želji in izpustiti enega izmed dveh hudodelcev, katerega si izberete. Volite torej med Jezusom in Barabo, ki je tolovaj, ubijalec, strah cele dežele. */Slugi/* Pojdi po Barabo. */Gre/*. Toda o tem ne boste sodili samo vi, marveč ljudstvo.

Kajfež: */farizejem/* Ali ste slišali? Ljudstvo hoče imeti, da izbira. Hitro na delo. Pregovorite, podkupite, podšuntajte ljudstvo. Denar naj se vam ne smili. Barabo hočemo! */Farizeji naglo odidejo/*.

Pilat: Katerega si izberete, da ga izpustim? Jezusa Nazareškega ali Barabo?

Kajfež: Tega ne, Barabo izpusti.

Vsi: Barabo izpusti.

Pilat: Kaj naj storim z Jezusom?

- Vsi:** Križaj ga. Križaj ga!
- Pilat:** Vzemite ga in križajte. Jaz ne najdem nad njim nobene krivice.
- Abdias:** Imamo postavo in po postavi mora umreti! Zakaj Sina Božjega se je delal.
- Pilat:** Ako imate tako postavo, pri Herkulu, ne bi hotel biti Jud. */Biriči privedo Barabo. Kristusu/* Od kod si ti? */Kristus molči/*. Ali ne veš, da te imam oblast križati in oblast te izpustiti?
- Kristus:** Nobene oblasti ne bi imel, ako bi ti ne bila dana od zgoraj. Zato ima tisti večji greh, kateri je mene tebi izročil.
- Pilat:** Nobene krivice ne najdem nad njim. Izpustil ga bom. */Zunaj se sliši krik množice. Vzkliki/* Smrt! Križaj ga! */v dvorano prihrumi poulična drhal, med njo farizeji/*
- Vsi:** Križaj ga, križaj ga!
- Pilat:** Kaj hudega je storil? Ne najdem nobene krivice, da bi bil smrti vreden.
- Vsi:** Proč z njim! Križaj ga! Barabo izpusti!
- Pilat:** Pomislite, predno volite. Kolika razlika med pravičnim Jezusom in tolovajem Barabo.
- Kajfež:** Če izpustiš Galilejca, nisi cesarjev prijatelj. Vsak, kdor se dela kralja, se upira cesarju.
- Vsi:** Križaj ga, križaj ga! Barabo izpusti!
- Pilat:** Bodi, ustrezem vam. Barabo izpuščam. Jezusa Nazareškega bom pa dal pretepti in potem ga izpustim. Bičajte Jezusa. */Jezusa odvedo/*.
- Sel:** Namestnik! Tvoja soproga Klavdija te opozarja na dano obljubo.
- Pilat:** Povej ji, da bom storil vse, kar bom mogel, da ga oprostim. */Sel odide/*. Ali ni Jezus Nazareški vaš prerok, kateremu ste pred malo dnevi klicali: Hosana!
- Vsi:** Mojzes je naš prerok. */Nekaj pismarjev in duhovnikov se pomeša med ljudstvo ter narekuje odgovore in vzklike/*.
- Pilat:** Vaš dobrotnik je bil. Zakaj mu niste hvaležni?
- Vsi:** Križaj ga! Križaj ga!
- Pilat:** Kaj hudega je storil?
- Ljudstvo:** */nekateri/* Našo postavo zaničuje.
- Vsi:** Umreti mora, umreti!

Ljudstvo: Čarovnik je.

Vsi: Križaj ga! Križaj ga!

Ljudstvo: Zapeljivec ljudstva je.

Vsi: Križaj ga! Križaj ga!

Pilat: */slugi/ Pripelji nazaj zatoženca. /Sluga gre ponj/*

Kajfež: Cesarju brani davek dajati.

Pilat: */jezno/ Ostudna laž je to! To bi jaz boljše vedel kot vi. /Jezusa pripeljejo ogrnjenega s škrlatnim plaščem in trnjevo krono na glavi/. Glejte, pokažem vam ga in slovesno izjavljam, da ne najdem nad njim krivice. Torej, ali hočete da izpustim kralja Judov?*

Vsi: Križaj ga! Križaj ga!

Pilat: Glejte človek!

Vsi: Križaj ga! Križaj ga!

Pilat: Tedaj vašega kralja naj križam?

Vsi: Mi nimamo kralja, razen cesarja.

Kajfež: Ako tega izpustiš, te zatožimo cesarju.

Vsi: Cesarju te zatožimo.

Pilat: */nemiren premišljuje še nekaj časa/ Ustregel vam bom! Spišite smrtno obsodbo. /Uradnik piše na pergament/ Vedite pa, da ste vi odgovorni, ne jaz! Prinesite vode. /Sluga prinese vodo in prt. Pilat si umije roke/. Jaz sem nedolžen nad krvjo tega pravičnega. Vi glejte!*

Vsi: Njegova kri pride nad nas in nad naše otroke. */Uradnik da pisano obsodbo Pilatu/.*

Pilat: Razglašam sodbo. */Bere/ Jaz, Poncij Pilat, cesarski namestnik v Judeji, obsojam v imenu cesarja Tiberija Jezusa Nazareškega, ki je imenovan Kristus, kot upornika, hujskača, oskrunjevalca sobot vsled izrečene želje njegovega lastnega naroda in svečeništva po postavi k smrti na križu. /Sluga da Pilatu palčko, Pilat jo prelomi in vrže na tla/.*

Vsi: Živel Poncij Pilat! Smrti Galilejcu!

Z a s t o r.

Deveta slika KRIŽEV POT

Prizorišče: Terasa pred Pilatovo palačo. Razgled na dvorec in trg.
Pilat, njegovo spremstvo, kasneje veliki duhovni in farizeji.

1. prizor

Pilat: Žal mi je za tega Jezusa Nazareškega. Prepričan sem, da ni delal nikomur krivice. Bil je modrijan. Toda nisem ga mogel oteti. Sicer bi se bilo to hudobno ljudstvo še uprlo in me očrnilo pri cesarju.

Stotnik: Tako je, gospod. Besneli so kot zveri.

Pilat: Nesramno in brezbožno ljudstvo je to. Težko jih je vladati. Toda bogovi jih bodo kaznovali.

Vojak: */prinese napis za križ in ga pokaže Pilatu/.*

Pilat: Pokaži napis! Dobro, tako sem ukazal.

Kajfež: */v sodnem dvorcu, ki je videl napis/* Ne piši: Kralj Judov, ampak on se je delal kralja Judov.

Pilat: Kar sem pisal, sem pisal.

Kajfež: */pismarju/* Sedaj bi bil rad strog.

Pismar: Pa je prepozno! Zmagali smo mi.

2. prizor

Za Jezusa prinesejo križ. Jezusa pripeljejo zvezanega na trg. Za njim nosita še križe dva razbojnika. Tromba zapoje. Sodni sluga naznani javno obsodbo. Vsemu ljudstvu se javno naznanja in pove, da je na povelje namestnika Poncija Pilata v imenu slavno vladajočega cesarja Tiberija po rimskem pravu obsojen k smrti Jezus Nazareški in z njim vred dva razbojnika Dizma in Gezma.

Jezus: */gleda križ/* Pozdravljam te, sveti križ! Ti mi boš sladka posteljica, kjer bo počivalo moje ranjeno telo. Silno sem se te bal, a vendar prisrčno ljubil; saj sem zato zapustil sveta nebesa, da na tebi odrešim človeški rod. Preljubi križ! Ker sem od vseh zapuščen, objemam tebe, da v tvojem naročju umrjem. */Poklekne in poljubi križ/.*

3. prizor

Marija in Janez.

Marija: Ah, Janez, ali je resnica? Neskončno gorje! Zopet bom morala gledati svojega sina, svoje drago presveto dete!

Janez: Skušal bom, da prideva skozi vojake in množice. Toda premaguj se, da ne omagaš. */Jezusu nalagajo križ. Jezus zagleda mater, pa se zgrudi pod križem/*

Marija: Ah, moj sin, moj otrok!

Jezus: Moja mati!

Marija: Moj sin, kolika bolečina! Kaka bridkost! Srce mi poka – ah – moje nedolžno dete! Telo polno ran in krvi! Kako poneseš težki križ. Umrl boš, predno prideš na morišče. Zakaj ne morem s teboj umreti?

Vojak: Kaj hoče ta ženska?

Nekdo izmed ljudstva: To je mati Galilejca.

Prvi vojak: Ta je res lahko vesela takega sina.

Drugi vojak: Seveda ga je vesela! Saj je kralj, Božji Sin.

Stotnik: Kaj ni nikogar, ki bi mu pomagal. Sicer nam spotoma umrje.

Vojak: */zagleda Simona Cirenčana, ki prihaja iz polja ter radovedno gleda prizor/*. Glej ga, stotnik! Ta bi bil za to pripraven.

Stotnik: Ala, primi, pomagaj! Hitro!

Simon: Kaj? Jaz naj bi hudodelcu pomagal križ nesti? Kaj ne, da bodo vsi ljudje kazali za menoj ter me zasmehovali?

Stotnik: Pomagaj, sicer ... */vojaki hočejo prijeti Simona/*.

Simon: Siliti me hočete? */Pogleda Jezusa, ki se proseče ozre vanj/* Ne bo me treba! Prostovoljno pomagam temu siromaku, ker se mi smili.

Jezus: */pade drugič/*

4. prizor

Veronika: Moj Gospod, moj učenik!

Vojak: Beži, kaj hočeš?

Veronika: Pusti me! Moj Gospod! Moj dobrotnik! Kako silno je ranjeno tvoje milo, sveto obličje. Da ti morem pomagati! Jaz, sirota!

Obriši vsaj s prtom krvavo obličje. /*Ponudi mu prt. Jezus si otare obraz in ga da nazaj. Veronika zagleda, začudi se in pokaže drugim ženskam, ki pridejo*/. Glejte čudež! Gospodov obraz.

5. prizor

Žene in hčere Jeruzalemske.

Prva žena: /*kaže otroku*/ Glej, ta je tisti sveti mož, ki te je poljubil in rekel: pustite male k meni.

Druga žena: Jehova! Zares so obsodili prijatelja otrok, dobrotnika sirot in bolnikov.

Tretja žena: On je pravičnik in prerok! Hudobija, zlobnost ga je obsodila, čudna nehvaležnost /*žene jočejo*/>.

Kristus: Ne jokajte nad menoj. Jokajte nad seboj in nad svojimi otroki. Pride ura, ko porečete goram: Gore padite na nas, hribi pokrijte nas.

Stotnik: /*ki je šel naprej, se vrne*/ Zopet stojite! Kaj ne pridemo dalje?

Gemas: /*razbojnik*/ Tale prerok je kriv. Poženite ga bolje.

Dismas: /*desni razbojnik*/ Kaj te ni sram, da tako govoriš, saj boš še prezgodaj na Golgoti.

Gemas: Čim prej tem bolje. Prokleta bodi ta ura. Barabo so izpustili pa je bil slabši kot jaz. Kakšen razbojnik je šele Jezus, ker so Barabo mesto njega izpustili.

Dismas: Ali so pa razbojniki tisti, ki so ga obsodili.

Vojak: Tiho! Kaj blebečeta? Čakajta, kmalu vama zmanjka časa.

Stotnik: Ženska proč. Tu ni časa in prostora, da bi se jokalo in žalovalo.

Kristus: /*pade tretjič pod križem*/>.

Drugi vojak: Zopet je na tleh. Umr! bo.

Stotnik: Ne sme! Kvišku! Naglo na Golgoto!

Prvi vojak: /*ga vleče za vrv*/ Vstani! Kvišku!

Drugi vojak: Saj znaš delati čudeže. Daj, dokaži, dobi skrivne moči. Ne moreš! Slepar si bil. /*Kristusa dvignejo z vrvmi. Sprevod gre skozi vrata. Tromba se glasi. Med ljudstvom hrup, jeza in jok*/>.

Stotnik: Hitro ga slecite in na križ z njim. /*Vojaki ga slečejo in začno pribijati na križ*/>.

Z a s t o r.

Deseta slika
KRISTUSOVO KRIŽANJE

Prizorišče: Golgota. Razbojnika sta že križana. Jezus leži na tleh slečen na križu. Rablji mu zabijajo žeblje v roke in noge, da se slišijo udarci. Veliki duhovni in pismarji in farizeji in ljudstvo.

1. prizor

Stotnik: Gotovi!

Prvi vojak: Da, stotnik. Samo napis še ni pribit. */Pribije napis/*. Seda je vse dovršeno.

Stotnik: Vrvi na križ! Podprite ga z drogovi!

Drugi vojak: Tovariši, krepko primite. A – hoa – ho! */Daje znamenje, ko dvignejo križ/*.

Tretji vojak: Stoji!

Stotnik: Stoji li trdno?

Prvi vojak: Trdno! Zdaj si razdelimo obleko, kajne?

Stotnik: To je vaša stvar. Pravico imate.

Prvi vojak: */trga in deli obleko/* Nate, vsak nekaj. Aha, ta spodnja suknja je brez šiva, tkana je iz ene niti.

Drugi vojak: Ne trgaj. Škoda! Vadjajmo zanjo! Glaukus, kje imaš kocke?

Tretji vojak: Tukaj. Kockam prvi! Imam a – re – a smolo! Premalo!

Prvi vojak: Tako se vrže, vidiš!

Drugi vojak: Bomo videli. Pri Herkulu, dobil si!

Stotnik: Vojaki pozor, na svoje mesto.

Vsi: */vstanejo in stopijo kot straža ob križih. Stotnik pod Jezusov križ, mimo hodijo duhovni, ljudstvo, pismarji, pogovarjajo se in majejo z glavami/*.

Duhovnik: Sedaj je vendarle konec in mir pred tabo. Kaj se boš še bahal, da si Božji Sin? Ha? Govori sedaj!

Kajfež: Molči, kot je pred velikim zborom molčal, ker se ne more opravičiti.

Kristus: Oče, odpusti jim, saj ne vedo kaj delajo.

Jakim: Seda podiraš tempelj božji, da ga v treh dneh zopet sezidaš.

Pismar: Če si Sin Božji, stopi s križa.

Prvi starec: Drugim je pomagal, sebi ne more. Če si Kristus, kralj Judov, stopi s križa in verovali bomo.

Drugi stavec: Ne Boga je zaupal! Naj ti pomaga, če ima nad teboj dopadenje.

Prvi vojak: Slišiš, kako te zasmehujejo! Če si Sin Božji, pomagaj si.

Gemas: Tako je! Če si Kristus, pomagaj sebi in nama.

Dismas: Ali se tudi ti ne bojiš Boga? Midva po pravici trpiva, ta pa ni nič hudega storil /*pogleda proseče Jezusa*/. Gospod, spomni se me, ko prideš v svoje kraljestvo.

Kristus: Resnično ti povem, še danes boš z menoj v raj.

2. prizor

Marija, Sv. Janez, Marija Magdalena, duhovniki se nekoliko umaknejo ter govoreč ponašajo strastno z rokami.

Janez: Slišiš? Razbojniku je obljubil nebeško kraljestvo.

Marija: Kolika ljubezen.

Kristus: Žena, glej tvoj sin in sin, glej tvoja mati.

Janez: O, ko bi mogel biti vreden sin tvoje svete matere! Skupaj bova trpela bridkost in oblečine in premišljevala tvojo neskončno ljubezen.

Kristus: Moj Bog, Moj Bog, zakaj si me zapustil? Žejen sem.

Prvi vojak: /*pomoči gobo v kis, natakne na sulico in mu pritisne na ustnice*/ Na, pij!

Jakim: Nikar!

Pismar: Čakaj, da pride Elija in ga reši.

Magdalena: /*stopi h križu in se zgrudi objemši steblo*/ Moj Gospod, kaj ni nobenega čutečega srca več? Grozovito ljudstvo. /*Joka. Solnce otemni, postane mračno, dokler se ne stemni*/.

Jezus: Dopolnjeno je! /*Glasno*/ Oče, v tvoje roke izročim svojo dušo. /*Strese se po vsem životu, glavo nagne na prsi in umrje*/.

Magdalena: Mrtev je! /*S sklenjenimi rokami obstoji zroč vanj kot okamenela. Blisk, grom, bobnenje, duhovi se prikazujejo, ljudstvo bega na vse strani*/.

Stotnik: Resnično, ta je bil Sin Božji.

Nekateri: Mesija je bil.

Drugi: Odrešenika smo križali.

Drugi: Gospod Bog Sabaoth, usmiljenje.

Drugi: *Njegova kri pride nad nas! /Pokleknejo po tleh in se trkajo na prsi kličoč: Usmiljenje, usmiljenje! Oder se razsvetli./*

G o d b a

Z a s t o r

Enajsta slika
VSTAJENJE
Živa slika

*Po 7. izvodu (KAMN 232) posnel: A. P. Florjančič,
pretipkala: Tanja Jenko, A. D. 2010*

Alojzij Pavel Florjančič

FINŽGARJEV PASIJON IN DUHOVNA DRAMA PRI SLOVENCIH V 19. STOLETJU

UVOD

Duhovna drama ima pri Slovencih bogato tradicijo. Smeli bi govoriti o njenih sledovih oziroma o dramskih elementih v cerkvenem obredju oziroma v liturgiji (officium, ordo) že v samem začetku slovenske pismenosti.¹ Njene sledi opazimo okoli **leta 1000** kar v prvem zapisu v (proto)slovenskem jeziku, v naših imenitnih starodavnih Brižinskih spomenikih. Tozadevno je posebej zanimivo drugo besedilo s pasijonsko spokorno vsebino: »*Če bi ded naš ne grešil...*«² Literarni zgodovinarji ga običajno na kratko odpravijo s formulacijo, da gre pri njem za pridigo o grehu in pokori. Z drugim, odrešenjskim delom pa vendarle zaokrožuje pasijonsko vsebino. Taras Kermauner piše v svojem delu Slovenska dramatika in gledališče, da: »Brižinski spomeniki prevajajo tudi javne spovedi, ki so del verske dram(atik)e«³, in se pri tem naslanja na Igorja Grdino. Podobno razmišlja tudi Jože Faganel, velik poznavalec in raziskovalec slovenskega jezika, še posebej Škofjeloškega pasijona: »Z literarnozvrstnega vidika so lahko Brižinski spomeniki začetek duhovne drame«.³

Nekaj stoletij pozneje pa se dramski prizori, ki so vključeni v obredje, osamosvojijo in del liturgičnega obreda s kostumiranimi laiki stopi iz cerkve. To fazo razvoja duhovne drame (ludus) pri Slovencih predstavlja tridnevna predstava *Ludus Christi* za binkošti **leta 1298**, ki so jo igrali na patriarhovem dvoru v Čedadu.⁴

V **pozmem srednjem veku**, ki je bil duhovno bogat in čustven, tako profano kot versko, začnejo duhovne drame, misteriji in mirakli prehajati preko alegorične drame (moraliteta) v pasijone oziroma pasijone s pasijonskimi procesijami. Iz tega prehodnega časa omenimo iz našega kulturnega in duhovnega sveta fragment velikonočne pesmi *Naš Gospud je od smrti vstal* iz leta **1440** v Stiškem rokopisu, kot del velikonočnega obredja in je predvidoma sledil pasijonskemu, žalostnemu

¹ »Ni presenetljivo, da v slovstvih kar najširše nepismenih staroveških bližnje-, srednje- in daljnovzhodnih ter **srednjeveških** (poudaril APF) družb zavzema nabožna književnost osrednje mesto. Pogosto je toliko in toliko stoletij pozneje celo edini pričevalec o najstarejših obdobjih njihove slovstvene kulture ...« (Grdina 1996).

² <http://w.w.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/gledal.html>

³ Glej: Faganel, J.: I monumenti di Frisinga: documento di un rito di riconciliazione in lingua slovena del X–XI secolo, V: *Liturgia Theologia prima*, Ljubljana-Celje 2008, str. 323–338 (338).

⁴ Marin, M.: Evropske pasijonske igre med Čedadom in Škofjo Loko, *PD 1/2006*, str. 37–43, Škofja Loka 2006.

delu velikonočnega kirielejsona.⁵ *Kirielejsoni* kot izrazito pasijonska invokacija, ki sicer kanonično začenja katoliško mašo, so bili v srednjem veku, in še tudi v novi vek, razširjeni v ljudskem petju. Še v času renesanse, ki v težnji po obujanju vsega, kar je antičnega, vključno z antično dramo, zavrača ljudske verske igre, imajo leta **1513** v Mariboru *Sprevod s cvetnim oslom* (Kuret 1958).

V drugi polovici **16. stoletja** pride pri nas zaradi protestantizma, ki je religiozno dogmatski, čustveno hladen in moralistično trd in kot tak ni bil naklonjen ljudski pobožnosti, do stagnacije gledališke produkcije, ki je bila predvsem verske narave in je bila, kajpak, katoliške provinience. Pa vendar je prav v tem času pozne renesanse, leta **1576**, izšel iz protestantskih logov Jurija Dalmatina *Passion, tu je bridku terplene inu tudi tu častitu v nebu hojene, našiga gospudi Jezusa Kristusa*. Da protestantizem pri nas ni popolnoma zatrl duhovne drame, se imamo zahvaliti protestantski naklonjenosti cerkveni glasbi, ki je bila pri nas še posebno globoko zasidrana tudi v obliki verskega ljudskega petja.

»Za leto **1600** je v Ljubljani izpričana telovska procesija z dramskimi prizori, pri kateri so dijaki jezuitskega kolegija na odrih pozdravljali Sveto Rešnje Telo *latine et carniolice* – latinsko in slovensko.«⁶ V času katoliške prenovne, predvsem pa v 17. stoletju, začnejo torej oživljati še posebno predstave z versko vsebino. Na tako imenovanih ruških igrah na Štajerskem so 14. septembra **1618** poleg nemških uvedli tudi slovenske predstave. Prav tako ruški dijaki v obdobju od **1680** do 1722 uprizarjajo »*actio comica*« na tamkajšnjih septembrskih Marijinih ruških sobotah in romarskih nedeljah v latinskem, nemškem in slovenskem jeziku.⁷ V drugi polovici 17. stol. (izpričane vsaj za leta po 1650) jezuitski sholarji v Ljubljani nastopajo z igro *Hoja s paradížem* v slovenskem jeziku.

Duhovna drama je pri nas še posebej bogata v **18. stoletju**. Pravzaprav doživi prav v tem času svoj vrh. Pasijone igrajo v Ljubljani, Škofji Loki, Kranju, Trziču, Novem mestu, v Šmarju pri Jelšah (domnevno), v Loki pri Zidanem mostu, Mariji Gradcu pri Laškem, v Železni Kapli, pa morda še kje. Laškega in kapelskega so igrali v času, ko drugod pasijonskih iger niso več uprizarjali, kapelski pa se je potegnil še v naslednje stoletje. Iz tega obdobja, iz leta 1721 (dejansko so ga igrali že od leta 1713!)⁸, izstopa še posebej *Škofjeloški pasijon* avtorja Lovrenca Marušiča, p. Romualda (1676–1748). Ta rokopis velja za prvo ohranjeno slovensko dramsko besedilo in velja za edino ohranjeno pasijonsko režijsko knjigo baroč-

⁵ Ivan Grafenauer v svojem delu: »Ta stara velikanočna pejsen«, ki je leta 1942 izšla v reviji *Čas* 36, preprosto domneva, da je ta literarni torzo del velikonočne igre iz časa okoli leta 1400. Vir, Kuret, 1958.

⁶ Cit.: M. Ogrin: *Oče Romuald ...* str. 321, Ljubljana 2009.

⁷ France Kotnik, 1913.

⁸ Glej: Benedik, M.: Kapucinski samostan s cerkvijo Sv. Ane Škofja Loka, str. 160–162, Celje 2008; in Ogrin 2009, str. 350–351.

nega časa v Evropi. V drugi polovici 18. stoletja, pod cesarico Marijo Terezijo in cesarjem Jožefom II., pride praktično do popolne prekinitve pasijonskih iger. To je čas prosvetljenstva, racionalizma, janzenizma (verska varianta razsvetljenstva), že tudi ateizma in prostozidarstva, zato se dramska igra skoraj povsem sekularizira. Posamične ljudske pasijonske uprizoritve na obrobju slovenskega narodnostnega prostora in kostumirani in dramatizirani križevi poti so še edini preostali ostanki nekoč bogate in priljubljene baročne duhovne drame. Nekaj takih križevih potov navedimo: Šmarje pri Jelšah, Sv. Križ nad Planino pri Sevnici, »Poljanski pasijon« v Poljanah nad Škofjo Loko.⁹ Drugi taki »pasijonski mostovi« med 18. in 19. stoletjem so še tako imenovani »Marijini pasijoni«. O njih smo lansko leto že pisali (Florjančič 2010). Praksa prepisovanja, predvsem na podeželju, je bila ponekod živa še v prejšnjem stoletju.¹⁰

Prvo posvetno baročno dramsko delo je operni libreto *Belin* iz leta 1780 Antona Feliksa Deva (p. Damascen Dev). Sicer pa so zadnja leta 18. stoletja v znamenju Antona Tomaža Linharta (Županova Micka, 1789 in Veseli dan ali Matiček se ženi, 1790). Linhartova razsvetljenska dramatika spodbuja narodno zavest in s tem trasira pot slovenski posvetni drami v naslednjemu stoletju.

DEVETNAJSTO STOLETJE

Kot smo omenili, duhovna drama, pravzaprav verske igre, še posebej pasijoni in pasijonske procesije v zadnji četrtini 18. stoletja skoraj v celoti prenehajo, v mestih in trgih pa popolnoma. Vendar se začnejo že v začetku stoletja, ob francoski okupaciji, kljub libertatnemu, pogosto tudi ateističnemu obnašanju soldateske, po prakticiranju določil verske tolerance obnavljati sprva »Marijini pasijoni«, nato križevi poti (pogosto so tudi kostumirani in z glasbeno spremljavo), kasneje pa ponekod uprizarjajo že različne dramatizirane verske prizore, biblične in pasijonske igre in preproste igrice z moralnimi nauki. To se odvija predvsem na slovenskem jezikovnem obrobju v obliki preproste ljudske (kmečke) igre. Še najbolj je ta tradicija živa na Koroškem, saj so v tem času tam nastajale in se uprizarjale ljudske igre koroškega bukovnika Andreja Šusterja Drabosnjaka (1768–1825). Bile so nadaljevanje baročne gledališke tradicije v ljudski, podeželski varianti. V Kostanjah se je pri Žvanu v tamkajšnjem skednju še celo stoletje ohranila »pinja« (iz nemščine *die Bühne* – oder). Leta 1811 je Drabosnjak v knjigi izdal *Pasijon, Tu je popisovanje od terpleinia Jezusa Kristusa inu niegove žalostne matare Marie De-*

⁹ Bernarda Jesenko Filipič, Majda Debeljak: v: *Pasijonski razgledi* 4/2009, 23–41, Škofja Loka 2009.

¹⁰ Prepisovanje marijanskih besedil, med njimi so pogosta še posebno s pasijonsko vsebino, ima pri nas dolgo tradicijo. Kot zanimivost povejmo, da je kartuzijan Filip iz Žič v 14. stoletju napisal Ep o Marijinem življenju, ki ima 10.133 verzov v latinščini. V tistem času je bilo delo zelo brano in prepisovano.

vica, leta 1818 je napisal *Komedijo od celiga terplenja ino smrti Jezusa Kristusa*, ki je bila uprizorjena leta 1826 in 1842 v Kostanjah, nato sledijo *Igra od izgubljenega sina*, *Igra o Egiptovskem Jožefu*, *Igra o Amanu in Esteri*, *Božična igra*.

Devetnajsto stoletje pa je hkrati stoletje romantike in s tem čas, ko se začno tudi izobraženci zanimati za srednjeveško duhovno dramo oziroma duhovno gledališče. Martin von Deutlinger je leta 1850 v svoji zgodovini Oberammergaua ves evropski kulturni svet seznanil s pasijonskimi igrami¹¹. Takrat je bilo na Bavarskem še okoli 50 krajev, kjer so uprizarjali pasijonske igre. Jožef Levičnik je leta 1854 objavil *Trikraljevsko igro iz Železnikov*.¹² Henrik Costa leta 1857 predava in piše o *Pasijonski igri v Kranju*¹³, leta 1857 o *Velikonočni procesiji v Ljubljani*,¹⁴ August Dimitz pa o *Procesiji v Novem mestu*.¹⁵ Janez Scheinigg leta 1885 predstavi slovenski javnosti Andreja Šusterja Drabosnjaka, naslednje leto pa začne celovška revija »Mir« poročati o pasijonskih igrah na Koroškem.

Kljub vsem tem raziskovalnim pobudam se duhovna drama na slovenski oder prebija z veliko težavo. Z narodnjaštvom, čitalništvom in taborskim gibanjem v drugi polovici 19. stoletja pridobiva gledališče pri Slovencih vedno bolj narodno-buditeljsko vlogo. Oče čitalnic Janez Bleiweis v Ljubljani in Josip Drobnič v Celju že na polovici stoletja prirejata gledališke slike ali igre lahkotnejšega žanra. Pisci kot na primer Valentin Vodnik, Andrej Smole in Franc Malavašič že v prvi polovici stoletja pripravljajo za oder prve prevode tujih gledaliških del. Matija Schneider napiše leta 1817 igro Ulrik grof Celjski (*Ulrich Graf Zelsky*). Ta Schneiderjeva igra naj bi bila po A. Trstenjaku sploh prva izvorna slovenska drama, saj sta Linhartovi Micka in Matiček le predelavi nemške in francoske predloge. Prešernova *Nova pisarija* iz leta 1831 in *Krst pri Savici* tudi že nosijo v sebi dramske prvine. Leta 1838 napiše Davorin Trstenjak tragedijo *Nevesta z otoka Cypros*, Bernard Tomšič pa leta 1845 veseloigro v verzih *Lahkoverni*. Prešernov *Krst pri Savici*, morda tudi njegov *Uvod*, sta hvaležni temi na recitacijskih čitalniških odrih. Sredi stoletja se pričnejo tudi prevodi, priredbe in posnemanje klasičnega slovstva; Jovan Vesel Koseski – *Devica Orleanska* 1848 in *Mesinska nevesta* 1849 (po Schillerju), Matija Valjavec – *Metličanke* 1848 (po Senekovih Trojankah) in *Ifigenija na Tavridi* 1850–1855 (po Goetheju).

Pomembnejša slovenska dramatika se začne od petdesetih let dalje s Franom Levstikom (1831–1887) *Ježa na Parnas* 1854, *Juntez* 1855, *Krst pri Savici* (po F.

¹¹ Pri nas nekaj kasneje > Laibacher Zeitung, 10. 4. 1868. Glej tudi: Miklavž Feigel, Charfreitag v: *Pasijonski doneski* 5/2010 159–160, Škofja Loka 2010.

¹² Levičnik, L.: Narodski običaji v Železnikih, 3. Sv. Trije kralji, *Šolski prijatelj, Časopis za šolo in dom* 3, Celovec 1854.

¹³ Costa, H.: Ein Passionsspiel in Krain, *MHVK* 12, 69–70, Laibach 1857.

¹⁴ Costa, H.: Die Charfreitag – Procession in Laibach, *MHVK* 12, 100–101, Laibach 1857.

¹⁵ Dimitz, A.: Die Charfreitag – Procession in Neustatl, *MHVK* 34, Laibach 1865.

Prešernu) 1865, uprizorjen 1868, *Tugomer* (po Jurčiču) 1876. Leta 1867 ustanovijo v Ljubljani Dramatično društvo. To je prva gledališka organizacija na Slovenskem, ki si je prizadevala za poklicno slovensko gledališče. Šestdeseta in sedemdeseta leta so leta veseloiger Luize Pesjakove, Miroslava Vilharja, Davorina Trstenjaka, Mihaela Lendovška, Franca Silvestra. Ob njih in do konca stoletja sledijo gledališko bolj formirani avtorji: Josip Stritar, Josip Jurčič, Jakob Alešovec, Josip Vošnjak, Engelbert Gangl, Anton Medved in Anton Funtek.

Duhovne drame je v tem času le za vzorec, če izvzamemo že omenjene Drabosnjakove ljudske igre in posamezne pasijonske in križevpotne drobce na obrobju slovenskega ozemlja. K žanru duhovne drame lahko prisodimo kratek prizor Janeza Bilca *Božičnica* iz leta 1857, in misterij Mihaela Lendovška *Tarbula, keršanska junakinja* iz leta 1868. Sledijo še Franca Silvestra *Rojstvo Jezusovo*, 1868, *Izguljeni sin*, 1865, *Egiptovski Jožef*, 1871, in O. Purgaja misterij *Sveta Uršula*, 1873, ter mirakel *Rojstvo našega zveličarja Kristusa*, 1877. To bi bilo skoraj vse, kar bi lahko pripisali slovenski duhovni drami v tem stoletju. Antona Medveda dramsko pesništvo v devetdesetih letih in njegovo snovanje tragedije iz krščanskih osnov že nakazuje oživljanje duhovne drame na slovenskem odru.

V tem stoletju tudi nabožna književnost pri nas doživi razvoj v smer religiozne literature (Koseski, Levičnik), ki sledi sočasnim naraščajočim trendom zanimanja za tako imenovano ljudsko gledališče in s tem tudi za duhovno dramo. Verjetno so prav tako v slovenskem Deželnem gledališču v Ljubljani začeli razmišljati o primernem gledališkem komadu. Kot nalašč je Anton Koblar v letu 1892 v *Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko* opisal *Drabosnjakove igre* in *Škofjeloški pasijon*. Pravzaprav jih je leta 1877 v Slovenskem narodu kot prvi predstavil že Anton Trstenjak (1853–1917). A takrat časi še niso bili naklonjeni duhovni drami, kot smo že slišali. Konec stoletja pa pomeni tudi konec »slogaštva« v kulturi in začetek »delitve duhov« na Slovenskem. Skoraj istočasno je pogorelo staro Stanovsko gledališče v Ljubljani (1887), v katerem so sto let prej, 28. decembra 1789, uprizorili slovensko komedijo *Županova Micka*. Novo Deželno gledališče (sedaj je tam ljubljanska Opera) je bilo zgrajeno leta 1892 in prva slovenska predstava v njem je bila *Veronika Deseniška* Josipa Jurčiča.

Vodstvo Deželnega gledališča je v tem času imelo torej na razpolago le *Drabosnjaka* in na novo odkrito Romualdovo mojstrovino *Škofjeloški pasijon*. Prvi je bil le »bukovniški«, kar ni bilo po tedanjem ljubljanskem malomeščanskemu gledališkem okusu, drugi pa tudi ni bil primeren za gledališče, saj je bil narejen kot procesija, torej za predstavo na prostem. Pa tudi sicer je bila pasijonska predstava predolga, še najbolj pa se je tedanjim gledališčnikom in publiki upiral neprimerni »nizki« ljudski baročni jezik v njej. Zato so začeli iskati kako primernejše, sodobnejše besedilo. Zagotovo so tedaj že vedeli za Oberammergau, saj je bilo tedaj

literature o pasijonih veliko, še posebno o tem bavarskem, ki so ga v desetletnih presledkih igrali vse od leta 1634. August Hartmann je leta 1880, dobro desetletje pred našim naročilom, napisal tehtno knjigo o starih nemških pasijonskih besedilih in o prvem besedilu pasijona iz Oberammergaua iz leta 1662.¹⁶ Vedeli so tudi za mladega pisca Frana Finžgarja in ga naprosili za pasijonsko igro.

FINŽGARJEV PASIJON

Ko je Franc Saleški Finžgar (1871–1962) leta 1896 dobil od slovenskega Deželnega gledališča v Ljubljani naročilo za pasijon, je kot kaplan služboval na Jesenicah. Da so poiskali prav njega, ni naključje, saj je Finžgar že tedaj med poznavalci veljal za obetajočega pripovednika, v gimnazijskih letih in v semenišču pa se je znal obračati tudi na odru. Leta 1888 je tako v Alojzijevišču igral nadzornika sužnjev v igri Mlini pod zemljo. Že leta 1885 je napisal obsežni, 509 vrstic dolgi dramatični prizor *Na Gosposvetškem polju*, ki je bil istega leta v mednarodni izvedbi in ob številnem občinstvu izveden na prostem pred Kazino v Ljubljani. V bogoslovju je napisal igrico *Nameravani štrajk*, ki so jo »mnogokje igrali«, kakor piše v knjigi *Leta mojega popotovanja*. V letih 1892 do 1895 je objavljaj v šolskih glasilih in tudi v revijah. Pisal je klen in gibek jezik, imel je razvit smisel za dialog in za dramatičnost. Teološka izobrazba je bila samo še dodatni in morda tudi odločilni argument, da so se odločili zanj kot pisca pasijonske igre. Za pomoč so mu poslali neko nemško knjigo o pasijonih. Kakšna knjiga je bila to, Finžgar ne pove, le da je bila debela.¹⁷ Če je bila to Hartmannova knjiga, je dobil dobro in uporabno strokovno, literarno in gledališko literaturo. Da bi bila prav igra iz Oberammergaua osnova njegovemu pasijonu, pa ni prav verjetno. V tistih letih in še nekaj uprizoritev kasneje je namreč ta bavarski pasijon imel šestnajst do dvajset dejanj. Finžgarjev pasijon pa jih ima »le« enajst. (Zanimivo, da imajo novejšje uprizoritve v Oberammergau, med njimi zadnja, leta 2010, tudi enajst dejanj.) Po dolžini sta si, kajpak, pasijona zelo različna; Finžgarjev je z odmori »normalno gledališko dolg«, traja nekako dve uri. Oberammergauski pa je nekajkrat daljši; osem ur je samo igre, pa še dve ali tri ure odmora za povrh. Je pa Finžgar v drugem dejanju pri *Sveti večerji* (Zadnji večerji) atraktivno uporabil za začetek zelo impresiven motiv *izhoda iz Egipta*, ki bi ga avtor morda povzel prav po oberammergauskih t. i. *Tableaux vivant*, govorečih slikah. Prvi prizor drugega dejanja se namreč začne

¹⁶ Hartmann, A.: Das Oberammergauer Passionsspiel in seiner ältesten Gestalt, Leipzig 1880.

¹⁷ Finžgar je leta 1957 v svoji knjigi, *Leta mojega popotovanja* o tej epizodi zapisal: »Literarno na Jesenicah (20. junij–2. december 1896, op. avt.) nisem kaj prida delal, razen nekaj pesmic. To ni bil moj poklic. Pač pa sem priredil na Jesenicah *Pasijon*. Ljubljansko gledališče mi je poslalo debelo nemško knjigo o takih igrah in me naprosilo, naj poskusim napisati pasijonsko igro. Naredil sem jo. Videl je nisem nikoli. Igrali pa so jo mnogo, tudi v Ameriki. Danes nimam pojma o njej.«

s starozavezno pashalno večerjo. Kristus pokropi vrata z jagnetovo krvjo. On in apostoli so pripravljene za pot. Obleke imajo prepasane, v rokah imajo palice in sandale na nogah, tako kot pri eksodusu. Ko pojedjo jagnje in se pospravi miza, se začne novozavezna *zadnja večerja* z umivanjem nog. Janez Žakelj meni, da Finžgar glede obreda velikonočne večerje in začetka s »pomazanjem podbojev« ni s tem pokazal kake izrazite izvirnosti in pri tem dostavi: »Lepo je, da je v to vključil starozavezno poročilo, vendar glede na to, da je uporabljal nemško predlogo (kar so jo Slovenci v tistem času kar pogosto) in da je prišel še »svež« s fakultete, je nekaj takega samoumevno. Nemčija je bila vedno vodilna v eksegezi in racionalizmu in tudi iz tega teksta se to vidi. Zanimivo je in hkrati tudi delno pričakovano, da se tekst ne ukvarja toliko z Judom in izdajstvom, kot smo lahko pričeli v zadnjem času, temveč bolj obsodbi sami, kar tudi kaže na določen racionalizem. Torej vpliv nemškega sveta je očiten in to je lahko samo pohvalno, saj se Finžgar ni spustil pretirano v neko domišljijo, ampak je ostal zvest svetopisemskemu tekstu. Čeprav je tudi Finžgarjev pasijon na nek način racionalističen, pa dodaja, vsaj meni se tako dozdeva, določene zanimive teme, na primer Herodove in Pilatove sanje, hkrati pa je izpuščena Pilatova žena, kar je po svoje zanimivo, ker je prav ona »trpela v sanjah zaradi tega človeka«. Tudi samo zasmehovanje ni pretirano kruto.«

Torej lahko sklenemo, da je bil Finžgar dobro teološko oziroma biblično podkovan, seznanjen z aktualnimi nemškimi teološkimi stališči in pasijonskimi gledališkimi deli, hkrati pa dramsko inventiven in polnokrven, zato tudi odrsko prepričljiv. Finžgar v svojih spominih naročeno delo imenuje preprosto *Pasijon*, saj je s tem nazivom zapisan tudi na ohranjenem gledališkem letaku. V začetku tipkopisa nosi igra naslov:

Trpljenje in smrt Jesusa Kristusa,

pod naslovom pa piše:

Vprizarjanje pasijona v 11. slikah. Po L. Deutschu

prevel in priredil F. S. Finžgar.

Kdo naj bil *L. Deutsch*, avtor predvidene podloge za Finžgarjev pasijon, ne vemo. V številni, zlasti nemški literaturi ga pod tem imenom nismo zasledili. Mogoče pa se je pri zapisovanju in prepisovanju zgodila napaka. Pri mariborski uprizoritvi najdemo za avtorja Finžgarjeve predloge navedenega nekega *Deutschecha*. Na Štajerskem je bil pred prvo vojno med inteligenco, tudi gledališko, prevladujoč nemški občevalni jezik. Morda je po vojni nekdo s slabim znanjem nemščine pri popisovanju fonda in s tem tudi Finžgarjevega pasijona iz besede *Deutsch* (nemško) izpeljal priimek avtorja predloge Finžgarjevega pasijona.

Finžgarjev pasijon ima enajst dejanj oziroma postaj:

Jezusov prihod v Jeruzalem
Sveta večerja
Posvetovanje velikega zbora
Jezus na Oljski gori
Jezus pred velikim zborom
Jezus pred Pilatom obtožen
Herod
Jezus na smrt obsojen
Križev pot
Kristusovo križanje
Vstajenje (le kot živa slika)

Jezikovno in teatrsko je igra dobro napisana. Kdaj so jo uprizorili v Deželnem gledališču v Ljubljani, ne vemo. Vemo pa da so jo igrali v sezoni 1919/1920 v Mariboru, leta 1921 v Novem mestu, leta 1924 na Jesenicah, leta 1927 na Ptuj, leta 1930 v Mengšu, leta 1938 v Kamniku in morda še kje, vsekakor tudi v Ameriki. Dolgo časa smo zaman iskali besedilo, ki ni bilo nikoli natisnjeno. Vemo, kako redko pridemo do pisanih ali pa na pisalnem stroju razmnoženih vlog. Največkrat izginejo s smrtjo igralcev. Kar pa so jih hranili v predvojnih prosvetnih domovih, so z njimi zgoreli, saj so med vojno bili ti še posebna tarča tako okupatorjev kakor tudi domačih aktivistov nove, porajajoče se oblasti. Po vojni so se ljudje za vsak primer še tega radi znebili, ali pa je neugleden papir zginil na »kurišču ali stranišču«. Besedilo Finžgarjevega pasijona (enako tudi Tominec-Gregorinov I.N.R.I.) smo kar nekaj časa zaman iskali po vsej Sloveniji, po gledališčih, muzejih, župniščih, samostanih in arhivih. Finžgarjev tekst smo lansko leto, 2010, končno odkrili v Kapiteljskem arhivu Novo mesto.

Našli smo tri trdo vezane, tipkane kompletne izvode igre. Na prednji platnici imajo na nalepki napis: *Pasijon Trpljenje gospoda Jezusa Kristusa*. Besedilo v podaljšanem formatu A 4 obsega trideset oziroma dvaintrideset listov kot kopija enostransko natipkanih (kopiranih) strani. Ker je bilo več pretipkavanj, se kopije med seboj nekoliko razlikujejo. Vsi izvodi nosijo štampljko Prosvetnega društva Novo mesto, na veznih listih pa je še štampljka Proštija in župnija Novo mesto.

Novomeška postavitev

Prosvetno društvo Novo mesto je v postnem času leta 1921 pripravilo *PASIJON* Franca S. Finžgarja, spremljan s Haydnovo glasbo. Na letaku¹⁸ za predstavo

¹⁸ Letak je ohranjen v frančiškanskem samostanu v Novem mestu. Zanj se zahvaljujem p. Felicjanu Pevcu, saj sem prav zaradi tega odkritja začel brskati po Kapiteljskem arhivu Novo mesto avtorja F. Barage in tam odkril dolgo iskano Finžgarjevo delo.

piše, da bodo predstave na cvetni četrtek, 17. marca; na Jožetovo, 19. marca; na cvetno nedeljo, 20. marca; in na veliki četrtek, 24. marca, v Prosvetnem domu Novo mesto. Ker na letaku ni letnice, smo pogledali v koledarje, v katerem letu se ujemajo datumi in navedeni dnevi. Na imenovane datume padejo navedeni velikonočni dnevi v letih 1898, 1921 in 1932. Leta 1898 ne moremo upoštevati, ker so navedene cene vstopnic v dinarjih, ki jih tedaj v Avstro-Ogrski še ni bilo, leta 1932 pa so v Novem mestu uprizorili Gregorinov pasijon. Ta je tudi dokumentiran. Da bi dve tako veliki in zahtevni gledališke predstavi imeli v istem času, in to po več predstav, je kajpak izključeno.

Na letaku ima novomeška predstava samo deset poglavij. Izpuščeno je sedmo poglavje *Herod*. V inšpicientskem izvodu, ki je eden izmed treh ohranjenih, so s svinčnikom k nekaterim vlogam pripisani igralci. Pri vlogi Heroda, kralja Judeje, ni igralca, sama vloga pa je prečrtana. V Novem mestu torej igralca za Heroda niso imeli. Mogoče je prišlo z njim do hujšega spora, saj si je inšpicient na 13. strani zapisal svoj nagovor igralcem, da ni »slutil, da smo imeli v našem slavnem zboru izdajico ...« Očitno so za njegovo odsotnost vedeli šele neposredno pred predstavo, vendar dovolj zgodaj, da so omenjeno poglavje izpustili.

Iz inšpicientskega izvoda besedila vemo za nekaj zasedb vlog, ki so s svinčnikom pripisane, nepopolne in mestoma težko berljive:

Jezus Kristus (igralec ni zapisan, morda Jože Potokar, ki je igro predvidima tudi postavil na oder tamkajšnjega Prosvetnega doma), *Marija* – Krall, *Marija Magdalena* – Železnik, *Peter* – Munda, *Janez* – Peterlin I., *Jakob* – Uršič, *Judež* – Pelko, *Apostoli* – Rodič, N. I., Možina, Gutman, Peterlin, *Jožef iz Arimateje* – Žefran, *Veronika, njegova sorodnica* – Deša?, *Simon iz Cirene* – Bartel, *Poncij Pilat* – Potokar II. (predvidoma režiserjev brat, Stane Potokar), *Kajfež*, *Veliki duhoven* – Hlede, *Jakim, farizej* – Avsec, *Jonadab* – Tuš ali Puš, *Abdija* – Škulj? *poslanca Velikega zbora*, *Sesmas* – Šonc, *Dismas* – Tome? (*razbojnika*), *Stotnik* – Kržišnik, *Herod, kralj Judeje* (prečrtano), *Ljudstvo, duhovniki* – Mišjak, *Vojaki* – Pirkovič, Pirc, Haberman, Mirtič, Boško?, *Merhar* (prečrtano), *Rabi* – Gerndl?, *Sluga* – Kos Vinko, *Pismar* – Šibert, *Angel* – Vodnik, *Sadok* – Merhar, *Priče* – Tarde I., III.

ZAKLJUČEK

Duhovna drama in z njo pasijonske igre pri nas imajo dolgo tradicijo in so imele veliko vlogo pri oblikovanju značaja slovenskega človeka in samega narodnega zavedanja in konstituiranja.

Pasijonske igre doživijo svoj razcvet v sedemnajstem in osemnajstem stoletju z baročno bogatim Škofjeloškim pasijonom na vrhu. Slednje je naše prvo ohranjeno dramsko besedilo in hkrati tudi edina ohranjena režijska knjiga baročne dobe v Evropi.

Devetnajsto stoletje ni bilo naklonjeno duhovni drami. Finžgarjev pasijon, ki je nastal na koncu stoletja, je zato pomemben verski, duhovni, literarni in gledališki mejnik, saj je po več kot sto letih pri Slovencih obudil in zopet populariziral duhovno dramo. V naslednjem, 20. stoletju je tako spodbudil več slovenskih piscev (Andej Budal, Janez Oblak, Roman Tominec, Edvard Gregorin, Fran Ksaver Meško, Franc Klinar, Ivan Mrak, Mirko Mahnič ...) in duhovna drama je spet postala stalna članica slovenske Talije.

GRADIVO IN VIRI

Baraga, Franc: Kapiteljski arhiv Novo mesto, 232 škatla, v: *AES 17*, str. 528, Ljubljana 1995.

Finžgar, Fran Saleški: Leta mojega popotovanja, str. 93, Celje 1957.

Finžgarjev pasijon: Letak (Novo mesto 1921), Arhiv frančiškanskega samostana Novo mesto.

Florjančič, Alojzij Pavel: Novejše pasijonske uprizoritve na Slovenskem, v: *Pasijonski doneski 5/2010*, Škofja Loka 2010.

Grdina, Igor: Starejša slovenska nabožna književnost, *ŠOU*, Ljubljana 1996.

Hartmann, August: Das Oberammergauer Passionsspiel in seiner ältesten Gestalt, Leipzig 1880.

Kalan, Filip: Živo gledališko izročilo, Ljubljana 1980.

Kermauner, Taras: Slovenska dramatika in gledališče, v:

[//www.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/gledal.html](http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/gledal.html), 14. decembra 2002.

Koblar, Anton: Pasijonske igre na Kranjskem, *IMDK II*, Ljubljana 1892.

Koblar, France: Slovenska dramatika I, II, Ljubljana 1973.

Kokalj, Marjan: Duhovnozgodovinski pogled na slovensko dramatiko in gledališče od nastanka Slovencev do profesionalizacije, *diplomsko delo*, Ljubljana 2000.

Kotnik, France: Duhovne igre v Rušah pri Mariboru, *Dom in svet XXVI*, Ljubljana 1913.

Kotnik, France: Verske ljudske igre, *Narodopisje Slovencev II*, str. 116, Ljubljana 1952.

Kuret, Niko: Ljudsko gledališče pri Slovencih, *Slovenski etnograf XI str. 11-48*, Ljubljana 1958.

Neimenovani: Duhovne igre v Gorici o binkoštih 1622, *Edinost 51*, Trst 1926.

Oberammergauer Passionsspiele, (Gesamt Text): 1890, 1910, 1930, 1960, 2010.

Ogrin, Matija: O cilju in načelih znanstvenokritične izdaje Škofjeloškega pasijona, v: *Oče Romuald, Škofjeloški pasijon, znanstveno kritična izdaja*, Ljubljana 2009.

Trstenjak, Anton: Slovensko gledališče, (25-letnica Dramatičnega društva) Ljubljana 1892.

P ASIJONSKI RAZGLEDI

Pasijonska konjenica 27. marca 2010 na Mestnem trgu v Škofji Loki.

SKUPINA ZA PASIJON

Po končani uprizaritvi Škofjeloškega pasijona aprila 2009 so se razvijali številni načrti in predlogi za ohranjanje pasijonskega duha in njegove tradicije. Ciklično uprizarjanje je pravzaprav temelj na prenosu Škofjeloškega pasijona iz generacije v generacijo. Občina Škofja Loka je sprejela odlok s katerim se Škofjeloški pasijoni uprizarja vsakih šest let. Poseben pomen za oživljanje pasijona predstavljajo prireditve in aktivnosti v medpasijonskem času med letoma 2009 in 2015, zato je bila na pobudo Občine Škofja Loka kot nosilke in organizatorke Škofjeloškega pasijona ustanovljena *Skupina za pasijon*.

Ustanovno srečanje je bilo 30. novembra 2009. Skupina se je do danes srečala šestkrat. Njeno delovanje je usmerjeno na oživitev ustvarjalnosti na področju uprizaritvene umetnosti, ohranjanje prisotnosti pasijona v mestu in okolici, organiziranje različnih aktivnosti in zagotovitev ustreznih prostorov za hrambo pasijonskih rekvizitov.

Večji del prireditev je bila v letu 2010 organiziranih v postnem času. Mestno jedro se je okrasilo s pasijonskimi zastavami, tudi nekatere izložbe so bile izjemno lepo in primerno okrašene.

Ob izidu glasbene zgoščenke, avtorjev dr. Andreja Missona in prof. Toneta Potočnika je bil 14. marca 2010 organiziran v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki *Slavnostni koncert pasijonske glasbe*. V Sokolskem domu je bila od 19. marca do 6. aprila postavljena fotografska razstava *Izza pasijona* izvrstnega loškega fotografa Tomaža Lundra. V galeriji Občine Škofja Loka smo od 16. marca do 30. aprila lahko občudovali tankočutno narisane *Risbe s pasijona*, avtorja Janeza Plestenjaka. Avtor je v grafitni tehniki (svinčnik) prefinjeno upodobil »hipne detajle« iz samega prizorišča pasijonske predstave. Muzejsko društvo Škofja Loka vzdržuje svojo »pasijonsko tradicijo in kondicijo« z izdajo *Pasijonskih doneskov*. Urednik Alojzij Pavel Florjančič je izdajo pete številke predstavil 18. marca v Miheličevi galeriji v Kašči. Na Cvetno soboto, 27. marca je v dopoldanskem času škofjeloško Prosvetno društvo Sotočje organiziralo *delavnice za izdelavo butaric*. Člani društva so pripravili material (bršljan in drugo zelenje) z namenom izdelovanja butaric na stojnicah na Placu. Še istega dne se je ob 12. uri na Mestnem trgu predstavila *Pasijonska konjenica* s krajšim odlomkom iz Škofjeloškega pasijona. Peter Pokorn, prav tako izvrstni loški fotograf, ki se ponaša z mednarodnimi nagradami in priznanji, je imel v prvi polovici leta 2010 *foto razstave* v Tinjah na Koroškem, Kyotu na Japonska in Pecu na Madžarskem. Nekateri člani Skupine za pasijon so si maja 2010 ogledali predstavo Pasijona v nemškem Oberammergau. Andreja Megušar se je kot predstavnica občine maja 2010 udeležila kongresa Združenja Europassion na Portugalskem.

Škofjeloški pasijon prav gotovo predstavlja eno največjih dragocenosti srednjeveškega mesta Škofje Loke, je edinstven del kulturne zgodovine slovenskega naroda in ima velik pomen tudi v Evropi. Zato je, kot že rečeno cilj Skupine načrtovanje promocijskih aktivnosti tudi v letih, ko ni predvidenih uprizoritev. Samo na ta način bo pasijon res lahko ostal v zavesti domačinov, da ga bodo lahko sčasoma sprejeli za svojega, kar je bistvenega pomena za razvoj turizma na njegovih temeljih. To pa predstavlja ogrožje za uspešno načrtovanje turističnega razvoja Škofje Loke, ki bi temeljilo na blagovni znamki Škofjeloškega pasijona. Kot tak predstavlja pomemben vir za preučevanje splošne kulture tedanjega časa in je vir navdiha tudi za novodobne umetniške ustvarjalce.

Med glavne naloge Skupine za pasijon sodijo: uveljavitev Škofjeloškega pasijona med ostalimi pasijoni v Evropi, zagotoviti večjo prepoznavnost loškega območja v Sloveniji in svetu in strokovno ohranjanje in krepitev loške in slovenske dediščine, saj njegov pomen sega izven cerkvenih okvirov na področje izobraževanja, kulture in kulturnega turizma. Skupini v medpasijonskem času 2011:

1. Mednarodni znanstveni simpozij od 17. do 20. marca 2011 z naslovom *Pasijoni v Evropi – Bogata dediščina za prihodnost* (evropski projekt sofinanciran v okviru programa Evropa za državljane).
2. Izdaja *Pasijonskih doneskov*, 6/2011, ki hkrati predstavlja zbornik simpozija.
3. Organiziranje razstave *Procesio Locopolitana* (odprtje 15. marca v razstavni galeriji Občine) v produkciji Kapucinske knjižnice v Škofji Loki.
4. Organiziranje razstave *Slovenski pasijoni* (odprtje 17. marca v Sokolskem domu) v produkciji Muzejskega društva Škofja Loka.
5. *Koncert pasijonske glasbe* dr. Andreja Missona in prof. Toneta Potočnika, 18. marca v Stari Loki.
6. Prihod *pasijonske konjenice* na Mestni trg, 19. marca
7. Priprava prireditev in drugih aktivnosti v času postnega tedna okoli Cvetne sobote, 23. april 2011.
8. Priprava fotografske monografije *Škofjeloški pasijon* in izdaja leta 2012.
9. Priprava vseh aktivnosti in postopkov v zvezi z razglasitvijo enote Škofjeloški pasijon za živo mojstrovino na nacionalni ravni. Razglasitev enote Škofjeloški pasijon za živo mojstrovino na nacionalni ravni pa predstavlja pogoj za pripravo nominacije za vpis UNESCO Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.
10. Izdelava in izobešanje pasijonskih zastav v občinah Škofja Loka, Poljane-Gorenja vas, Žiri in Železniki

Člani Skupine za pasijon, ki so aktivno sodelovali tudi pri uprizoritvah leta 2009 so (po abecednem vrstnem redu): Romana Bohinc, Mojca Šifrer Bulovec, Mojca Ferle, Alojzij Pavel Florjančič, Andrej Frelih, Marta Gartner, mag. Aleksan-

der Igličar, mag. Miha Ješe - župan, Minka Krajnik, Andreja Križnar, mag. Andreja Megušar, Tomaž Paulus, p. Robert Podgoršek, Tine Radinja - podžupan, Jure Švoljšak, Rok Šimenc, Klemen Štibelj, Andrej Štremfelj, Urban Tozon.

*Marta Gartner, Andreja Ravnihar Megušar
članici Skupine za pasijon:*

PASIJONSKA IGRA MLADIH V VIPAVSKEM KRIŽU, LETA 2009

V župniji Vipavski Križ je bil prvi pobudnik uprizoritve Pasijonske igre brat kapucin Jožko.

Leta 2009 se je na prejem zakramenta birme pripravljalo veliko število mladih. Tako je brat Jožko združil pobudo za uprizoritev Pasijonske igre z aktivno udeležbo vseh birmancev in še drugih mladih. Priprave in izvedba pasijona naj bi bila tudi priprava na prejem zakramenta birme, oživitev verskih čustev v postnem času in združevanje občestva v pripravi na veliko noč. Kolikor nam je znano, so jo v Vipavski dolini pred nami uprizorili le na Brjah, in sicer leta 2006.

Poleg brata Jožka so sodelovali še mladi iz društva Vozel (mladinska in študentska veroučna skupina), župnijski pevski zbor, veroučenci, ki so igrali na instrumente, birmanci, profesorica violončela Andreja Bračko in jaz. Sodelujočih je bilo približno 50.

Najprej smo se morali odločiti za besedilo, ki bi bilo najbolj ustrezno. Jožko je zbral nekaj literarno-gledaliških predlog. Odločili smo se za Pasijonsko igro v sedmih prizorih z naslovom *Iz ljubezni do nas* (uprizorjena v postu 2003 pri sv. Jožefu v Mariboru). Napisal jo je br. kapucin Jaroslav Knežević.

Nato smo besedilo prebirali in hkrati razmišljali o vlogah in krajih dogajanja. Počasi so zorele ideje, kdo bi bil primeren za katero vlogo. Poskušali smo tudi z menjavanjem vlog, da smo dobili najbolj primernega igralca. Seveda je tu potrebno opozoriti, da je delo z mladimi zelo pestro in radoživo, predvsem zato, ker smo skoraj v celoti aktivno angažirali vse birmance. To so bili otroci, stari 13 in 14 let. Zavedali smo se, da je tema pasijona za to starostno obdobje naporna, težka, pa vendarle izziv. V veliko oporo so bili starejši mladi, študentje (Benjamin, Katja, Helena ...), ki so s svojim zgledom pomagali birmancem obdržati motivacijo. Pomembno vlogo je imel tudi brat Jožko, ki je duhovno bogatil in vodil vsa naša prizadevanja. Moja vloga je bila delo z igro mladih, utrjevanje vsebine in vlog, uprizoritveni predlogi.

Vaje smo imeli pogosto, ker je bilo zelo težko sestaviti urnik, ki bi vsem ustrezal. Zato smo vadili po delih in večkrat nadomeščali igralce.

Vsa priprava, izbor besedila, vaje, izbor glasbe, osvetlitve, scene, kostumi, skratka vsa organizacija je potekala po sprotnih dogovorih. Na vajah smo odkrivali primerne prostore za igro različnih dejanj, sproti izbirali glasbo za kitaro, violino, violončelo, izbirali pesmi za pevski zbor, se odločali o razsvetljavi in lučeh ... Dogovorili smo se tudi za postavitve odra pred prezbitერიem, naročili izdelavo velikega lesenega križa, si izposodili kostume v goriškem gledališču ...

Pasijonska igra *Iz ljubezni do nas* je sestavljena iz sedmih prizorov:
 prizor Slovesni vstop v Jeruzalem,
 prizor Zadnja večerja,
 prizor Vrt Getsemani,
 prizor Pred velikim zborom,
 prizor Pred Pilatom,
 prizor Pot s križem in križanje,
 prizor Smrt.

Pasijonska igra je zasnovana kot dramsko-glasbeno dogajanje, v katerem sta izrazni sredstvi igra (dramatizacija) in glasba (inštrumentalna in vokalna). Dodatno izrazno moč pa vanjo vnaša igra svetlobe (osvetljevanje) in simbolika prostora oziroma gibanja.

Osebe: Jezus Kristus, Marija, Peter, Janez, Jakob, Juda, Pilat, veliki duhovnik, Simon iz Cirene, Veronika, stotnik, dekla, služabnik, apostoli, vojaki, množica – ljudstvo, žene, člani sinedrija, Jožef iz Arimateje, plesalke. Drugi sodelujoči pa

so: pevci, mojstri tona, mojstri luči, mojstri scene, inštrumentalisti, kostumografi, režiser.

Protagonisti igre so liki, ki zgodbo razvijajo do njenega vrha in hkrati konca. To so liki, ki tudi po svetopisemski zgodbi »odigrajo« najpomembnejša dejanja, izgovorijo najusodnejše besede: Jezus, Peter, Juda, Pilat in Marija.

Uvod v vsako dejanje je odlomek iz Svetega pisma. Odlomke sta brali dve dekleti na prižnici. Medtem je bila cerkev v temi, osvetljena je bila le bralka odlomka. S svetopisemskim besedilom smo naredili duhovni vstop v dogajanje. Glavni prizori so se dogajali na odru pred prezbiterijem. Igralci so prihajali iz zakristije in se vanjo umikali. Za oltarjem so bili inštrumentalisti, ki so igrali izbrano glasbo, glede na začetek ali konec dogajanja. V stranski kapeli je stal pevski zbor (odrasli), ki je bil s pesmijo in v živo s fizično prisotnostjo aktivno vključen v dogajanje. Na koru so bili mojstri luči in ozvočenja. Mladi so se s tehniko zelo dobro znašli. Večji problem je bila popolna zatemnitev cerkve. Naročili smo namenske zavese za cerkvena okna. Popolna tema in efekt luči ob posameznih dogajanjih igre je imel poleg glasbe izredno izrazno moč.

Na začetku igre smo vsem gledalcem oziroma udeležencem razdelili oljčne veje. S pozdravljanjem z oljčnimi vejami smo želeli obiskovalce aktivno vključiti v doživljanje in ne zgolj v opazovanje dogajanja. Začetek igre se odvije s prihodom v cerkev in pozdravljanjem skozi glavno ladjo. Prav tako smo prizor z nošenjem križa odigrali od cerkvenih vrat z mimohodom po glavni ladji. Igra se je praktično odvijala po celotni cerkvi. Poskušali smo izkoristiti cerkveno arhitekturo za dopolnjevnje pasijonskega dogajanja.

Kostume smo si izposodili v goriškem gledališču, nekaj pa so jih imeli že mladi iz društva Vozel. Za rekvizite in kostume je poskrbela skupinica mladih, ki so tudi med igro sodelovali s prenašanjem in odnašanjem rekvizitov.

Vsi prizori, dogajanja, besede, ples, glasba, luči in tema, vsak element posebej, je doprinesel k bogati uprizoritvi Pasijonske igre.

Pogosto je bilo na vajah potrebno birmance opozarjati na smisel igre in njene sporočila. Vaje so občasno doživljali kot druženje in birmansko obveznost. S tenkočutnim vodenjem jih je bilo potrebno pripraviti na resnost, žalost, občudovanje, razmišljanje in na koncu na spokojnost. Najtežji del se mi je zdel prav to, da so birmanci to dojeli in ponotranjili. Le v takem duhu smo igro lahko dostojno odigrali. Nismo si smeli dovoliti spodrsljaja smeha ali zagate, ki se pri tej starosti zelo hitro zgodi. Na tem mestu je bilo treba skozi vse vaje in ob molitvi brata Jožka veliko delati.

Uvod v glavno uprizoritev na cvetno nedeljo je imel Jožko, ki je obiskovalce v cerkvi pripravil na ogled Pasijonske igre. Z molitvijo je nagovorili tudi vse sode-

lujoče, da smo dejansko doživljali uprizoritev kot dramsko dogajanje globokega duhovnega pomena.

To se je najbolj začutilo na koncu predstave, ko Jezus umre na križu. Globoka tišina in »neaplavz« sta pokazala največ. Vsi, ki smo Pasijonsko igro igrali, in tisti, ki so jo gledali, smo jo skupaj doživeli kot globoko predvelikonočno doživetje ali svojevrstno gledališko katarzo.

Izkušnja je bila bogata, posebna in edinstvena.

Vsem sodelujočim, birmancem, bratom kapucinom, šolskim sestram v Šturjah, župnijskemu pevskemu zboru, otrokom, ki so pod vodstvom violončelistke igrali na inštrumente, staršem, goriškemu gledališču, mladim društva Vozel, vsem skupaj gre zahvala, da smo kot skupnost ustvarili Pasijonsko igro.

V letu 2010 so Pasijonsko igro znova uprizorili, vendar brez birmancev. Kolikor mi je znano, se bo uprizarjanje Pasijonske igre nadaljevalo, mogoče spreminjalo, preoblikovalo. Kljub temu pa ocenjujem, da je za našo župnijo in širšo okolico premierna uprizoritev le bila preboj: pasijonsko sporočilo doživeti v obliki dramske uprizoritve in duhovnega občutenja Kristusovega trpljenja in smrti, ki ji sledi Vstajenje.

Irma Krečič Slejko

KRIŽEV POT PO MARIBORU

Velika sreda je za mariborske študente poseben dan, saj se zberejo na križevem potu mladih po ulicah Maribora. Že 19. srečanje po vrsti, ki ga organizira Katoliški študentski center Sinaj, je tokrat zmotil dež, tako da je bil celotni križev pot v Alojzijevi cerkvi. Ob spremljavi petja študentskega zbora Vdih so mladi iz sosednjih župnij, študentski domovi, skavti, Vera in luč in druge skupine pripravili postaje, ki so izražale letošnji naslov – »Zavrtnjen«. Skoraj dvesto udeležencev je lahko začutilo Jezusovo in svojo bolečino ob zavrtnitvi ter hkrati njegovo ljubezen, katere moč premaga tudi smrt.

Monika Vengust, objavljeno v Družini, 18. 4. 2010

PASIJONSKA IGRA V VELIKEM GABRU

Na cvetno nedeljo smo v Velikem Gabru v počastitev 100-letnice cerkve in 40-letnice župnije pripravili pasijonsko igro v sedmih dejanjih. Veliko mladih in nekaj manj mladih se je zanjo vneto pripravljalo. Veliko poudarek smo dali spoznanju, da se nekaj podobnega dogaja tudi vsak dan okoli nas ali pa morda ravno enemu izmed nas, pa tega ne vemo. Vlogo Kristusa je uspešno odigral domači župnik David Jensterle. V pasijonki igri so se izmenjevali tema in močna svetloba, tišina

in hrupno vpitje. S tem smo poskušali prikazati bojevanje med dobrim in zlim ter bojevanje posameznika s samim seboj. Igra je bila lepo obiskana in želimo si, da bi postala tradicionalna. Za tehnično pomoč se zahvaljujemo Simonu Ceglarju, ki mu obenem čestitamo ob izdaji nove zgoščenke.

Borut Sever, objavljeno v Družini, 18. 4. 2010

ŠKOFLJICA

Fotosekcija KUD Škofljica je v prostorih knjižnice na Škofljici pripravila razstavo s preprostim naslovom Škofjeloški pasijon, ki je bila na ogled od 17. marca do 11. aprila 2010. Na razstavi sta člana domače fotosekcije Mirko Anželj in Stane Kočar predstavila izjemne fotografije velikega formata iz uprizoritve Škofjeloškega pasijona 2009.

Uvodoma sta navzoče nagovorila mag. Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka in Alojzij Pavle Florjančič, urednik Pasijonskih doneskov, ki sta predstavila pomen Muzejskega društva Škofja Loka pri ohranjanju pasijonske kondicije v času med uprizoritvami Škofjeloškega pasijona in željo, da Pasijonski doneski postanejo osrednja slovenska pasijonska publikacija.

Aleksander Igličar

PASIJON V LEDINCAH NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

V sredo, 31. marca 2010, je bil v mrtvašnici pokopališča v kraju Ledince na avstrijskem Koroškem uprizorjen pasijon z naslovom Moj konec je tvoj začetek (Mein Ende ist dein Anfang).

Izjemen kulturni in duhovni večer so pod okriljem Slovenskega kulturnega društva Jepa - Baško jezero pripravili člani skupine pevskega zbora Akzent pod vodstvom zborovodkinje Anice Lesjak Rössman, ki je bila skupaj z režiserjem Aleksandrom Tolmajerjem vsebinska snovalka pasijonskega večera. Poleg pevskega zbora Akzent so nastopili še glasbeni trio Drava, učenci domače glasbene šole in

svetovno znana operna pevka Bernarda Fink Inzko, ki živi v bližnjih Svečah na Koroškem.

Pasijon *Moj konec je tvoj začetek* ni klasičen pasijon, ki bi prikazoval Jezusovo trpljenje, ampak so bili Jezusova krvava pot ter velikonočno vstajenje in odrešenje povezani z obćim življenjem in trpljenjem človeštva oziroma posameznika skozi celotno človeško zgodovino vse do danes. Od tod tudi pomenljiv in zgovoren naslov pasijona. V večer so bile vtakane usode izseljenih slovenskih družin iz slovenske Koroške med drugo svetovno vojno, ki so jih Nemci izselili na sever Nemčije, tragika žrtev potresa na Haitiju, težave in iskanja mlajših generacij, ki jih je ponazarjala pesem *Tears in Heaven* (Solze v nebesih) britanskega kitarista Erica Claptona, ki je pesem napisal ob smrti svojega sina. Pevci so pesem zapeli v slovenskem jeziku, kar jo je še bolj približalo poslušalcem, še zlasti tistim s sončne strani Karavank. Pevci so skozi večer prebiralali odlomke iz svetega pisma in priložnostne pesmi, trije otroci Anice Lesjak Resson pa so prebrali spomine starega očeta Franca na izselitev družine med drugo svetovno vojno, ki so izšli v njegovi knjigi *Rod pod Jepo*. Vezno besedilo in pesmi so bile izmenično v slovenskem in nemškem jeziku, kar je izražalo sobivanje dveh narodnosti na avstrijskem Koroškem.

Umetniški in duhovni višek večera je z občutenim izjemnim petjem ustvarila Bernarda Fink Inzko, najprej z občuteno zapeto pesmijo *K tebi želim moj Bog*, v nadaljevanju pa z nekaj samospevi. Za zaključek so vsi nastopajoči zapeli švedsko pesem, ki v življenje po prestanem trpljenju prinaša upanje in radost.

Domači župnik Jurij Buch se je na koncu vsem sodelujočim iskreno zahvalil s preprosto zahvalo: »Prisrčno Bueh vonej!« ki jo pri nas ob podobnih prireditvah redko slišimo.

Žal je deževno vreme onemogočilo celovitost pasijonskega večera, ki je bil vsebinsko razdeljen na štiri dele oziroma postaje. Prva naj bi se začela v bližnjem gozdu, drugi dve na pokopališču, zadnja pa v mrtvašnici oziroma poslovilni vežici na ledinškem pokopališču. Zaradi dežja so bile vse postaje izvedene v mrtvašnici, kar ustvarjalcem večera prinaša nove izzive za naslednja leta.

Aleksander Igličar

ŽIVI KRIŽEV POT V ARGENTINI¹

Slovensko gledališče Buenos Aires (SGBA) je med leti 1977 in 1996 priredilo trinajst predstav živega križevega pota na veliki petek po raznih mestih Argentine, seveda v kastiljskem jeziku. Zaslugo za realizacijo in organizacijo teh predstav je imel eden od režiserjev omenjenega gledališča, vedno povsod prisoten g. Lojze Rezelj.

¹ Glej tudi: Marjan Pertot: Slovensko gledališče v Argentini, str. 164–165, Trst, Knjižnica Dušana Černeta, 2008.

Pri prvem igranju na prostem je sodelovalo 30 igralcev, potem pa se je iz leta v leto število množilo, tako da so zadnje predstave šteje že do 140 nastopajočih. Vsi sodelujoči so bili člani slovenske skupnosti iz Velikega Buenos Airesa. Glavni igralci so bili na splošno isti, Kristusa je vedno igral Franci Stanovnik (brat sedanjega argentinskega škofa Andreja Stanovnika, njun oče Franc Stanovnik je bil rojen v Žireh blizu Škofje Loke). Kostume je posodil teater Colon. Ves slušni potek križevega pota z razlago 14 postaj, govorjenja in vzklikov glavnih igralcev (mimo-grede, čutila se je slovenska izgovarjava starejših rojakov, ki so 'posodili' svoj glas), vpitja množice ter drugih slušnih efektov, je bilo posneto na zvočni trak, tako da so igralci odigrali le nemo igro.

Prva predstava je bila leta 1977 v župniji, kjer je živel režiser Rezelj. Uspeh je bil tolikšen, da se je pohvalni glas o uspešni igri razširil po vsej Argentini. Že naslednje leto je slovenska skupina nastopila v mestu San Luis (oddaljen 750 km od Buenos Airesa), za kar je guverner province dal na razpolago vojaško letalo za prevoz igralcev in opreme tja in nazaj. Tam so živi križev pot prenašali tudi po televiziji.

Naslednje leto je skupina nastopila tudi v glavnem mestu province Salta (oddaljen 1300 km).

Kot rečeno, se je živi križev pot vedno razvijal na prostem, po ulicah mest oziroma velikih parkih, s primerno ozvočenostjo. Na splošno je publika spremljala igralsko skupino skozi vseh 14 postaj, kjer so navzoči poslušali kratko duhovno misel in skupno zmolili očenaš. Publike je bilo pogosto po več deset tisoč oseb.

Igralci in režiser za svoje igranje niso pričakovali plačila, le stroške prevoza in opreme so prevzele župnije oziroma občine. Za slovenske rojake je to igranje predstavljalo izkazovanje in afirmacijo slovenstva v Argentini, saj so časopisi in drugi mediji vedno omenili, da je gledališka skupina slovenskega porekla.

Jure Vombergar

ROSNERJEV PASIJON V POBRATENEM MESTU FREISING, 18. MARCA 2010

Občinska delegacija, ki smo jo sestavljali tedanji škofjeloški župan Igor Draksler, Anton Bogataj² in Andreja Ravnihar Megušar, si je na povabilo nadžupana Dietra Thalhammerja sredi marca ogledala premierno predstavo pasijona v pobratenem mestu Freising. Pater Ferdinand Rosner je besedilo pasijona za uprizoritev v bavarskem mestu Oberammergau napisal leta 1750, v Freisingu so ga uprizorili leta 1761 in 1763. Po dvesto letih so ga ponovno postavili na oder leta 1998, 2000 in 2010. Četudi gre za precej drugačno različico od škofjeloške uprizo-

² Anton Bogataj je bil član Komisije za mednarodno sodelovanje in partnerstva Občine Škofja Loka dve mandatne obdobji od 2002 do 2010.

ritve, pa je delo kljub temu izredno zanimivo in vredno ogleda. V njem sodeluje približno 60 igralcev. Igra se odvija v gledališču, velik poudarek pa je na kostumografiji, scenografiji in glasbenih učinkih. V postnem in velikonočnem času so igralci odigrali petnajst predstav v novi baročni dvorani "Asamsaal", ki sprejme okoli 200 obiskovalcev. Četudi v nemškem jeziku sem prav s ponosom spremljala tekst s podobnim sporočilom, kot ga je kapucinski pater Romuald v obliki procesije predstavil Škofjeločanom že v začetku 18. stoletja.

Andreja Ravnihar Megušar

OBERAMMERGAU 2010

V soboto, 8. maja 2010, smo si nekateri člani Skupine za pasijon na povabilo evropskega združenja Europassion, v katerega se je Škofja Loka včlanila leta 2007 na pobudo takratnega predsednika Muzejskega društva Škofja Loka Petra Hawline, ogledali predpremiero znamenitega pasijona v bavarskem mestu Oberammergau, ki je verjetno svetovno najbolj znan.

Pasijon v Oberammergau so prvič uprizorili leta 1634, ko se se domačini po koncu 30-letne nemške vojne in koncu obdobja velike kuge zaobljubili, da bodo v zahvalo vsakih deset let odigrali pasijon. Letošnja uprizoritev je bila že 41. po vrsti. Izvirno besedilo, ki ga je napisal benediktinski menih iz bližnjega samostana Ettal, so skozi leta dopolnjevali, kar velja tudi za letošnjo uprizoritev.

Besedilo pasijona se prične z Jezusovim slovesnim vhomom v Jeruzalem, zaključí pa z njegovo smrtjo na križu in vstajenjem, ko se je prikazal Mariji Magdalení. V osnovno pripoved je vključenih veliko prizorov iz stare zaveze, ki se teološko povezujejo z Jezusovim trpljenjem in vstajenjem. Prizori iz stare zaveze so bili letos prikazani kot »žive slike«, saj so bili igralci ves čas slike statični oziroma se niso gibali. V besedilu je velik poudarek namenjen preganjanju in obsodbi Jezusa s strani judovskih voditeljev, ki so v predstavi napravljeni v razkošne kostume. Vključenih je veliko množičnih prizorov, v katerih je na odru naenkrat tudi več kot 300 nastopajočih. Bogata je tudi glasbena spremljava, ki jo izvajata simfonični orkester in mešani zbor s solisti.

V predstavi nastopajo samo domačini, tisti, ki so rojeni v Oberammergau ali v njem živijo več kot 20 let. Mesto ima okoli pet tisoč prebivalcev, v pasijonu pa sodeluje okrog 2000 igralcev, pevcev, glasbenikov in drugih sodelujočih. Za glavne vloge so igralci podvojeni. Pasijon se uprizarja v posebni dvorani, ki sprejme 4500 gledalcev. Dvorana je med sedeži in odrom odprta, kar ob pogledu na Bavarske Alpe in nebo gledalcu daje občutek, da se pasijon dogaja na prostem. Dvorana in oder nudita tudi bogate tehnične možnosti.

Pasijon se prične ob 14.30, ob 17. uri je odmor, uprizoritev pa se nadaljuje ob 20. uri in konča malo po 23. uri. V času od maja do začetka oktobra je bilo odigranih nad 100 predstav, ki se jih je udeležilo okrog pol milijona gledalcev z vsega sveta.

Med glavnim odmorom je bilo srečanje združenja Europassion, kjer smo srečali že znane evropske »pasijonce« in se spoznali z novimi. »Loški pasijonci« smo bili navdušeni nad mogočnostjo pasijona v Oberammergau, strinjali pa smo se, da škofjeloški pasijon gledalce nagovarja bolj osebno. Začutili smo, da ves Oberammergau živi za pasijon, tudi v času, ko ni pasijonskih uprizoritev. Za kaj takega nas v Škofji Loki čaka še veliko dela. Prepričali smo se, da se Škofjeloški pasijon lahko postavlja ob bok tudi takim pasijonom, kot je oberammergauski.

Aleksander Igličar

EUROPASSION NA PORTUGALSKEM, 30. APRIL–2. MAJ 2010

Mednarodni kongres evropskega združenja pasijonskih mest

Evropsko združenje Europassion združuje 87 evropskih dežel oziroma krajev, kjer uprizarjajo pasijone ali gojijo pasijonsko tradicijo. Pobuda o povezovanju krajev s pasijonsko dediščino je nastala leta 1982 v katalonskem mestu Esparreguera. V Wintrichu se je maja 2007 na pobudo Petra Hawline, takratnega predsednika Muzejskega društva Škofja Loka, pridružila tudi Škofja Loka. S tem pa se priče-

nja tudi uradni začetek škofjeloškega mednarodnega pasijonskega udejstvovanja. Kongres EP poteka enkrat na leto in je zanj vedno izbrano mesto, kjer je predvidena uprizoritev pasijona.

Kot predstavnica Občine Škofja Loka sem se konec aprila 2010 udeležila tri-dnevne generalne skupščine združenja Europassion, ki je bila organizirana v mestu Camara de Ferreira do Zezere na Portugalskem. Na srečanju se je zbralo več kot 80 predstavnikov mest, ki imajo pasijonsko tradicijo in so vključeni v evropsko združenje. Z referatom sem na generalni skupščini, ki jo je vodil predsednik združenja Josef Lang, predstavila Škofjo Loko kot pomembno pasijonsko in turistično destinacijo ter projekt, ki ga je aprila 2010 sprejela EU v okviru programa Evropa za državljane. Projekt vključuje tri mednarodne dogodke, med drugim tudi mednarodni simpozij pasijonskih mest, ki bo potekal od 17. do 20. marca 2011 v Škofji Loki. Poleg partnerskih mest (Medicina in Tabor) bodo sodelovali tudi predstavniki iz pasijonskih mest Auersmacher, Freising, Oberammergau, St. Margarethen in hrvaška Pasijonska baština.

Tako je bilo tokrat v portugalskem mestecu organiziranih več kot 14 uprizoritev v štirih dneh. Pasijon – CIRIUS 2010 je bil uprizorjen na prostem. Posebnost njihovega pasijona v primerjavi s škofjeloškim je, da se od prizora do prizora pod vodstvom duhovnika premikajo gledalci. Vsak pasijon je nekaj posebnega – po

številu nastopajočih, kostumografiji, številu gledalcev, vsem pa je skupen prostovoljski duh. Predstavitel Škofje Loke in njenih aktivnosti pri spodbujanju pasijonskega duha je pomenila dodatno spodbudo za gostovanje generalne skupščine v Škofji Loki ob 300. obletnici prve uprizoritve Škofjeloškega pasijona, torej leta 2021.

Andreja Ravnihar Megušar

Tomaž Urh

TURISTIČNI POTENCIAL ŠKOFJE LOKE NA PRIMERU ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA*

Povzetek

Škofja Loka ima s svojo raznoliko pokrajino, ugodno prometno lego ter bogato kulturno dediščino vse možnosti za hitrejši turistični razvoj. Mesto se lahko pohvali z najlepše ohranjenim srednjeveškim mestnim jedrom v Sloveniji in bogatimi naravnimi danostmi v svoji okolici. Turizem je bil v preteklosti Škofje Loke že pomemben dejavnik gospodarskega razvoja, a je v zadnjih letih začel nekako stagnirati. Turistični delavci se sicer trudijo in skozi vse leto organizirajo večje število prireditev, ki pa niso odmevne v tolikšni meri, da bi Škofji Loki močno dvignile prepoznavnost in jo izpostavili kot eno izmed bolj zaželenih turističnih destinacij v tem delu Evrope. Eden izmed ključnih razlogov današnje stagnacije turizma je pomanjkanje sodelovanja med turističnimi delavci. Kljub veliki želji in pripravljenosti namreč niso povsem natančno porazdeljene naloge in določeni cilji, ki bi omogočali jasnejšo strategijo razvoja turizma in v končni fazi zadovoljstvo vseh turističnih delavcev.

Eden izmed turističnih projektov, ki bi turističnim delavcem lahko omogočil turistični razcvet Škofje Loke in jo predstavil tudi širši evropski javnosti, je vsekakor Škofjeloški pasijon. Najstarejše dramsko besedilo v slovenskem jeziku z več kot 900 nastopajočimi po ulicah srednjeveškega mestnega središča je namreč največja dramska igra na prostem v Sloveniji. Po letih 1721, 1727 in 1728 je bil v prvotni obliki ponovno uprizorjen šele v letih 1999, 2000 in 2009. V takšni obliki in na izviren, procesijski način pasijona ni možno videti nikjer drugje na svetu. To Škofji Loki vsekakor zagotavlja ogromen turistični potencial, ki bi se ga v prihodnjih uprizoritvah izplačalo bolje izkoristiti.

Škofjeloški pasijon kot kulturna prireditev danes v prvi vrsti predstavlja veliko turistično atrakcijo, ki lahko zelo popestri in razširi turistično ponudbo kraja. Kljub omenjenemu dejstvu pa se je potrebno zavedati specifične vsebine, ki jo

pasijon nosi. Tematsko Škofjeloški pasijon namreč predstavlja dogajanje od cvetne nedelje do Kristusovega pokopa na veliki petek, zato je pri tovrstni tematiki potrebno biti pozoren na preplet vsebinskega sporočila in same turistične atrakcije kot take. Prav zaradi omenjene vsebine je Škofjeloški pasijon uprizorjen v postnem in velikonočnem času.

Raziskava, izvedena med obiskovalci in sodelujočimi prostovoljci med uprizoritvijo leta 2009, je izpostavila predvsem pozitivne vidike, ki bi jih Škofjeloški pasijon lahko imel za razvoj turizma v Škofji Loki.

V prvi vrsti je za izvedbo takega projekta pomembnih več kot 1100 prostovoljcev, ki so na različne načine sodelovali pri uprizoritvah. Tolikšno število prostovoljcev oz. človeških virov namreč Škofji Loki zagotavlja pomembno oporo pri izvedbi nadaljnjih projektov. Pomembno je dejstvo, da so bili prav vsi anketiranci, ki so bili s strani prostovoljcev zajeti v mojo raziskavo, po koncu predstav zadovoljni s svojo prisotnostjo oz. udeležbo in da bi jih kar 84 % bilo pripravljenih sodelovati tudi pri drugih podobnih projektih, ki bi bili pomembni za Škofjo Loko. Prav tako so bili z organizacijo in izvedbo zadovoljni tudi obiskovalci Škofjeloškega pasijona. Pomembna je ugotovitev, da se kar 87 % anketiranih obiskovalcev v bodoče še namerava vrniti v Škofjo Loko, skorajda dve tretjini pa bi jih v mestu ostalo vsaj en dan ali več. To pomeni, da bi v takšnem časovnem intervalu turistom lahko predstavili kakovostno turistično ponudbo, ki jo Škofja Loka definitivno premore.

V primeru večdnevnega obiska, katerega vzrok bi lahko bil Škofjeloški pasijon, bi se turisti tako morali poslužiti tudi t. i. turistične superstrukture (bivalni in prehrambeni objekti), kar bi spodbudilo gospodarski razvoj mesta ter tudi ostale s tem povezane dejavnosti. Današnja turistična infrastruktura v Škofji Loki pa v takem primeru ne bi bila zadovoljiva, Škofja Loka se namreč sooča s pomanjkanjem zadostnih nastanitvenih kapacitet. Potrebovala bi nek nastanitveni kompleks (hotel), ki bi omogočal prenočitev večjega števila turistov. Leta 2005 se je namreč zaprl edini hotel v mestu in vse od takrat naprej je turistična nastanitev možna le v obliki manjših nastanitvenih zmogljivosti kot so mini hoteli, turistične kmetije in apartmaji.

Z več strani je med organizacijo Škofjeloškega pasijona v letu 2009 prihajalo do raznih predlogov in pobud, kako v mestu ohranjati t. i. pasijonski duh tudi v letih, ko se pasijon ne bi uprizarjal. Bistvenega pomena bi namreč bila njegova stalna prisotnost v obliki raznih dejavnosti ter prostora v središču mesta, ki bi obiskovalcem omogočal, da se s Škofjeloškim pasijonom podrobneje seznanijo in si ga s pomočjo multivizije tudi ogledajo.

Pozitivna izkušnja Škofjeloškega pasijona 2009 in splošno zadovoljstvo vseh udeležencev je lahko torej eden izmed ključnih dejavnikov, da turistični delavci

stopijo skupaj in na podlagi pasijona Škofjo Loko predstavijo kot eno izmed bolj zaželenih in obiskanih turističnih destinacij. To pa si Škofja Loka s svojo bogato dediščino preteklosti tudi zasluži.

Abstract

With its diverse landscape, good traffic position and rich cultural heritage, Škofja Loka has all the possibilities for faster development of tourism. The town prides itself with the most beautifully preserved medieval city center in Slovenia as well as rich natural monuments in its surroundings. In the past, tourism was an important factor of economic development but it has been stagnating in the past years. Despite the effort of tourist workers to organize numerous events throughout the year, these events do not contribute to greater visibility and attractiveness of Škofja Loka to make it one of the most desirable tourist destinations in this part of Europe. One of the key reasons for today's stagnation of tourism is the lack of cooperation amongst tourist workers. Despite a great desire and willingness of workers, distribution of their duties and goals is not clearly specified, which prevents the application of a clear strategy in tourism. Another outcome of such a strategy would also be the satisfaction of people working in tourism.

A project that would enable tourism in Škofja Loka to flourish and present itself to the wider European audience is definitely the Škofja Loka Passion play. The oldest dramatic work in Slovenian language with over 900 performers is the largest dramatic play in Slovenia. It is performed along the streets of the medieval city. After the years 1721, 1727 and 1728, it was not performed in its original form until 1999, 2000 and 2009. The play is performed in a particular form, in the procession, which cannot be seen anywhere else in the world. This gives Škofja Loka an immense tourist potential that could be even better exploited in future performances.

As a cultural event, the Škofja Loka Passion play today first and foremost presents a big tourist attraction that can enliven and broaden the tourist offer of the town. In addition to that, it is also very important to be aware of the specific content of the passion play. Thematically, the Škofja Loka Passion play presents the events between Palm Sunday and the death of Jesus Christ on Good Friday. Great attention must therefore be paid to the intertwining of the content itself and the tourist attraction. It is because of its content that the Škofja Loka Passion play is performed during Lent and Easter time.

The survey amongst visitors and volunteers during performances in 2009, showed mainly the positive effects that the Škofja Loka Passion play could have for the development of tourism in Škofja Loka.

Firstly, more than 1100 volunteers worked in different ways to organize such an event. Such a high number of volunteers provide Škofja Loka with the important support for organizing future projects. It should be pointed out that all participants in my survey were at the end satisfied with their participation in the performances, and 84 % of them would be willing to participate in other similar projects, important for Škofja Loka. Visitors as well were satisfied with the organization and the performance of the Škofja Loka Passion play. It is important to state that 87 % of visitors questioned plan to return to Škofja Loka in the future; and almost two thirds would stay in Škofja Loka for at least one day or more. In such a time span, Škofja Loka could present a quality tourist offer which it definitely has.

In the case of longer visits of few days, where Škofja Loka Passion play would be the main reason, tourists would have to use some tourist superstructure (accommodation and food infrastructure) which would stimulate the economic development of the town and also other similar activities. But the present infrastructure of tourism in Škofja Loka is not yet developed enough. Škofja Loka namely does not have enough capacities for overnight stays. It would need a hotel complex, where bigger tourist groups of tourists could stay overnight. In 2005, the only hotel in town was closed and after that the overnight stays are only made possible in smaller buildings like mini hotels, tourist farms and apartments.

There were many proposals heard at the 2009 passion play performances to preserve the passion spirit even in the years when the passion play is not performed. It is essential to keep the spirit of the passion play present in town in the form of different activities and there should be a specific place in the centre of the town where visitors could see the Škofja Loka Passion play on the multivision and get to know more about it.

The positive experience of Škofja Loka Passion play in 2009 and general satisfaction of all involved could be one of the key factors that tourist workers come together and on the basis of the passion play present the town as one of the most desired tourist destinations. Škofja Loka with its rich cultural heritage definitely deserves that.

* Diplomsko delo, FF Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2010

Tomaz Urh

Virmaše 34, 4220 Škofja Loka

Vir: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadel/pdfs/dipl_201001_tomaz_urh.pdf

DOPOLNILA IN POPRAVKI

Dopolnila

Igralci Gregorinove pasijonske igre Ob času obiskovanja, 1940

K prispevku *Novejše pasijonske uprizoritve na Slovenskem* v lanskih *Pasijonskih doneskih* 5/2010, strani 74 – 76, lahko dodamo še uprizoritev Gregorinovega pasijona leta 1940 v Prosvetnem domu Videm Dobropolje.

Popravki v lanski številki Pasijonski poneski, PD 5/2010

- V besedilu k sliki **na strani 75**,

namesto:

... Gregorin je sliko podaril kmetiji oziroma penzionu Vrsnik ...

pravilno:

... Gregorin je sliko podaril turistični kmetiji Govc-Vršnik ...

in

namesto:

Nina Vrsnik ...,

pravilno:

Nina Vršnik ...

- Na **strani 152**

namesto:

Matere božje pasjon

pravilno:

Matere božje pasijon

- Na **strani 170** v Besedilu pod zgornjo sliko v zadnjem stavku

namesto:

... škofjeloškega Zavoda ...

pravilno:

... škofjeloškega Zavoda O...

Ansambel Škofjeloškega pasijona 2009 pred Marijinem stebru na Mestnem trgu v Škofji Loki. Foto Jure Nastran.

P ASIJONSKA PRILOGA

OBČINA ŠKOFJA LOKA

Kabinet župana

Mestni trg 15, 4220 Škofja Loka • Tel.: 04 5112 317 • Fax: 04 5122 318

Datum: 16. 1. 2011

Številka: 081-1/2011

OBČINSKEMU SVETU OBČINE ŠKOFJA LOKA

ZADEVA: INFORMACIJA O POSTOPKU PRIPRAVE DOKUMENTOV ZA KANDIDATURO ENOTE ŠKOFJELOŠKI PASIJON NA UNESCO REPREZENTATIVNI SEZNAM NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE ČLOVEŠTA

Predlagatelj: mag. Miha Ješe, župan

Občinskemu svetu posredujemo informacijo o pripravi dokumentov za kandidaturo enote Škofjeloški pasijon na UNESCO Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine je bila sprejeta na 32. konferenci Unesca v Parizu leta 2003, veljati je začela leta 2006. V Sloveniji je bila vključena v zakonodajo z Zakonom o varstvu kulturne dediščine leta 2008. Konvencija zagotavlja varovanje in spoštovanje nesnovne kulturne dediščine skupnosti, skupin in posameznikov, večje zavedanje o pomembnosti tovrstne dediščine na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter medsebojno spoštovanje, mednarodno sodelovanje in pomoč. Za varovanje nesnovne kulturne dediščine je na mednarodni ravni vzpostavljen Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Ministrstvo za kulturo je na podlagi 67. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008) dne 15. 12. 2008 izdalo Listino o vpisu enote Škofjeloški pasijon v register žive dediščine. Dediščina, vpisana v register, je pod določenimi pogoji lahko razglašena za *živo mojstrovino*, če predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti, če je pomemben del življenja na območju Republike Slovenije ali njenih regij ali če predstavlja pomemben vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo.

Na podlagi vpisa v register žive dediščine bo v skladu z 20. členom Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08 in 123/08) Občina Škofja Loka podprla vse postopke v zvezi z razglasitvijo enote Škofjeloški pasijon za živo mojstrovino na nacionalni ravni.

Razglasitev enote Škofjeloški pasijon za živo mojstrovino na nacionalni ravni pa predstavlja pogoj za pripravo nominacije za vpis UNESCO Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Pripravila: mag. Andreja Ravnihar Megušar